

**Brev till Gustaf Adolf Serlachius från familjemedlemmar
under åren 1872–1882**

En finländsk industrisläkts brevväxling i ett filologiskt perspektiv

Charlotta Serlachius
Tammerfors universitet
Enheten för språk, översättning och litteratur
Nordiska språk
Avhandling pro gradu
Maj 2011

Tampereen yliopisto

Kieli- ja käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Pohjoismaiset kielet

SERLACHIUS, CHARLOTTA: Brev till Gustaf Adolf Serlachius från familjemedlemmar under åren 1872–1882. En finländsk industrisläkts brevväxling i ett filologiskt perspektiv.

Pro gradu -tutkielma, 158 sivua, 9 liitesivua.

Toukokuu 2011

Pro gradu -tutkielmani on filologinen editio 1800-luvun yksityisestä perhekirjeenvaihdosta kommentteineen. Primäärimateriaalinani on 42 alkuperäiskirjettä, jotka on lähetetty Gustaf Adolf Serlachiukselle ja osin myös tämän vaimolle Alicelle vuosina 1872–1882. Kirjeet ovat osa yksityiskokoelmaa ja tutkimusten ja yleisön tavoittamattomissa. Gustaf Adolf Serlachius oli yhteiskunnallisesti aktiivinen niin teollisuuden, politiikan, kuin kulttuurin aloilla ja hänen säilyttämänsä kirjeet tulevat kaikilta näiltä aloilta. Ne antavat mielenkiintoisen kuvan 1800-luvun yhteiskunnasta paikallisesti mutta myös kansallisesti. Kirjeet ovat kulttuurihistoriallisesti, taidehistoriallisesti, teollisuushistoriallisesti ja kielihistoriallisesti merkittäviä.

Pro gradu-tutkielmaani olen valinnut mukaan ainoastaan perheen välistä kirjeenvaihtoa. Lähettäjät ovat sukulaisia, suurimman osa kirjeistä on lähettänyt Serlachiuksen lanko Casimir Brehmer. Editio on filologisesti luotettava, transkriptio on diplomataarinen eli alkuperäiskirjeet esitetään merkki merkiltä, sanatarkasti, rivitarkasti ja sivutarkasti. Kommentoin käsialoja, nimiä, puhuttelua kirjeiden alussa sekä kirjeiden sisältöä.

Tutkielma on poikkitieteellinen, se sisältää muun muassa historiaa joka muodostaa historiallisen kontekstin kirjeille. Taustatietoa annan niin kirjeiden vastaanottajien kuin lähettäjien henkilöistä. Kerron myös Serlachiuksen rakentamasta Mäntän paperitehtaasta sekä Casimir Brehmerin omistuksessa olevasta Högforsin rautaruukista. Tutkielma sisältää myös tietoa kirjekulttuurista ja erityisesti sen kulta-ajasta 1800-luvun myöhemmällä puoliskolla.

Editio-osassa käytän alaviitteitä kommentoidessani kirjeitä. Kommentoin lisäyksiä, korjauksia, mustetahroja ja mahdollisia vaurioita kirjepaperissa. Kommentoin myös selviä kirjoitusvirheitä ja epäselviä sanoja sekä annan selityksiä sanoille jotka eivät enää ole jokapäiväisessä käytössä.

Avainsanat: Filologinen editio, transkriptio, kirjekulttuuri 1800-luvulla, Gustaf Adolf Serlachius, Mänttä, Casimir Brehmer, Högfors, Sokkalan kartano.

Innehållsförteckning

I INLEDNING	1
1 BAKGRUND	1
1.1 SYFTE OCH DISPOSITION.....	2
1.2 MATERIAL.....	2
1.3 METOD.....	4
1.4 TIDIGARE FORSKNING.....	4
3 PERSONBESKRIVNINGAR AV BREVMOTTAGARNA	8
3.1 GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	8
3.2 ALICE EUFROSYNE SERLACHIUS (F. MAEXMONTAN).....	11
4 PERSONBESKRIVNINGAR AV BREVSKRIVARNA	13
4.1 HEDVIG SOPHIA (SOPHI) SERLACHIUS (F. ÅBERG), MOR TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	13
4.2 ELISABETH SOFIA (ELISE) SAVANDER (F. SERLACHIUS), SYSTER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	13
4.3 ALVINA SOFIA LEONTINA (NATTI) SAVANDER, SYSTERDOTTER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	14
4.4 GUSTAVA CHARLOTTA SERLACHIUS, SYSTER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	14
4.5 FREDRIK ALFRED SERLACHIUS, KUSIN OCH SVÅGER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	15
4.6 AMANDA FREDRIKA (FRIDA) BREHMER (F. SERLACHIUS), SYSTER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	15
4.7 ANSELM BLECHARD CASIMIR BREHMER, SVÅGER TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS.....	16
4.8 WALFRID BREHMER, BROR TILL GUSTAF ADOLF SERLACHIUS SVÅGER.....	17
5 BRUKEN	18
5.1 HÖGFORS BRUK.....	18
5.2 MÄNTTÄ BRUK 1868–1908.....	20
6 HANDSKRIFTSBESKRIVNING	22
6.1 HANDSTIL.....	22
6.2 TILLTAL.....	22
6.3 NAMN.....	23
6.4 INNEHÅLL.....	24
II UTGÅVA	26
1 BREV FRÅN SOPHI SERLACHIUS, ELISE OCH NATTI SAVANDER	26
BREV 1.....	26
BREV 2.....	28
BREV 3.....	30
BREV 4.....	33
BREV 5.....	37
BREV 6.....	40
BREV 7.....	42
BREV 8.....	44
BREV 9.....	48
BREV 10.....	51
BREV 11.....	54
2 BREV FRÅN FREDRIK ALFRED OCH CHARLOTTA SERLACHIUS	55
BREV 12.....	55
BREV 13.....	56
BREV 14.....	62
BREV 15.....	69
3 BREV FRÅN CASIMIR OCH FRIDA BREHMER	73
BREV 16.....	73
BREV 17.....	74
BREV 18.....	78

BREV 19	84
BREV 21	86
BREV 22	90
BREV 23	95
BREV 24	98
BREV 25	102
BREV 26	105
BREV 27	109
BREV 28	113
BREV 29	117
BREV 30	121
BREV 31	124
BREV 32	128
BREV 33	131
BREV 34	134
BREV 35	137
BREV 36	141
BREV 37	143
BREV 38	147
BREV 39	148
BREV 40	150
WALFRID BREHMERS BREV	151
GUSTAF ADOLF SERLACHIUS BREV	152
II AVSLUTNING.....	153
SLUTORD.....	153
BILAGA 1	157
BILAGA 2	158
BILAGA 3	159
BILAGA 4	160
BILAGA 5	161
BILAGA 6	162
BILAGA 7	163
BILAGA 8	164
BILAGA 9	165

I INLEDNING

1 Bakgrund

Då min farfar Bror Serlachius (1907–1987) på 1980-talet överlämnade Joenniemi gård i Mänttä till Gösta Serlachius konststiftelse för att användas som museum, hämtade han därifrån en låda med 14 mappar till mina föräldrar. Dessa mappar innehöll brev som skrivits till min farfars morfar Gustaf Adolf Serlachius (1830–1901) i slutet av 1800-talet. Han hade sparat alla sina brev och ordnat dem i mapparna i alfabetisk ordning. Mapparna innehåller brev från familjemedlemmar men också från 1800-talets betydelsefulla industrichefer, statsmän och konstnärer, till exempel Akseli Gallen-Kallela (1865–1931). Utöver dessa brev fanns det även kopior av hans egna brev, det vill säga svar på de brev som skickats till honom. Kopiorna är gjorda på den tidens kalkerpapper och de är i ganska dåligt skick. Därför har de i början av 2000-talet mikrofilmats av Helsingfors universitets biblioteks restaureringsenhet i St. Michel.

Jag är själv mycket intresserad av min släkts historia och har hittat intressant information i dessa brev. Uppslaget till att använda materialet för min avhandling pro gradu har jag haft redan länge och jag påbörjade min undersökning med seminarieuppsatsen. Mängden brev är dock kolossal, det finns tillräckligt material till en eller till och med flera doktorsavhandlingar. Ifall det någonsin blir av får framtiden visa men nu börjar jag med en delstudie, det är obligatoriskt att sovr materialet.

I min avhandling pro gradu använder jag brev som Casimir Brehmer; Gustaf Adolf Serlachius svåger, och hans fru Amanda Fredrika (Frida); Gustaf Adolf Serlachius syster, samt Casimir Brehmers bror Walfrid Brehmer har skrivit till Gustaf Adolf Serlachius och hans fru Alice Serlachius under åren 1872–1882. Utöver dessa har jag medtagit brev från Hedvig Sophia (Sophi) Serlachius; Gustaf Adolf Serlachius mor, hans systrar Elisabeth (Elise) Savander och Gustava Charlotta Serlachius, dennas man; svågern och kusinen Fredrik Alfred Serlachius samt systerdottern Alvina Sofia Leontina (Natti) Savander, Elisabeths äldsta dotter. Charlotta Serlachius brev är skrivna med ett års mellanrum, i november år 1880 och 1881, alla andra brev är skrivna mellan mars och december år 1872.

Jag vill att dessa brev når fram till allmänheten, de finns nu endast i vår familjs privata förvar och är därför oåtkomliga för forskningen och allmänheten. Breven ger en intressant bild av 1800-talets

samhälle på det lokala planet men också i ett riksperspektiv. De har kulturhistorisk, konsthistorisk, industrihistorisk och språkhistorisk betydelse. Breven är för det mesta skrivna på svenska men de innehåller inslag från flera olika språk som finska, ryska och tyska. De innehåller med andra ord historisk flerspråkighet, polyglotter och särpräglade drag av inlandets svenskhet. Det är också intressant att se hur dåtida brevkultur, tilltal, finlandssvenska och inslag av talspråk ter sig i breven. Avhandlingen är tvärvetenskaplig, den innehåller bland annat historia som bildar den historiska kontexten för breven.

1.1 Syfte och disposition

Syftet med min avhandling pro gradu är att åstadkomma en filologisk utgåva med kommentar av privat brevväxling mellan Gustaf Adolf Serlachius och hans släktingar under åren 1872–1882. Utgåvan kommer att vara filologiskt tillförlitlig, vilket betyder att originalhandskrifterna, det vill säga breven, ”återges bokstavstroget och ordagrant, sidrätt och radrätt” (Lönnroth 2006:29). Jag berättar om den historiska bakgrunden för tiden då breven skrivits och ger bibliografier om personer som skrivit och mottagit dem. Jag kommenterar handstil, namn, tilltal och innehåll i breven.

Min avhandling pro gradu är indelad i tre delar; inledning, utgåva och avslutning. Den inledande delen utgör bakgrund: Det första kapitlet består av förklaringar av textselektion, metoden som använts och korta terminologiska förklaringar. Jag redogör också för tidigare forskning inom brevkultur och vetenskapliga utgåvor. I kapitel 2 går jag närmare in på 1800-talets brevkultur. I kapitel 3 skildrar jag de personer som mottagit breven och i följande kapitel, 4, brevskrivarna. Kapitel 5 berättar om bruken, först Högfors som tillhörde Brehmers och sedan Mänttä som Gustaf Adolf Serlachius byggde upp. Den inledande delen avslutas med en närmare blick på mitt primärmaterial, breven. Del II innehåller själva utgåvan och avhandlingen avslutas med slutord och tankar om fortsatt forskning i del III.

1.2 Material

Mitt primärmaterial består av 42 originalbrev. Som påpekats finns det sammanlagt fjorton mappar med dem, indelade årsvis, i alfabetisk ordning. Till denna avhandling pro gradu har jag alltså tagit

med 42 stycken av breven som finns i mapp 1a. Av dessa är 20 brev från Casimir Brehmer till Gustaf Adolf Serlachius, ett från Casimir och Frida Brehmer till Alice Serlachius, ett från Frida Brehmer till Gustaf Adolf Serlachius och ett från Walfrid Brehmer till Gustaf Adolf Serlachius. Breven från Sophie, Charlotta och Fredrik Alfred Serlachius samt Elise och Natti Savander är alla adresserade till Gustaf Adolf Serlachius. Jag har även inkluderat ett brev som är skrivet av Gustaf Adolf Serlachius själva. Övriga brev som finns i pärmen som har skickats av andra personer har jag av avgränsande orsaker lämnat utanför utgåvan eftersom jag här har koncentrerat mig på brevväxlingen mellan familjerna Serlachius, Brehmer och Savander.

Det går inte att veta vem som har samlat breven i mapparna, det kan vara Gustaf Adolf själv eller också en sekreterare. Breven är tyvärr inte i kronologisk ordning. Om detta har varit ordningen från början eller om någon har blandat ordningen senare går inte heller att veta. Flera av breven har en stor bokstav skriven i övre vänstra hörnet med blyertspenna (se bilaga 5). Det kan vara att någon, förmodligen Gustaf Adolf Serlachius, på detta sätt visat under vilken bokstav brevet i fråga ska sättas i mappen. Det kan vara att han har gjort det som en påminnelse åt sig själv men mer troligt är att en sekreterare har arkiverat breven enligt Gustaf Adolfs vilja.

Breven från familjen Brehmer fanns med ett undantag under bokstaven B. Ett brev från Casimir Brehmer fanns under bokstaven C. Varför det är placerat under en annan bokstav än alla andra brev från honom finns ingen förklaring till. Inbjudan till Natti Savanders och Johannes Grenmans bröllop, brev 11, fanns under bokstaven G fastän det skickats av Elise Savander. Charlotta Serlachius brev fanns under bokstaven C, resten av breven som skickats av familjerna Serlachius eller Savander fanns under bokstaven S.

Jag använder även verk som behandlar släkten Serlachius och Mänttä bruk. I Riksarkivet och Nationalbiblioteket i Helsingfors har jag funnit information om släkten Brehmer och dess verksamhet i Jokkis och Högfors bruk. Jag har konsulterat Knut Cannelins *Ruotsalais-Suomalainen sanakirja* från år 1939 där jag har sökt och hittat många ord som inte längre är i vardagligt bruk i svenskan. Förklaringar till gamla viktmaat som förekommer i breven hittade jag på internet i en artikel av Hans Högman (2010).

1.3 Metod

De tre mest relevanta begreppen i min avhandling pro gradu är originalhandskrift, vetenskaplig utgåva och edition. *Originalhandskrift* definieras i SAOB (O 1271) som ”dokument l. handling som utgör original”. Det är alltså ett ”dokument l. skrift som utgör den ursprungliga (auktoriserade l. av upphovsmannen egenhändigt nerskrivna l. undertecknade o. därför tillförlitligaste l. betydelsefullaste) versionen av en text, huvudskrift [...]” (*original*, SAOB O 1264). *Utgåva* och *edition* kan betecknas som synonymer och begreppet *utgåva* kan i olika vetenskapliga traditioner uppfattas på olika sätt. (Lönnroth 2006:27.) Definitionen för *utgåva* i *Svensk ordbok* (1986/1999) är ”särskild upplaga av tryckt verk”. *Edition* definieras i samma verk som ”(textkritisk) utgåva” som ofta kan innehålla kommentarer.

Primärmaterialet har transkiberats diplomatariskt direkt på dator av mig. Jag har korrekturläst det två gånger och oklara fall har jag kontrollerat en extra gång. Jag har använt editionsprincipen vilket innebär att jag återger breven tecken för tecken, bokstav för bokstav. Jag använder klamrar i transkriptionen för egna inslag, till exempel kommentarer till brevpappret och var i mappen brevet finns. Jag har även satt ut klammer och tre punkter ([...]) i stället för bokstäver som saknas på grund av hål av hålslagare i pappret.

Jag använder fotnoter nederst på sidan där jag kommenterar tillägg, texträttelser, skador i pappret och bläck. Det eller de ord jag kommenterar i noterna kursiveras och följs av klammer. I kommentardelen använder jag fetstil då jag vill framhäva en bokstav eller ge alternativ till troliga skrivfel. Jag kommenterar också ord som skrivits otydligt eller som av andra skäl inte går att tyda samt förklarar sådana ord som inte längre är i vardagligt bruk.

1.4 Tidigare forskning

Privatbrev, dagböcker och memoarer har getts ut relativt mycket men som vetenskapliga studier förekommer de sällan. De vetenskapliga textutgåvorna är till antalet få i de licentiat- och doktorsavhandlingar som framlagts i Finland inom ämnena nordisk filologi, nordiska språk och svenska språket under åren 1878–2003. Av 220 lärdomsprov är endast två, Ivar Ottomans doktorsavhandling från år 1883 och Mirjam Tähteläs licentiatavhandling från år 1967,

vetenskapliga utgåvor. (Lönnroth 2007:72.) År 2006 disputerade Harry Lönnroth på *Ekenäs stads dombok 1678–1695 I–II*. Det är fråga om en rättsfilologisk studie av en 1600-talshandskrift. Pia Forssell disputerade år 2008 på en textkritisk utgåva: *J. L. Runebergs skrifter i textkritisk belysning*. Hon arbetar som ledande editionsredaktör vid Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Kristina Persson (2005:9) tar i sin avhandling *Svensk brevkultur på 1800-talet* upp hur förvånansvärt få språkvetenskapliga undersökningar har gjorts om brev trots rikhaltigt material. Hon nämner Bengt Loman (1985) som skrivit ”Om privata brev och dagböcker som källor till studiet av skriftspråkets utveckling under 1800-talet” där han har undersökt ett finlandssvenskt brevmaterial och jämfört olika tidsperioders förhållanden med tidens ortografiska normer (Persson 2005:17.)

2 Brevkultur på 1800-talet

Kristina Persson skriver i sin doktorsavhandling att brevskrivningens guldålder var perioden mellan åren 1825–1860. Då förbättrades kommunikationerna, vilket gjorde att det blev enklare att skriva brev. Samtidigt lärde sig allt fler människor att skriva. Yttre förutsättningar som verkade gynnsamt på brevskrivningen på 1800-talet var utöver förbättringarna i kommunikation även pappersindustrins framväxt. Då man tidigare använde linnelump som råmaterial, började man under andra hälften av 1800-talet använda sig av den mekaniska pappersmassetillverkningen genom att slipa trä. (Persson 2005:33.) Det blev samma orsaker som bidrog till brevskrivningsgenrens blomstring som också ledde till att dess glansperiod blev kort. De kommunikativa förbättringarna blev allt mer utvecklade. På 1850-talet togs telegrafan i bruk och två årtionden senare kom telefonen. (Persson 2005:9.)

Hans Högman (2010) skriver om posten i Sverige på 1800-talet så här: "Under 1800-talet fanns postkontor på de flesta orter. [...] Någon brevutdelning förekom inte utan man fick bege sig till postkontoret för att se om det fanns något brev som väntade. På väggen utanför kontoret satte postmästaren upp en lista på brev som kommit. Vidare blåste postförarna i sitt horn när de anlände och på så sätt fick även folk reda på att posten kommit. Brev skulle lämnas in 2 - 3 timmar innan postens avgång. Ämbetsbrev hade alltid företräde. Normala öppethållande tider var enligt 1707-års förordning 8.00 - 12.00 och 14.00 - 17.00."

Frimärken och enhetsporto började användas år 1855 för inrikes brev i Sverige. Internationellt kvarstod emellertid många problem då det gällde posttaxorna och samordningen. För att reglera förhållandena samlades år 1874 på tyskt initiativ i Bern en internationell postkongress. Där fastställdes rätten att föra post från ett land till ett annat och även genom ett tredje land, och regler uppställdes för hur detta skulle ske samt hur ersättningsfrågan skulle lösas. Vidare bestämde man sig för ett enhetligt internationellt brevporto. (Högman 2010.) Endast två brev (brev 20 och 38) i mitt primärmaterial har fortfarande frimärken (se bilaga 6 och 8).

De första egentliga frimärkena kom ut i Storbritannien år 1840. Därefter följde närmast Brasilien år 1843 och de schweiziska kantonerna Genève (1843) och Basel (1845). I Danmark infördes frimärken år 1851, i Sverige och Norge år 1855, i Finland året därpå, 1856, och i Island 1873. I och med frimärkenas tillkomst började man sätta upp brevlådor vid postkontoren, på diligenser, ångbåtar etc. Folk kunde nu själva frankera sina brev och lägga dem i lådan när de ville i stället för

att gå till postkontoret när det hade öppet. (Högman 2010.)

Brevkommunikation användes på 1800-talet i allt högre grad för vardagligt meningsutbyte mellan åtskiljda familjemedlemmar. Förutom vardaglig kommunikation sågs brevet även som en konstform. Samhället var hierarkiskt och social medvetenhet krävdes i tidens sociokulturella kontext. Brevskrivningen hörde till och följde till hög grad social etikett. Språkbruket i breven kan ses som resultat av skribentens och mottagarens sociala status och ställning till varandra, eventuellt som familjemedlemmar eller vänner. (Persson 2005:13, 29.)

Levnadsomständigheterna var sådana att brevgenren aldrig blev någon folklig genre. De bevarade arkivmaterialen och forskning i brev gäller till största delen högreståndssamhället. (Persson 2005:9.) I dessa bevarade brevsamlingar kan enligt Persson (2005:31) ses att ”brevskrivningen inom högreståndssamhället också var ett verktyg för att formera och vidmakthålla den egna gruppens värderingar”. Brevskrivningen är en väsentlig del av tidens skriftkultur. Förutom dess nyttofunktion finns den ideologiska funktionen samt sådana vardagliga funktioner såsom att förmedla småprat och skvaller. (Persson 2005:31–32.)

På 1800-talet var det vanligt att brev lästes upp högt, de betraktades som en text avsedd för hela familjekretsen, ibland även vänkretsen. Brevet fungerade ofta som ett slags tidning; det var en nyhetsförmedlare. Ur denna synvinkel måste man tänka på huruvida ett brev är privat. (Persson 2005:40.) Ett brev är alltid en skriven text, ett vittne om skribentens åsikter och tankar. Det kan alltid hamna i fel händer. I detta sammanhang kan man tänka på hur mycket man vågar skriva ner. I olika historiska sammanhang kan det ha varit farligt att skriva och skicka ett brev med alltför djärva åsikter. Brevcensuren har haft sin prägel på brevskrivandet under diverse perioder i världshistorien. Breven som jag har använt i min avhandling pro gradu är skrivna då Finland ännu låg under ryskt välde och nationalkänslan lyfte på sitt huvud. Detta är också en mycket intressant synvinkel på brev, i det här fallet som i flera andra.

3 Personbeskrivningar av brevmottagarna

3.1 Gustaf Adolf Serlachius

Gustaf Adolf Serlachius (se bilaga 1 och 2) föddes 5.11.1830 i Ilomants socken i östra Karelen. Hans far Gustaf Serlachius (12.1.1792–5.4.1843) var länsman. Hans mor hette Hedvig Sophia f. Åberg (8.8.1795–16.11.1875) (Reenpää 1985:127). Gustaf Adolfs far tyckte inte att skolgång var viktig men på moderns begäran anställdes en lärare åt den 11-årige pojken som knappt kände till bokstäverna. Fadern dog oväntat och då Gustaf Adolf var 13 år flyttade han tillsammans med sin mor, sina fyra systrar och två bröder till Kuopio. Där gick han i skola med J. V. Snellman som rektor men var tvungen att avbryta sina studier redan 1846 då hans mor inte kunde betala för dem. Hans far hade lämnat en betydande förmögenhet efter sig, men förmyndarna lyckades göra av med den på kort tid. Gustaf Adolf led under resten av sitt liv av sin bristfälliga skolgång. Han önskade att kunna fortsätta sina studier, avlägga studentexamen och bli läkare. (Norrmén 1928:13–16; Kontio & von Bonsdorff 1968:6–7; Reenpää 1981:135–136; Keskiarja 2010:17–32.)

På grund av omständigheterna valde Gustaf Adolf Serlachius apoteksbanan för att hastigt komma till inkomster. Han tog anställning som elev på Sundmans apotek i St. Michel. Året därpå sökte han sig som elev till F. M. Maexmontans apotek i Helsingfors. Där blev han väl emottagen och sågs ofta även som gäst hemma hos apotekaren. Apoteksarbetet var tungt och dagarna långa. Den teoretiska utbildningen i yrket innehöll universitetsföreläsningar i botanik, kemi och fysik. 4.7.1849 godkändes han med berömliga kunskaper av Collegium Medicum som *pharmacie studiosus*. Han arbetade som praktikant på det Souranderska apoteket i Björneborg ända till Björneborgs brand år 1852. Han flyttade till Åbo och arbetade en kort tid hos apotekaren Arvidsson. 16.12.1853 avlade han sin provisorsexamen med berömliga vitsord. Kort därpå utsågs han att sköta Tennbergs apotek i Tammerfors. År 1856 tog han sitt första steg in i affärlivet då han köpte apoteket. Det var en stor risk; han köpte det helt och hållet med lånepengar. Han tog ett stort lån och flera små växlar, vilka plågade honom resten av hans liv. (Norrmén 1928:13–16, 18–19; Kontio & Bonsdorff 1968:7; Reenpää 1981:136; Keskiarja 2010:32–50.)

Gustaf Adolf Serlachius arbetade hårt och hittade ständigt på nya sätt att tjäna pengar. Han importerade utsädeslinfrö och hampfrö från Östersjöprovinserna och exporterade svamp till S:t

Petersburg och lingo till Lübeck och Manchester. Då dessa affärer inte hämtade in tillräckligt med pengar, började han exportera plankor, smör och svampar utomlands. Utöver detta grundade han ett hönseri för export av ägg och sålde fotograferingsartiklar som första i mellersta Finland. Han fungerade också som brandförsäkringsagent för försäkringsbolaget Phoenix och var även aktiv inom Tammerfors kommunalpolitik. År 1864 utvidgade han sitt apotek genom att öppna ett filialapotek i Kangasala. Hans första kontakt med industrin var mindre lyckad. Hans mineralvattenfabrik måste läggas ned som olönsam, liksom också Tammerfors Ölbryggeri Ab som han var delägare i. (Norrmén 1928:20–23; Reenpää 1981:136–137; Mönkkönen 1992:21; Keskisarja 2010:54, 56–57, 60, 65–68, 73.)

Då system Charlottas man, svågern Axel Brehmer dog i februari 1864, berörde det Gustaf Adolf Serlachius även ekonomiskt. Axel Brehmer samt system Lovisa Eleonoras (se bilaga 1) man kassören Anton Andersson, hade haft affärer tillsammans. Svågarna hade också stått i borgen för Gustaf Adolf Serlachius lån. Då även den andra svågern Anton Andersson redan följande år dog såg det illa ut för apotekaren och det ryktades till och med om hans förestående konkurs. Han klarade sig dock, dels genom lyckade affärer, dels genom den ökade medicinförsäljningen förorsakad av farsoter som följde efter hungersnöden. (Norrmén 1928:25–26.) Tammerfors förödades år 1865 av en relativt stor brand som förstörde hemmen för cirka 500 invånare. I branden fick rivalen Granbergs apotek svåra skador och Gustaf Adolf regerade över marknaden en tid. (Keskisarja 2010: 85.)

P. H. Norrmén (1928:19) uppger i sin historik om Mänttä bruk att:

”skulle Serlachius nöjt sig med att omsorgsfullt sköta apoteksaffären och lugnt låta tiden och den industriella utvecklingen i staden arbeta sig i händerna, är det troligt att han snart kunnat betala sina skulder och samla den förmögenhet han eftersträvade. Lugn väntan var emellertid något som föga låg för hans temperament.”.

Fredrik Idestam grundade år 1865 ett träsliperi i Tammerfors på den plats där Tako nu ligger. Från år 1866 tog Gustaf Adolf Serlachius hand om en del av Idestams affärskorrespondens och fungerade inom kort som Idestams representant och förtroendeman vid övervakandet av sliperiets skötsel då Idestam själv var frånvarande. Herrarna blev snart osams och Serlachius tackade nej till Idestams erbjudande om kompanjonskap i hans nya träsliperi i Nokia. Gustaf Adolf Serlachius hade nu hittat sin bransch och insåg att detta var en viktig industriform med tanke på framtiden i det skogrika Finland. 16.5.1868 sålde han sitt apotek till Karl Molin, sin filialföreståndare i Kangasala.

Han hade beslutit att grunda ett eget träsliperi och hittade för detta ändamål en lämplig plats vid Mänttä fors som då hörde till Keuru socken. I augusti samma år slogs affären fast och 17.9.1868 påbörjades arbetena på ett litet träsliperi. Gustaf Adolf Serlachius flyttade till Keuru 9.7.1869. Under de följande decennierna expanderade företaget kraftigt. Slutprodukten exporterades främst till Ryssland. (Norrmén 1928:23–28; Kontio & Bonsdorff 1968:5, 7–8, 10; Reenpää 1981:137–138; Mönkkönen 1992:23; Keskisarja 2010:105–106.)

Förutom att Gustaf Adolf Serlachius ur intet byggde upp ett stort företag, var han också mycket aktiv och verksam samhällsligt. Hans stora dröm om att förena Mänttä med resten av världen med hjälp av järnväg uppfylldes på hösten 1880. En annan fråga inom trafiken som han påverkade var Finlands vintersjöfart. Det var till stor del hans förtjänst att ett danskt bolag började regelmässig trafik mellan Köpenhamn och Hangö. Han påverkade även att senaten år 1889 skaffade Finlands första isbrytare. Att ha regelbunden trafik med västra Europa var viktigt för Finlands näringsliv. Det hjälpte att lösgöra landet från de alltför dominerade marknaderna med Ryssland. (Alho 1961:168; Klinge 1996:255; Ahvenainen 2006:835; Keskisarja 2010 139–144, 199–209.)

Gustaf Adolf Serlachius utgav även några skrifter: *Om Finlands järnvägsnät* (1884), *Hankoniemen kaupunki ja sen tulevaisuus* (Hangönäs stad och dess framtid) (1889), *Mistä on Keski-Suomen normaalikiskoinen rata jatkettava pohjoiseen?* (Varifrån ska den normalbreda järnvägen fortsättas norrut?) (1897, utgavs även på svenska), *Bör Hangö nuvarande hamn flyttas till Tulludden?* (1900, utgavs även på finska). Utöver dessa skrev han tidningsartiklar om industrin som publicerades bland annat i tidskriften *Finland* år 1888. (Reenpää 1981:138.)

Familjen Serlachius reste mycket, för det mesta till Europas storstäder. År 1895 lyckades Gustaf Adolf tillfredsställa en önskan han haft redan en längre tid: önskan att resa, att besöka och studera främmande exotiska länder. Han reste via Paris och Berlin till Budapest, Konstantinopel, Kairo och Schweiz. Året därpå besökte han St. Petersburg, Krim och Korfu och återvände hem via Wien, Budapest, Berlin, Paris och Stockholm. Hösten samma år beslöt han plötsligt under en resa till England att besöka New York. (Norrmén 1928: 93–94, Keskisarja 2010:242, 289.)

Gustaf Adolf Serlachius var också mycket intresserad av konst och var medlem av Finska Konstföreningen (Pitkänen 1992:18). Han var god vän till Akseli Gallen-Kallela och Emil Wikström och fungerade även som deras mecenat då de påbörjade sina karriärer (Pitkänen 1992:46–48; Keskisarja 2010:223–224). För att höja bildningen i Mänttä grundade han år 1871 en folkskola och ett bibliotek på orten (Pitkänen 1992:17; Keskisarja 2010:167).

Gustaf Adolf Serlachius kände starkt för det finska språket. Troligen beror detta på hans starka patriotism och har även sina rötter i hans skolår i Kuopio då J. V. Snellman (1806–1881) ledde skolan. Gustaf Adolfs modersmål var svenska, men han lärde sig så småningom finska och började använda det i sin brevväxling på 1890-talet. Han talade för det finska språket i flera sammanhang. Då han besökte världsutställningen i Paris år 1889 konstaterade Gustaf Adolf att Finlands avdelning saknade en guide som talade finska, vilket han fann ytterst beklagligt. Inom familjekretsen förorsakade Gustaf Adolfs fennomanism flera strider eftersom de andra familjemedlemmarna var mycket svensksinnade. (Pitkänen 1992:15–16; Keskisarja 2010:209–214.)

Gustaf Adolf Serlachius var i många avseenden en briljant industriman och entreprenör men hans stora svaghet var att han inte behärskade den finansiella sidan av sina affärer: finanserna behärskade honom och fabrikerna i Mänttä var ofta nära undergång. År 1896 utnämndes han till kommerseråd. Han dog 13.6.1901 i Mänttä i en ålder av 71 år och begravdes 30.6.1901 i Vilppula. (Norrmén 1928:107; Reenpää 1981:138; Keskisarja 2010:318.)

3.2 Alice Eufrosyne Serlachius (f. Maexmontan)

Alice Eufrosyne Maexmontan föddes i Lempäälä 16.1.1842. 3.3.1859 gifte hon sig med Gustaf Adolf Serlachius, som hon lärt känna via sin släkting apotekaren F. M. Maexmontan i Helsingfors. Gustaf Adolfs familj var emot giftermålet, vilket ledde till ett tillfälligt avbrott i förbindelsen mellan honom och systrarna. Äktenskapet var åtminstone i början lyckligt. Paret förlorade fyra små söner: Gustaf Axel (12.1.1860–11.4.1863), Ernst Adolf (27.12.1860–2.1.1862), Frans Mikael (2.3.1862–18.11.1863) och Gustaf Mikael (21.4.1873–7.8.1873). De ligger alla begravda i Gamla kyrkogården vid Alexanderskyrkan i Tammerfors. Endast en son, Axel Ernst (24.8.1864–14.1.1921) och två döttrar, Thyra Maria (11.5.1870–17.5.1938) och Sigrid Edith (2.3.1877–4.5.1944), överlevde (se bilaga 2). (Norrmén 1928:25; Alho 1961:148; Reenpää 1981:138, 140; Keskisarja 2010:50–52, 89–90, 273.)

Alice Serlachius förstod sig inte på Gustaf Adolfs affärer och var bekymrad över de nya företag hennes man ständigt gick in på och som gång på gång satte familjens ekonomiska välfärd på spel. Alice accepterade inte idén att flytta från det rika societetslivet i Tammerfors till Keuru som låg ”mitt i skogen” och äktenskapet led av detta. Senare var hon emot alla utvidgningar och projekt för

företagets ytterligare utbyggnad och fick i detta en bundsförvant i sonen Axel Ernst som var moderns gunstling. Han var också den största orsaken till de flesta gräl mellan makarna. Troligtvis var det på grund av alla de andra sönerns tidiga död som Axel Ernst blev bortskämd av sin mor. Familjen levde påkostat, speciellt Axel Ernst ville leva i lyx och överflöd. Därför ville han inte att fadern skulle sätta pengar på att utvidga och modernisera fabriken, det betydde ju mindre pengar för hans privatliv. (Norrmén 1928:103–104, 135; Alho 1961:148–149; Reenpää 1981:138, 140.)

Trots faderns dröm om att sonen skulle följa i hans fotspår i bolagets ledning saknade Axel Ernst Serlachius sin fars aktivitet, initiativförmåga och styrka som affärslivet krävde. Han lyckades tvärtom vid ett skede försätta bolaget i stora finansiella svårigheter. Allt detta ledde till problem hemma. En annan tvist uppstod då dottern Thyra gifte sig med Mänttäs dåvarande tekniska ledare, ingenjör Karl Wladimir Jurvelius. Alice var för äktenskapet medan Gustaf Adolf var emot. Då hans hälsa försvagades blev han allt retligare till lynnet och i början av år 1900 hade stämningen i hemmet blivit så irriterad att Gustaf Adolf flyttade till Helsingfors. Häftig brevväxling mellan far och son rådde, Axel Ernst hotade flera gånger med avgång. Det blev till slut, år 1908, den yngre dottern Sigrids man, kusinen Gösta Serlachius, som kom att föra fabriken vidare. (Norrmén 1928:103–104, 135; Alho 1961:149; Reenpää 1981:140; Keski-sarja 2010:303–311.)

4 Personbeskrivningar av brevskrivarna

4.1 Hedvig Sophia (Sophi) Serlachius (f. Åberg), mor till Gustaf Adolf Serlachius

Hedvig Sophia Åberg (se bilaga 3) föddes troligen 8.8.1795 i Leppävirta. (Listorna på födda är bristfälliga.) Hennes föräldrar var magasin commissarien Henrik Johan Åberg (1762–?) och Maria Lovisa Savander (1765–?). Hedvig Sophia gifte sig 2.10.1821 i Leppävirta med affärsmannen Anders Fredrik Brännlund som var född i Uleåborg 16.10.1792. Paret flyttade till Kuopio 24.12.1821, där de ett år senare, 20.12.1822 fick sonen Petter Fredrik Brännlund. Anders Fredrik Brännlund dog i Kuopio 4.6.1825. 24.7.1827 gifte Hedvig Sophia sig med Gustaf Serlachius (1792–1843) och i november samma år flyttade de till Iломants. Sonen Petter från första äktenskapet följde med. (Reenpää 1981:127–128.)

Med Gustaf Serlachius fick Hedvig Sophia sex barn: Elisabeth Sofia (1828–1903), Gustaf Adolf (1830–1901), Lovisa Eleonora (1833–1918) (se bilaga 2), Gabriel (1835–1896), Gustava Charlotta (1837–1923) och Amanda Fredrika (1841–1923). Gustaf Serlachius dog oväntat redan vid 51-års ålder och livet blev tungt och orofyllt. Under de följande åren flyttade Hedvig Sophia ofta. Först, i maj 1846, flyttade familjen till Kuopio. Med döttrarna Gustava Charlotta och Amanda Fredrika flyttade hon 1.11.1850 till Villmanstrand där de bodde hos en släkting, affärsmannen Carl Fredrik Savander. 29.5.1858 flyttade Hedvig Sophia och yngsta dottern Amanda Fredrika till sonen Gustaf Adolf som då arbetade som apotekare i Tammerfors. Då Amanda Fredrika gifte sig följde Hedvig Sophia med henne och hennes familj först till Lempäälä och sedan till Jockis. Efter två år i Helsingfors (1873-1875) flyttade hon till sin dotter Gustava Charlotta och hennes man Fredrik Alfred Serlachius i Sokkala gård i St. Michel. Där dog hon 16.11.1875, endast elva dagar efter sin ankomst. (Reenpää 1981:128–130.)

4.2 Elisabeth Sofia (Elise) Savander (f. Serlachius), syster till Gustaf Adolf Serlachius

Elisabeth Sophia Serlachius (se bilaga 3) föddes i Iломants 3.6.1828 som äldsta dotter till Gustaf

och Hedvig Sophia Serlachius. I maj 1846 efter sin fars död flyttade hon med familjen till Kuopio. 17.2.1848, redan före sin mor och systrar, flyttade hon till Villmanstrand där hon bodde i Lauritsala herrgård som ägdes av hennes mors släkting Carl Fredrik Savander. 6.4.1848 gifte hon sig med August Wilhelm Savander, Carl Fredriks bror. August Wilhelm var affärsman och ägde Sokkala gård i Rantakylä i St. Michel. (Reenpää 1981:128–129.)

”Elise” och August Wilhelm Savander fick tre döttrar: Alvina Sofia Leontina (Natti) (28.1.1851–30.1.1924), Aina Lydia Lovisa (Lilli) (11.12.1852–21.1.1925) och Elise Maria Carolina (Lina) (3.8.1855–9.4.1926). August Wilhelm Savander begick självmord 22.9.1855 i St. Michel, troligen på grund av finansiella problem. Livet var hårt för Elise som endast 27 år gammal blev ensam med tre små döttrar, den yngsta endast några veckor gammal. Hon bodde kvar resten av sitt liv på Sokkala gård som år 1864 köptes av kusinen Fredrik Alfred Serlachius som var gift med Elises syster Charlotta. (Reenpää 1981:128–130.)

4.3 Alvina Sofia Leontina (Natti) Savander, systerdotter till Gustaf Adolf Serlachius

Alvina Sofia Leontina Savander föddes i St. Michel 28.1.1851. Hon var äldsta dottern till August Wilhelm och Elisabeth Sofia Savander (f. Serlachius). Hon gifte sig 7.12.1872 med Johannes Grenman som var född 19.12.1847 i St. Michel. Han var gårdsägare i Rantakylä, St. Michel. Johannes dog 24.12.1923 och ”Natti” endast fem veckor senare, 30.1.1924, båda i St. Michel. (Reenpää 1981:129.)

4.4 Gustava Charlotta Serlachius, syster till Gustaf Adolf Serlachius

Gustava Charlotta Serlachius (se bilaga 2 och 3) föddes i Ilomants 31.7.1837. Efter att ha flyttat med sin mor först till Kuopio år 1846 och sedan till Villmanstrand år 1850 flyttade hon 8.9.1853 till St. Michel där hon bodde hos sin syster Elisabeth Sofia och hennes familj. Hon gifte sig 9.2.1865 med sin kusin Fredrik Alfred Serlachius (25.2.1834–16.11.1899). Tillsammans fick de barnen Erhard (1866–1935), Alfred Ossian (1870–1932), Sofia (1872–1934), Gustaf Gabriel Casimir (1875–1896) och Inez Charlotta (1876–1877). Gustava Charlotta dog i St. Michel 13.12.1923, 86 år gammal. (Reenpää 1981:130, 172.)

4.5 Fredrik Alfred Serlachius, kusin och svåger till Gustaf Adolf Serlachius

Fredrik Alfred Serlachius (se bilaga 2 och 3) föddes 25.2.1834 i Sysmä. Han blev student från Borgå gymnasium 22.9.1855. Från år 1859 arbetade han som lärare och tjänsteförrättande förman på Otava lantbruksskola. 23.1.1863 fick han ett stipendium på 600 rubel för lantbruksstudier och studerade år 1863 i Ultuna lantbruksskola i Sverige. Han studerade även i Danmark och Württemberg. 1.9.1864 blev han tjänsteförrättande föreståndare för Otava lantbruksskola. I oktober samma år köpte han Sokkala gård av August Wilhelm Savanders arvingar och flyttade från Heinola till St. Michel. (Reenpää 1981:130, 172.)

Fredrik Alfred Serlachius var länsagronom i St. Michel och blev utnämnd till lantbruksråd 14.4.1895. Han hade flera förtroendeposter i St. Michel. Han gav ut en reseskildring om lantbruksförhållanden i Tyskland och skrev artiklar till ”Tidskriften för Finlands Lantbruk och Skogshushållning 1865”, publicerad av Jacob Alfthan. Fredrik Alfred Serlachius dog 16.11.1899 under en resa till Mänttä. (Reenpää 1981:130, 172.)

4.6 Amanda Fredrika (Frida) Brehmer (f. Serlachius), syster till Gustaf Adolf Serlachius

Amanda Fredrika Brehmer föddes som yngsta i Gustaf och Hedvig Sophia Serlachius barnaskara i Iломants 11.4.1841. Efter faderns död flyttade hon 19.5.1846 med sin familj till Kuopio och vidare med sin mamma och systemen Gustava Charlotta till Villmanstrand 1.11.1850. Där bodde de hos sin släkting köpmannen Carl Fredrik Savander. 29.5.1858 flyttade Hedvig Sophia och Frida till Tammerfors där de bodde hos brodern Gustaf Adolf Serlachius. Där gifte Frida sig 5.2.1861 med Axel Ehrenfried Brehmer som ägde Lastus gård i Lempäälä. Dit flyttade de 1.11.1861 och Fridas mor flyttade med dem. Frida och Axel fick ett barn tillsammans; Josef Felix Brehmer, som föddes i Lempäälä 4.12.1861 och dog på Lastus gård 13.1.1863. Axel dog under en resa till Tavastehus 6.2.1863, endast två år efter deras bröllopsdag. (Reenpää 1981:128, 130.)

Frida Brehmer gifte sig på nytt 20.3.1866, denna gång med Axels bror Casimir Brehmer, som en gång i tiden varit hennes fästman. De flyttade snart till Jockis herrgård, också modern följde med. Med Casimir fick Frida sju barn: tvillingarna Verner Akates Brehmer (9.12.1866–14.3.1929) och Anna Sofia Brehmer (9.12.1866–20.3.1938), Allan Arvid Josef Brehmer (3.8.1869–12.12.1869),

Sigrid Elise Brehmer (12.12.1870–25.4.1966), Signe Maria Brehmer (9.2.1875–30.1.1949), Elin Armida Brehmer (13.6.1876–6.9.1962) och Carl Valfrid Brehmer (21.11.1879–24.1.1954). De tre yngsta barnen föddes i Helsingfors, dit familjen hade flyttat i november 1873. Frida Brehmer blev änka i juli 1884. Hon bodde kvar i Helsingfors, tills hon 5.12.1917 flyttade till Sibbo och i april 1919 till sonen Carl Valfrid i Uskela. I december 1923 flyttade de tillsammans tillbaka till Helsingfors där Frida dog 9.10.1927. (Reenpää 1981:128, 130, 132.)

4.7 Anselm Blechard Casimir Brehmer, svåger till Gustaf Adolf Serlachius

Casimir Brehmer (se bilaga 1) föddes i Jokkis (även Jockis) 17.8.1827. Hans far Josef Brehmer (1789–1874) ägde Jokkis herrgård, som han år 1861 sålde till sina söner Casimir och Walfrid. Casimir var gift med Gustaf Adolf Serlachius yngsta syster Amanda Fredrika (Frida) Serlachius. Hon hade tidigare varit gift med Casimirs Brehmers yngre bror Axel Ehrenfried Brehmer (14.1.1829–6.2.1864). Det sägs att Casimir Brehmer, då han insjuknade i blodförgiftning och var säker på att han skulle dö, hade uppmanat sin bror att gifta sig med hans fästmö Frida Serlachius. Paret gifte sig, Casimir tillfrisknade och fick sin fästmö tillbaka vid Axel Brehmers död 1864. Casimir och Frida Brehmer fick sju barn, av vilka sex levde till vuxen ålder. (Reenpää 1981:130–131; Anttila 1991:95; Keskisarja 2010:62–63.)

Casimir Brehmer kallades ”träfotspatronen” eftersom han på grund av blodförgiftningen hade förlorat sin ena fot. Han var omtyckt bland arbetarna både i Jokkis och i Högfors. Hans far Josef hade varit en sträng och hård chef men Casimir var mer försonande och mild. Han deltog aktivt i kommunalförvaltningen och försökte bilda en enhetlig församling i hembygden. (Anttila 1991:95.) Han stod också till stor del bakom grundandet av Jokkis ambulatoriska skola 1867 och vidare Jokkis folkskola 1870. För det mesta var det prästerna som var den drivande kraften bakom skolan, men i det här fallet var det Brehmer som starkt stödde grundandet av skolorna. Helt konkret stöd visade han då han för folkskolans ändamål överlät byggnaden Mäntylä som länge fungerade som skolbyggnad i Jokkis. (Anttila 1991:244; Keskisarja 2010:62.)

Svågarna Gustaf Adolf Serlachius och Casimir Brehmer hade affärer med varandra redan innan Casimir och Fredrika gifte sig. Penningaffärerna förorsakade osämja, Gustaf Adolf var i skuld till Casimir. Även systemen och modern Sophia drogs in i bråket och år 1866 eskalerade osämjan i totalt uppbrott i alla kontakter de hade med varandra. Sedermera försonades familjerna vilket kommer

fram i brevväxlingen. (Keskisarja 2010:63.) Casimir Brehmer dog 23.7.1884 i Helsingfors (Reenpää 1981:130).

4.8 Walfrid Brehmer, bror till Gustaf Adolf Serlachius svåger

Walfrid Brehmer, Casimir Brehmers äldre bror, var född år 1818. Han var gift med Augusta Andersin. (Rasila 2003:789.) Han studerade vid Falu bergskola och tog sedan hand om Högfors bruk ärenden under åren 1843–1855. Bruket ägdes av hans far Josef Brehmer. Från år 1852 arbetade han också för bergsstyrelsen, först som bergsmekaniker och från år 1868 som intendent. År 1877 tog han avsked från ledningen för bergsstyrelsen och koncentrerade sig på att driva Högfors bruk. Två år senare, 1877, blev han utnämnd till statsråd. (Laine 1948:478.)

Fadern Josef hade i sitt testamente bestämt att Walfrid skulle ärva hela Högfors bruk mot en måttlig kompensation till brodern Casimir. Walfrid avstod från denna rätt och nöjde sig med att äga den tillsammans med brodern. Vid Casimirs död 23.7.1884 blev Walfrid ensam ägare till hela bruket då han köpte Casimirs andel av dennes arvingar. Redan följande år påbörjade han diskussioner om att sälja bruket. Han dog 4.8.1885 och hans arvingar slog fast affären med Wolter Ramsay 22.9.1885. (Laine 1948:479.)

5 Bruken

Casimir och Walfrid Brehmer ägde Högfors bruk och Jockis herrgård och de flesta brev är skrivna på dessa orter. I det följande berättar jag om brukens historia. Gustaf Adolf Serlachius byggde upp Mänttä bruk, i detta kapitel berättar jag om hans epok i ledningen för bruket.

5.1 Högfors bruk

Högfors bruk ligger i norra Nyland i ett samhälle som ända till år 1932 hette Pyhäjärvi kyrkby i en socken med samma namn. Därigenom rinner Karis å som bildar en liten sjö, Pyhäjärvi, som är två kilometer lång och en kilometer bred. Norr om sjön heter ån Saavajoki och söderut heter den Vanjoki. I det översta loppet bildar Vanjoki en rad små forsar, av vilka den översta och samtidigt största heter Karkkila ström. Vid denna i dagens mått obetydliga kraftkälla grundades Högfors bruk år 1820. Namnet Högfors har inte något samband med någon tradition på orten. Det var hovrättsextranotarien Arvid Henrik Böökman som satte hjulen i gång och grundade bruket. Han inmutade en malmyndighet i Kulosuonmäki, i dag Rautamäki, knappt en mil i nordvästlig riktning från Karkkila ström. Först, år 1822, byggdes en masugn med tillhörande hammare, det vill säga ett järnbruk, och kort därpå en såg. Böökman var dock tvungen att skaffa sig en finansiär eftersom hans ekonomiska ställning inte var sådan att han ensam kunde förverkliga sina planer. Han fann en sådan i bruksdirektören Johan Jacob Dreilick, men snart övergick äganderätten till ett större konsortium. (Cedercreutz 2005:39.)

Det blev några brukspatroner som fick privilegium på Högfors masugn. Projektet att förädla malm från Kulosuonmäki malmfält stöddes med ett frikostigt statslån. Företaget möttes dock av så svåra motgångar att bolagsmännen år 1828 beslöt att nedlägga driften. Några år senare anmälde sig dock en arrendator, brukskadetten Carl Henrik John. Han hade stora planer för bruket: han ville förse Högfors med ett puddel- och valsverk för framställning av stångjärn. Denna process var okänd i den tidens Finland. Planerna genomfördes inte och bruket gick dåligt, och en förödande brand ödelade masugnen år 1832. År 1836 såldes Högfors till kapten Josef Brehmer (1789–1874), ägare till Jockis stora gods i Tammela. Godset hade 30 000 hektar sädesmark och hundratals torp. Brehmer var en initiativrik man som bland annat förverkligade föregångarens idé om puddel- och valsverket. År 1852 började man i Högfors tillverka stångjärn enligt puddelmetoden, vilket tillförsäkrade Brehmer en blivande plats i Finlands industrihistoria. (Schybergson 2005:37; Keskisarja 2010:62–63.)

Krimkriget 1853–1856 försakade att försäljningen av finländskt stångjärn mer än fördubblades, främst i Ryssland. En tredjedel av produktionen var puddeljärn, som främst kom från sjömalmsbruken i östra Finland. I början av 1870-talet stod puddel- och valsverken redan för två tredjedelar av landets stångjärnsproduktion. År 1860 flyttade Josef Bremer från Jockis till Högfors. Då tillverkade 14 arbetare smidestackjärn och 40 man puddlat stångjärn. (Schybergson 2005:37.)

Vid Josef Brehmers död år 1874 övertog hans söner Casimir (även ägare till Jockis) och Walfrid bruket och bildade familjebolaget Högfors Bruks Ab. Fadern Josef Brehmer hade i sitt testamente bestämt att Walfrid skulle ärva hela Högfors bruk mot en måttlig kompensation till brodern Casimir. Walfrid avstod från denna rätt och nöjde sig med att äga bruket tillsammans med brodern. Walfrid, som samtidigt tjänstgjorde vid bergsstyrelsen i Helsingfors, övertog ansvaret för driften på Högfors. (Schybergson 2005:37.) Han förde bruket in på nya marknader. Då brukets produkter under Josefs tid hade förts till Helsingfors, Tallinn och Ryssland, vände sig Walfrid allt mer till den inhemska marknaden. Efterfrågan på lantbruksmaskiner var speciellt stor i landet. (Aalto & Rientola 1992:453.)

Vid Casimir Brehmers död 23.7.1884 blev Walfrid ensam ägare till hela bruket. Eftersom ingen av arvingarna var intresserad av att fortsätta i brukets ledning, köpte han broderns andel av dennes arvingar. Redan följande år påbörjade han diskussioner om att sälja bruket. Han dog 4.8.1885 och 22.9.1885 slog hans arvingar fast affären med ingenjör Wolter Ramsay d.y. (1855–1926). Så hade familjen Brehmers tid i Högfors nått sitt slut. (Laine 1948:478–479.)

Wolter Ramsay inriktade tillverkningen på slutprodukter och Högfors blev först i landet med att framställa hushålls- och byggnadsgjutgods och centralvärmeanläggningar. För detta ändamål utbyggdes och moderniserades gjuteriavdelningen, men kapitalbrist och kraftiga tullförhöjningar i Ryssland skapade svårigheter. Dessa försökte Ramsay övervinna genom att grunda ett träsliperi vid Wattola fors söder om Högfors. År 1894 bildades ett nytt aktiebolag med namnet Ab Högfors Bruk och Wattola Träsliperi. Wolter Ramsay var verkställande direktör och styrelseordförande och hans yngre bror August en av delägarna. Arbetarantalet hade stigit till cirka 200 på Högfors och 40 på Wattola. (Schybergson 2005:37.)

Kring sekelskiftet 1900 var det träsliperiet som bar upp hela verksamheten eftersom konjunkturerna för gjutgods var svaga. År 1906 lämnade Wolter Ramsay Högfors för att tillträda posten som chef för Tammerfors Linne- och Jernmanufaktur Ab (sedermera Tampella). Han efterträddes som direktionsordförande av brodern August och som verkställande direktör av prokuristen Oscar

Pohjolan-Pirhonen. Två år senare, 1908, öppnades järnvägen Hyvinge–Högfors/Pyhäjärvi, vilket på ett avgörande sätt underlättade transportererna. (Schybergson 2005:37.)

År 1933 förvärvades aktiemajoriteten av Kymmene Ab med vilket Högfors Fabrik Ab fusionerades år 1940. Kymmene sålde gjuteriet i Högfors år 1985 till Suomivalimo, numera Componenta Oyj. Högfors bruks verksamhet fortsätter numera i Högfors Ab med bland annat ventiltillverkning. Masugnen har restaurerats av museiverket och fungerar idag som turistattraktion. (Uppsalgsverket Finland, 2004:406, Cedercreutz 2005:123.)

5.2 Mänttä bruk 1868–1908

Det var av ekonomiska skäl Gustaf Adolf Serlachius valde Mänttä för uppbyggandet av en ny industri. Orten låg avsides men hade allt han behövde: drivkraft, råvaror och arbetskraft. Allt detta till ett lågt pris. (Norrmén 1928:29.) Mänttä och Vilppula hörde vid den tiden till Keuru socken och antalet invånare där i slutet av 1860-talet då Serlachius började bygga sitt träsliperi var cirka 9300 (Norrmén 1928:33; Alho 1961:145). Serlachius hade besökt Mänttä såg innan han köpte den, då köpte han ett parti bräddor som han exporterade utomlands. På hösten 1868 köpte han hyresrätten till västra forsgrenen av Mänttä fors av kommerserådet Henrik Borgström och expanderade området genom att så småningom köpa de små kvarnar som låg längs forsen. (Mönkkönen 1992:23; Keskisarja 2010:69, 106.)

Ett av de största problemen i början av träsliperiets existens var transporten av trämassan. Det fanns inga vägar till Mänttä och sjövägen till och från Tammerfors var på grund av de många strömmarna och grunda forsarna framkomlig endast med roddbåt. Massbalarna transporterades söderut med kyrkbåtar över Kuorevesi till Maitovalkama där de lastades på kärror som förde dem till Länkipohja. Där lastades de på ångfartyget Roine som transporterade dem till Valkeakoski. Kanalen var ännu inte färdig där och balarna måste föras över näset med hästar. Sedan lastades de åter på ett fartyg som förde dem över Vanajanselkä till Tavastehus dit järnvägen nådde. Med tanke på industrin och exporten till en värld som hade brist på papper är det förståeligt att Serlachius var så mån om att få järnvägen till Mänttä. (Norrmén 1928:39; Ahvenainen 2006:835; Keskisarja 2010:135–139.)

I början av 1870-talet användes papper som var gjort av trämassa i allt större mängder och Serlachius träsliperi blev allt mer lönande. Konjunkturerna ändrades än åt det ena, än åt det andra

hållet. Då det gick bra expanderade Serlachius och då det gick sämre kämpade han med sina lån för att kunna fortsätta. År 1881 började fabriken i Mänttä producera papper och följande år byggdes ett träsliperi till vid Vilppula fors. (Ahvenainen 2006:835.) Även transportererna underlättades då järn- och landsvägsförbindelserna så småningom förbättrades (Norrmén 1928:43).

Två år hann Serlachius njuta av framgångar och bekymmerfrihet då en stor katastrof inträffade: 16.6.1890 brann fabrikskomplexet vid Mänttä fors. Inom några timmar brann träsliperiet och pappersbruket till grunden och nästan allt Serlachius arbetat för gick förlorat. (Norrmén 1928:80; Ahvenainen 2006:835; Keskisarja 2010:269–270.)

Återuppbyggnaden började med detsamma, men trots pengar från försäkringen blev det så dyrt att Serlachius råkade i en svår ekonomisk ställning. Detta ledde till att Serlachius fick en hjärtattack och måste överlämna trådarna i händerna av sonen Axel. Tyvärr litade inte borgenärerna på Axel och trots att Gustaf Adolf Serlachius stod bakom sin son ställdes företaget i januari 1892 under administration. Då det så småningom gick bättre för pappersindustrin fick Serlachius två år senare åter teckna sin firma. Formellt blev han aldrig fri från administrationen, men med åren ändrade den karaktär till ett slags vänskaps- och förtroenderåd som vid behov kunde konsulteras men som inte ingrep i affärernas skötsel. (Norrmén 1928:81, 84, 92; Ahvenainen 2006:835; Keskisarja 2010:270–271, 275–278, 286–287.)

Efter Gustaf Adolf Serlachius död ombildades bolaget på bankens uppmaning till aktiebolag (Norrmén 1928:115). Bolaget leddes av sonen Axel Ernst Serlachius med kusinen Gösta Serlachius som biträdande disponent. I januari 1908 byttes rollerna och Gösta Serlachius kom att stå i ledningen för bolaget (Norrmén 1928:121, 135).

Efter ytterligare 80 år och två patroner till, fusionerades G.A. Serlachius Ab i Metsäliiton Teollisuus Oy år 1987. Bolaget som bildades i kombinationsfusionen kom att heta Metsä-Serla fram till år 2001 då namnet byttes till M-Real (Metsäliitto Osuuskunta 2010). Fabriken i Mänttä är fortfarande verksam och heter i dag Metsä Tissue.

6 Handskriftsbeskrivning

6.1 Handstil

Alla brevskrivare som jag har medtagit i min avhandling pro gradu har handstilar som är lätta att läsa. Detta kan inte sägas om flera andra personers brev som finns i pärmen. För mig var -e och -a i slutet av ord svåra att tyda, där jag ibland inte kunde vara säker vilket som var skrivet. Likaså var bokstäverna h och k svåra att skilja på. Ofta vållade också namn på för mig okända personer bekymmer. Av sammanhanget gick det ofta att gissa sig fram och tyda handstilen.

Sophi Serlachius handstil är svårast att tyda. Hon är 77 år gammal då hon skriver breven och åldern syns i att handstilen är "darrig". Hon har troligen inte heller någon utbildning och breven innehåller språkfel. Elise Savanders handstil är lätt att tyda, men den är bättre i de första breven än i de sista. Hon klagar själv på allt sämre syn, det kan ju påverka även handstilen. Systrarna Charlotta Serlachius och Frida Brehmer har ganska liknande handstilar. Båda skriver med en lätt hand, handstilen är smal och bokstäverna tunna. De är också lätta att tyda. Klart lättast att tyda är dock den yngsta skribenten, Natti Savanders handstil. Såsom de andra kvinnornas, är även hennes handstil mycket feminin. Hon skriver mycket noggrant, man behöver aldrig gissa sig fram i hennes brev.

Även de båda manliga skribenterna skriver tydligt. Casimir Brehmer skriver med en handstil som är relativt lätt att läsa. Han skriver med säker hand och gör få skrivfel. Det tog en tid att komma in i hans text men efter det var det lätt att förstå. Fredrik Alfred Serlachius har en mycket fin men liten handstil, ibland behövdes ett förstoringsglas för att kunna tyda hans brev.

6.2 Tilltal

Familjemedlemmar emellan är tilltalen mycket varma. Modern Sophi Serlachius börjar två av sina brev till sin son Gustaf Adolf Serlachius med *Egen Älskade Gustaf*. Det tredje brevet har hon troligen skrivit i all hast och det saknar tilltal. System Elise Savander använder *Min Kära Broder*.

och *Min Kära Gustaf*, Charlotta Serlachius *Käraste Broder Gustaf* och *Egen älskade Broder Gustaf!* Frida Brehmer börjar sitt brev med *Käraste min Broder!* Alice Serlachius tilltalas av Frida och Casimir med *Bästa Alice* och *Goda Alice!*

Fredrik Alfred Serlachius använder tilltalet *Gode Svåger!* i det brev han skickat till Gustaf Adolf Serlachius. Det skulle åsyfta att han ser sig i första hand som svåger och inte som kusin till Gustaf Adolf. Det andra brevet är skickat till Gabriel Serlachius, i det är tilltalet *Heders Broder!*

Breven från Casimir Brehmer till Gustaf Adolf Serlachius är av en annan typ än de andra breven, de innehåller mycket affärsärenden. Då jag började granska tilltalen i hans brev antog jag att tilltalet skulle vara formellt i de äldre breven och bli allt mindre formellt med åren. Jag grundade denna tanke på att männen så småningom kommit varandra närmare och därmed lämnat bort onödiga titlar. Detta var dock inte fallet, vilket troligen beror på att männen år 1872, då de äldsta breven är daterade, redan känt varandra i över tio år. Min följande hypotes var att tilltalet skulle bero på brevens innehåll, att affärsbreven skulle påbörjas med ett formellare tilltal än privatbreven. Det här visade sig också vara fel. Detta kan bero på att så gott som alla brev innehåller både affärsdiskussion och personliga nyheter och hälsningar.

I de flesta brev till Gustaf Adolf Serlachius använder Casimir Brehmer tilltalet *Broder Gustaf*. Det förekommer i nio brev utav 21. Näst allmännast är *Svåger Gustaf* som finns i sex brev. *Bäste Svåger* och *Bäste Gustaf* förekommer båda i två brev. Två gånger har Casimir börjat breven med formellare tilltal, i december 1872 med *Apothekaren H Herr G. Serlachius* och i mars 1882 med *H Herr G. A Serlachius*.

6.3 Namn

Jag fäste mig vid att många av de kvinnor som nämns har ett smeknamn. Av Gustaf Adolf Serlachius systerdottrar kallades Alvina Sofia Leontina Savander *Natti*, Aina Lydia Sofia Savander *Lilli* och Elise Maria Carolina Savander *Lina*. Smeknamnen kommer sällan från det första namnet utan oftast från det sista. Likaså systemen *Frida* som hette Amanda Fredrika. Av någon orsak används i familjen Serlachius kvinnornas andra namn, modern Hedvig Sophia Serlachius kallades *Sofia* eller *Sophi* och systemen Gustava Charlotta Serlachius *Charlotta*.

Av männen används båda namnen ifall de har två såsom i fallen Gustaf Adolf Serlachius och Axel Ernst Serlachius. Inom familjen tycks det andra namnet ibland lämnas bort. Ett undantag här utgör Fredrik Alfred Serlachius som kallas *Alfred*. Jag har också lagt märke till att det av *Casimir* Brehmer även används stavningen *Kasimir*. Han själv använder versionen med C.

6.4 Innehåll

I de första breven från Sokkala diskuteras Natti Savanders kommande bröllop. Det framgår tydligt hur viktigt det är för alla att få Gustaf Adolf med familj till bröllopet. Tyvärr visar det sig senare (brev 18) att han inte varit närvarande på vigseln trots många vädjande brev av bruden (till exempel brev 8). Bröllopsdatumet ändras och uppskjuts många gånger och även möjliga presenter diskuteras.

Vädret är ett ofta förekommande ämne och i samband med det diskuteras också isarnas hållbarhet, ångbåtarna och vägarnas skick. På vintern var det enklast att resa då isarna höll och ginandet över sjöarna förkortade resorna avsevärt. Släktingarna träffades av allt att döma relativt sällan vilket förklaras med de långa avstånden. I breven skriver kvinnorna mest om vardagliga saker, till exempel Charlotta vädjar till sin bror i brev 15 att få köpa familjen Serlachius gamla piano och "*kuppa*" ett par gamla glasögon av honom eftersom hennes ögon blivit så dåliga. Männen diskuterar mest affärer men även fiske och jakt tas upp. Hälsa och sjukdom är också ett viktigt tema som ofta nämns.

I breven framkommer det också tydligt hur svårt Elise Savander har det efter sin mans självmord. Hon blir en ung änka med tre små döttrar och har av allt att döma stora skulder och en gård att sköta. Släktens män gör räkenskaper över hur hon ska klara sig, hur gården ska bli lönsam och hur mycket de ska hjälpa henne finansiellt. Det blir till slut svågern Fredrik Alfred Serlachius som köper gården, precis såsom det spekuleras männen emellan (brev 20).

Brev 13 är intressant i och med att det ursprungligen skickats av Fredrik Alfred Serlachius till Gabriel Serlachius, Gustaf Adolf Serlachius bror som bor i Jakobstad. Fredrik Alfred har samma ärende till båda herrarna och ber i brevet Gabriel skicka brevet vidare "*med första post efterinhändigandet*" till Gustaf som sedan bör skicka brevet vidare till Casimir Brehmer. Detta gör Gabriel men eftersom brevet finns kvar bland Gustaf Adolfs brevväxling kan man anta att han inte

skickat det vidare. Saken gäller Elise Savanders finanser och räkenskaper över hur herrarna ska stöda henne så att hon klarar sig.

På några ställen ser man tydligt brevkulturen och hur postens avgång påverkade innehållet i breven. Till exempel brev 31 börjar Casimir Brehmer så här: "*Dessa rader skriver jag dig i största korthet emedan timmen för postens avgång är inne.*" I brev 21 skriver han: "[...] *jag har haft oturen att blifva afbruten gång på gång under nedskrifvandet af dessa rader och har ej tid att omskrifva det och som det i alla är fullkomligt värdelöst sedan du genomögnat det, kan du skona det för eftervärldens blickar*". Ett annat gott exempel är brev 16 där Casimir skriver: "*Förmodande att broder Walfrid vid förseglingen af sina brev förvexlat dem hvarigenom du sanolikt erhållit mitt bref, då jag erhållit ditt som jag härmed öfversender.*" Brevet skulle enligt datumen (26.4.1872 och 18.4.1872) kunna vara det av Walfrid Brehmer som är medtaget i editionen.

Stilen i breven är vänskaplig och fri. Av allt att döma stod familjerna varandra nära. Casimir Brehmer verkar vara en vänlig man. Även om han ibland har otrevliga ärenden att skriva om i breven, gör han det alltid diskret och förklarar alla omständigheter. Familjeangelägenheter diskuteras ofta och Casimir vågar till och med säga sin åsikt om hur Axel Ernst skall uppfostras (brev 27), vilket lär ha varit ett ömtåligt diskussionsämne med Gustaf Adolf. Fridas brev (brev 27) där hon i slutet önskar sig "*nålar såm man fäster spetsar i håret med*" av Gustaf Adolf som ska resa är älskvärt. Genom breven får man en intressant inblick i den tidens vardagsliv. I Charlottas brev (brev 15) kan man känna tystnaden i det tysta huset omkring brevskrivaren.

II UTGÅVA

1 Brev från Sophi Serlachius, Elise och Natti Savander

Brev 1

Jokkis den 7 Mars 1872.

Goda snälla Morbror!

Ehuru jag anar att mamma
redan berättat för Morbror
och moster om, -- om -- om
att jag är förlofvad med Jo-
hannes Grénman, vill jag dock sjelf
göra det, ifall jag har misstagit mig?
Ja! snälla Morbror, så har det
nu gått. Och hvad skall Morbror
säga om den saken? Men troli-
gen som flera andra, att

det är en galenskap. af mig, som
 fattig flicka. _ men jag hoppas
 det med Guds hjälp går helt bra
 för oss, då vi båda försöka att
 arbeta flitigt, hvardera på sitt sätt.
 Wet morbror jag har tänkt försöka
 att skaffa mig egen sy maçhin
 och sedan ta emot fremmant
 arbete. Det blir ju ändå litet till,
 till vårt lilla hushåll. –
 Hur mår Moster Alice med sin
 lilla Tyra? En hjertligt¹ helsning
 sänder jag henne.
 Då jag med sista post hade bref
 af Johannes. skref han att Mamma²
 och Lina³ äro på Mänttä.
 Helsa snälla Morbror dem så mycket
 ifall de ännu äro äro⁴ qvar –
 Ursäkta goda Morbror mitt slarfviga
 bref, och var ej ledsen på morbrors

Natti

¹ *hjertligt*] bokstaven **t** överstrykt

² *Mamma*] hål i pappret, upprivet av pärmen, läsbart

³ *Lina*] Nattis syster Elise Maria Carolina Savander

⁴ *äro*] överstrykt

Brev 2

jokkis den 7 morsi⁵

inom Nattis bref vill jag raspa
Några rader för att säga vart
jag skall flyta – jo j mori⁶ res
er med Natti til santmickel
om fort farand Krafter med gifver
ty Nog är de redan borta –
Men Kansie april solen tar
de sista att man får vila i
Jokkis jorden – jag ha en svår
hosta för närvarande – Gud stäler
väll så bra bara tider blir

⁵ Av innehållet att döma och eftersom brevet fanns före brev nr 1 antar jag att datumet är 7.3.1872

⁶ *mori*] otydligt

Elis lär vara som bäst hos dig
 Nog är mina tankar der som
 oftast fast jag jntet får vara
 der j siölfa person –
 Hälsa Alis och Axel från mig
 om man lever så kansie man
 kan träfas Någonstans —
 Case är rest til Helsinfors
 att Natti och barnen är häma
 och mår Ganska sunt – Hälsa
 Elis om hon fins där – och varen⁷
 alla hälsad af –

Sophi⁸

⁷ *varen*] slutet av ordet upprivet av pärmen, läsbart

⁸ *Sophi*] ett långt snett streck under namnet

Brev 3

Sokkala den 15 Mars 1872

Min Kära Broder.⁹

Du kan ej tro hur vår återresa var treflig vi kom redan midags tiden andra dagen fram heller den 7 di blef så förvånade här hemma när vi hade hunni på så kort tid. från Jämsä kom vi bara is väg till Peuhu der var vi i tillfelle att se den stora Päiänen som jag på dit resa var förvånad¹⁰ över att vi for över så små sjöar. litet vatten var det vist på den stora sjön men mycket bra kom vi fram. Tack älskade Gustaf för den trefliga tid vi vora tillsammans och för allt. det har jort mit hjertta så godt. att se dit trefliga häm motte Du bara få vara frisk ock rask för att arbeta för de dina.

⁹ Ovanför *Min* finns ett stort S skrivet med blyertspenna

¹⁰ *förvånad*] hål i pappret under bokstaven **f**, upprivet av pärmen, läsbart

Barnen var utom sig af glädje när vi
kom häm. Charlotta och barnen
har varit som siuka af en svår hosta
som ej vill lemna dem men Docktorn
mente att det är så vanligt att alla
är besvärade af den i år
Alfred och Charlotta beder helsa er så
mycket. Jag proponera det för Alfrd¹¹
som Du talte om. men han mente
att det tål att fundera på och
Charlotta tycker ej alls om det.¹²
vet du att jag hade bref af Gabrjel
med en Handlande från Jakobstad¹³
som kom hit till vår marknad.
tänck en sådan väg han kom.
men så hämta han åt oss Öl och¹⁴
porter en låda¹⁵. du må tro
att det smakade oss godt och var
välkommi. han önskar att få samma
beröm af oss som han gläder sig
att ha fåt af dig , och det får
han ty det passa ej bättre än att
Alfred hade bät Otto Stadjus

¹¹ *Alfrd*] hål i papperet ovanför ordet

¹² det framkommer inte vad saken gäller

¹³ *Jakobstad*] korrigerat, har stått Jakopstad, **p** ändrat till **b**

¹⁴ *och*] hål i papperet ovanför ordet, upprivet av pärmen, läsbart

¹⁵ *låda*] en stor bläckplump ovanför ordet

en gammal kamrat till Gabrel
hit samma dag Ölet kom.
han var aldeles förtiust i både porter
och Öl men sade sig redan för ha
drucki af Jakopstads Öl¹⁶ men ej vetat
väm som har brygt det.
Otto Stadjus är här med fina viner
han är ju vin Handlare nu, unga
Kolis har även handel här vid mor
Knan. Gabrel skicka åt Lovis
bommols lärft ett stycke. och Lina
fick även ett stycke Lina har
haft en god marknan i år Alise gaf
ju peningar till en kleding åt henne
tack tusenfalt för det. monga hjertliga
helsningar till barnen och alla skrif
när du har tid till din syster

Elise.

¹⁶ Öl] troligen fattas ö-prickarna, förmodligen **ÖI** menat

Brev 4

Sokkala den 10 Juni

1872.¹⁷

Min Kära Broder.

Trefligt hade det varit att någon gong
få höra hur ni nu har tilbringat
den nu härliga sommar. men då
man är så trög att skriva som
jag så kan man ej hoppas att få
bref . jag kan nog inse att ni har
det bra härligt och vackert då vi
har haft en så treflig vår att man
ej iärna kan önska sig bättre för den
som¹⁸ endast niuter. men för jord
brukarn har rågen ej varit bra
den är här till det mesta dålig.
vår säden är vacker nu om ej den
långvariga tårkan skadar den.
ni har väl bra lenge ätit
Gurkor på Mänttä i går åt
vi första gongen och det af Johanss.

¹⁷ Det här brevet fanns i pärmen mellan brev nummer 5

¹⁸ som] fläck ovanför ordet, bläcket kommit igenom från baksidan

Grenman han är en god Trägårdsmästare
vi tänker mäst på Höll.
från Mamma kan jag helsa eder
alla gumman kom den 18 Mai hit
med Lilli som var på Jokkis
hon är ändå ganska rask eljest
men att hennes fötter¹⁹ är så styva²⁰
och siuka att hon har bra svårt
att komma opp för en trappa.
men bra medtagen var gumman
äfter resan det ville ej bli bra
ty hon frös på Ångbåten det
var så kalt då di kom.
vet Du kära Gustaf att
Johannes skole villa ha Bröllopp²¹
så snart som möiligt fast²²
redan i höst. och jag som så
säkert trode att det ej skole
bli frågan om det för än i
nesta sommar. hur skal jag
nu reda mig med alla bråskor.
i slutet af Augusti heller i
börian af Septemberg blir det.

¹⁹ *fötter*] två prickar ovanför e, överstrukna

²⁰ *styva*] papperet rivet av pärmen, läsbart

²¹ *Bröllopp*] papperet rivet av pärmen, läsbart

²² *fast*] papperet rivet av pärmen, läsbart

andra bråskor för Charlotta. att
vi ej kan säga bestemt när det
kan bli. men jag har tänkt
att om vi skole ha lysningen
medan Brehmers är här.
di har ej skrivi när di kommer
men i Juli tror jag att di
är här. jag hoppas att Du och
Alise jemte Barnen kommer till
Brölloppet. det kommer att bli
helt litet endast di nermaste slegtin
gana²³ syskona. men det är ledsamt
att Gabriel ej kan komma om det
blir i höst ty han låva komma
i slutet på denna måån²⁴ hit.
helsa nu Alise så hjertligt och tänk
nu på det. när det bäst passar
att komma hit för er i sommar
medan Mamma är här heller sen
till Nattis B. Mamma hade vist
önska att vara här då men nu går
det ej an att ha det och sent på
hösten kan hon ej dröja.

²³ bindestreck saknas men ordet **slegtingana** troligen menat

²⁴ *måån*] kan även vara månd, å och d ser lika ut. Troligen **månad** menat

må nu väl Älskade Broder helsa
alla de dina från oss alla men var
hjärtligt helsad af din Elsa.²⁵

Mamma beder helsa Alise och Barnen
så mycket i tankarna är hon
ganska åfta hos er men i
värkligheten blir det omöjligt²⁶
för henne att komma då hon
har så svårt att röra sig.

²⁵ *Elsa*] En slinga mellan namnet och punkten

²⁶ *omöjligt*] papperet upprivet av pärmens, läsbart

Brev 5

Egen afhållna Morbror!

I värsta brådskan vill jag dock
skrifva helst litet till Morbror
som ej alls har reda på våra
planer angående brölloppet,
hvilket kanske blir mycket
snarare än jag hade tänkt
det. Och om²⁷ hvilket Mam-
ma säkert redan berättat.
Wi ha ej ännu alls åt
någon derom, hvarföre

²⁷ om] påskrivet, troligen har det stått två gånger **och**

jag äfven skulle bedja Mor-
bror vara god och ej omtala
det för andra än Moster
Aliçe. En hjertlig hälsning
till henne, (den präktiga
gumman)

Bra roligt vore det om jag
kunde få vänta morbror
och moster till mitt enkla
lilla bröllopp. För eder
är det visserligen ett ringa
nöje, ty nog blir det ju så²⁸ an-
språkslöst som möjligt.

Men det vore åtminstone
trefligt att få träffas här.

Nog är det ju²⁹ synd med Mam³⁰
ma stackare, ty naturligtvis
har hon ju mycket att tänka
på och ställa i ordning,
men Johannes skulle önska att
brölloppet blefve³¹ i höst.

Litet svårt tycker mamma

²⁸ *så*] tillsatt ovanför

²⁹ *ju*] bläcket har runnit lite

³⁰ *Mam*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

³¹ *blefve*] suddigt, en slinga på bokstaven *e* i mitten

det är att få allt i ordning.

Men kanske det nog blir helt
bra.

Tiden tycks minsann nog
gå med hushållet då vi
ha så litet tjänstefolk, att
det ej om sommaren vill
bli mycket sytt. —

Nu måste jag sluta mitt
slarfviga grymma bref
men ursäkta goda Morbror
min fjeskighet det beder

Natti

Sokkala den 11 Juni

Brev 6

Sokkala den 20 Augusti
1872.

Min Kära Broder.

Jag har väntat att få se dig på Sokkala i sommar. ty Gabriel gladde oss med det att Du hade tänkt på det men af Brehmers hörde jag att Du redan varit rest till Petersborg. då var allt hopp ute. di kom dagen efter det du hade rest till Petersbog³². Casimir reste till Helsingfors. och Frida kom efter sina barn men dröjde blot några³³ dagar här. nu skole jag ha en fråga till dig kan Du Kära Gustaf låna mig nu³⁴ i Septemberg 200 Mark. jag har en skuld som jag nödvändigt måste betala då. och skole ej villa pina Alfred med den då det fins så munga betlningar³⁵ för honom och . om du har svårt att je det ty du behöver ju sjelf

³² Petersbog] g suddigt

³³ några] påskrivet, troligen står det **någon** under

³⁴ nu] en liten bläckplump framför ordet, bläcket har kommit igenom pappret

³⁵ betlningar] **betalningar** troligen menat

så säg helt upprigtigt jag skal då
 stella om det annorlunda.
 nog skal jag je dig skuldsedel på
 det och biuda till att snart
 betala det.. i Ocktoberg har jag
 tänkt att ha Nattis Brölllope³⁶. men
 det beror aldeles på Charlotte ned
 komst hur snart det kan bli :
 kan Du och Alise ej komma då³⁷
 det vore bra trefligt för oss o
 det är vist sant att års tiden
 är tråkig så det är svårt att stella
 det till så sent men det har nu
 ej passat annorlunda. och Mamma
 skole nu önska att övervara Nattis
 Wigsel. endast di nermaste kan
 jag bjuda men bra järna skole
 jag se det att ej någon af dem
 hade hinder. Lilli kommer sen³⁸
 så järna med er till Mänttä .
 för att vara en längre tid..
 skrif nu snart till mig om allt
 hur det passar. helsa Alise
 och Barnen så hjertligt från
 oss³⁹ alla men du är innerligt
 helsad af din Elise .

³⁶ *Brölllope*] otydligt, troligen **Bröllopp** menat

³⁷ *då*] papperet upprivet av pärmen ovanför ordet, läsbart

³⁸ *sen*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

³⁹ *oss*] suddigt

Brev 7

Sokala den 20 augusti 1872

Egen Älskade Gustaf

tack tusende tack för dit vändliga
bref – och den vänlighet att ha
Mig til Mänta men änu kan jag
Ej resa för Charlott är siuk och
väntar sig desa tiden att koma med
en 3 die poike⁴⁰ och jag moste dröia
så länge tils alt är förbi –
så jag intet kan bestäma när
vi kan koma för lili komer
med mig ha inga bestyr för
min dit komst för alt beror
På⁴¹ min skrala hälsa för benen
vill intet mer vara som för

⁴⁰ det blev en flicka; se brev 12

⁴¹ På] otydligt, påskrivet

så har vi brud broska som
 bäst för Grenman vil att
 brölop skal bli j höst j huru
 det ser svårt utt att ha sådana
 bestyr då det är så myket som
 tryter – Nog skal vi skrifva
 änu För⁴² för kan vi ej koma
 än i slutet af septenbrg om kosan
 räker til för den smulas alt
 dagligen – Hälsa Alis och säg att
 Nog är vilian god att se ert häm
 men Gudana vett huru det går⁴³
 om det inte blir så sentt att⁴⁴
 färdas på siöarna – Hälsa Axel
 inga tiligrafer sender jag för
 Hopas jag att det går uttan må
 väll önskar mama sin son

Sophi Serlaçhis

⁴² *För*] kryssat över

⁴³ *går*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

⁴⁴ *att*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

Brev 8

St Michel den 20 Aug. 1872.

Egen afhållna Morbror!

Wid genomläsandet af Mammas och Mormors bref finner jag dem vara högst besynnerliga, och icke ett ordentligt svar på Morbrors vänliga bjudning till Mänttä. Morbror vet väl ej af att jag badar och således är bosatt i staden, hvarföre jag just i sista minuten fick del af Morbrors bref

och då jag äfven läste mam-
mas, tyckte jag att Morbror
ej skulle förstå hennes
mening. Jag vet ej hur
hon varit så konfys, hon
har visst mycket att tänka
på då det finns så mycket⁴⁵
arbete både ute och inne,
men hade ej ändå bordt
fjeska så rysligt med sitt
bref.

Månne det skulle passa så
för Morbror och Moster Aliçe
som mamma tyckes skriva
i sitt bref, nemligen att
komma i October till mitt⁴⁶
bröllopp, och sedan följas
åt med Mormor⁴⁷ och Lilli⁴⁸
till Mänttä? Bra roligt
vore det för mig om Ni
skulle kunna komma.

Mera sent blir det visst

⁴⁵ *mycket*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

⁴⁶ *mitt*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

⁴⁷ *Mormor*] en slinga ovanför bokstaven **m** i mitten, hon har troligen börjat skriva **Morbror**

⁴⁸ *Lilli*] Nattis syster Aina Lydia Lovisa Savander

för Mormor⁴⁹ också att
resa i Oçtober, men hon
säger att hon så gerna
skulle öfvervara mitt bröllopp
när hon i alla fall måste
dröja här till September
för Moster Charlottes skull.
ty hon är så sjuk och ängslig.
Något säkert är det ju ej alls
med brölloppet, men vi ha
nu tänkt att det kanske
blir i början af Oçtober.
Morbror är väl snäll och
med det första skrifver
hur Morbror tänkt om allt
detta.

Af Morbror Gabriel hörde
jag att Morbror Gustaf
varit god och tänkt på att
gifva mig något till brud-
-gåfva, hvarföre jag, ifall
ej Morbror misstycker, skulle

⁴⁹ *Mormor*] en slinga ovanför bokstaven m i mitten, troligen har hon börjat skriva **Morbror**

bedja Morbror vara så
utmärkt god och helst gifva
litet pengar så får jag ju
för det köpa hvad jag nöd-⁵⁰
vändigast behöfver.
Förlåt goda Morbror
detta, men då Morbror
Gabriel hade frågat af⁵¹
Mamma vill jag nu
svara derpå så som
jag tycker det vore bäst.
Helsa snälla Morbror
Moster Aliçe, Axel och
liten Tyra ifrån Morbrors

Natti

⁵⁰ *nöd-*] bindestreckat under bokstaven **d** eftersom sidan tagit slut

⁵¹ *af*] papperet upprivet av pärmén, läsbart

Brev 9

Soçkala den 5 Sept. 1872.

Goda afhållna Morbror!

Taåk så innerligt, ja
tusen tusen taåk egen
snälla Morbror för den
stora present, hvilken
jag med sednaste post
erhöll. Än en gång
taåk så hjertligt snälla
vänner för Eder⁵² godhet.
Morbror är god och
framför min hjertli=

⁵² *Eder*] bokstaven **E** suddig, möjligen korrikerat från **e**

ga helsning och taçksä-
 gelse till moster Aliçe.
 Säg snälla Morbror henne
 att jag ej har något
 bättre fotografie kort
 hvilket hon hade velat
 ha, men moster må
 i alla fall förstöra
 det gamla misslyçkade⁵³
 kortet af mig –
 Gerna hade jag velat skrifva
 om när lysningen blir
 men det är ännu litet osä-
 kert. Den 29 har det⁵⁴ varit
 påtänkt, ifall det ej blir
 något hinder.
 Säg goda morbror o⁵⁵
 ni kan komma till bröllop-
 pet? Det blir troligen
 i Oçtober, omkring den 15de
 Hemta för all del Axel
 med till Sokkala.
 Ursäkta goda morbror

⁵³ *misslyçkade*] papperet upprivet av pärmen, läsbart

⁵⁴ *det*] en liten bläckplump framför ordet

⁵⁵ *o*] håll av hålslagare, troligen **om**

detta slarfviga bref, men
 det är så skyndsamt nu-
 förtiden. Alla hemmava-
 rande bedja hjertligt
 helsa Eder derborta.
 Här i stan har nu dessa
 tider varit stor rörelse i
 anledning af⁵⁶ de många
 skolorna som komma
 att bli. Lyceum har
 40 elever. Antellerna ha
 ännu flere. De ha byggt
 sig en gentil våning,
 hvilken⁵⁷ kostat dem mycket
 pengar.
 Nej nu måste jag sluta
 helsa Moster så mycket
 ifrån Morbrors
 Natti⁵⁸

⁵⁶ *af*] tillsatt ovanför med snedstreck

⁵⁷ *hvilken*] I korrigerat, påskrivet

⁵⁸ *Natti*] lite suddigt, bläcket har runnit

Brev 10

Sokkala den 3. Novembg
1872.

Min Kära Gustaf.

Du måste nu ursekta din tröga
syster som så sellan kommer
sig till det att skriva.
men du vet att det aldrig
har hört till mina svagheter
att jöra det allt för ofta,
och nu börjar mina ögon
att bli dåliga att jag har⁵⁹
svårt att se, men är nu
för det att glasögon ej skole
klä mig därför har jag
ej lagt mig⁶⁰ till dem,
ehuru det vore bra nödvändigt
men tacka vet jag Mamma
hon har då goda ögon
hon syr ju alla fina arbeten
så man är helt förvånad,

⁵⁹ *har*] hål av hålslagare ovanför ordet, läsbart

⁶⁰ *mig*] bokstaven *g* suddig, möjligen korrigerat från *j*

att en så gammal person som hon kan
 sy. både döttrar och dotter döttrar
 kommer i skam vrån då gumman
 är med om arbeten.

jag är så glad att Gumman kom
 frisk och bra fram till Helsingfors.

ty hon var bra siuk då hon
 beslöt⁶¹ att resa ehuru hon ej
 medgaf det för oss ty lusten var
 så stor hos henne att komma
 dit. men det undrar jag ej över
 ty hon har ju på senare tider
 mest varit hos Frida och önskar
 väl att få Dö hos henne.

hur är det nu Kära Gustaf jag
 hoppas att Du och Alise jämte
 Barnen⁶² är snella och kommer
 till den 7 Decemberg hit då
 har vi beslutit att ha Nattis
 Bröllopp heller vigsel di aldra
 nermaste egna blir biudna
 så att jag hoppas att den som
 möiligen⁶³ kan komma ej blir
 borta etter⁶⁴ huru.

⁶¹ *beslöt*] bokstäverna **bes** suddiga

⁶² *Barnen*] bokstaven **B** suddig

⁶³ *möiligen*] bokstäverna **möili** suddiga

⁶⁴ *etter*] troligen **eller** menat

men hur må det är med Gabrjel
 må han kan komma när det
 just är Bryg⁶⁵ tiden. bra
 troligt vore det om han skole
 komma ty hans sista besök
 här var så kort och tråkigt.
 den som vore så nära Jakopstad⁶⁶
 att man kunna få öl och porter
 derifrån. ty det prisades så här
 men ni får vara nöida med
 Hejnola⁶⁷ fabrik. som ni tycker
 att är ganska godt.
 framför min hjertliga hels.
 ning till Alise och säg att
 ej någån hinder får komma⁶⁸
 i frågan⁶⁹ för hennes hit
 resa det vore bra ledsamt
 om hon skole bli borta.
 om det kan bli trefligt för
 henne vet jag ej men bra
 jerna skole jag motta henne
 må väl egen Broder och hjert
 ligt välkommen det önskar
 din gen⁷⁰ syster Elise.

[på baksidan i övre högra hörnet skrivet med annan handstil:]

Elise Savander⁷¹

⁶⁵ *Bryg*] bokstaven **B** suddig, troligen skriven på **b**

⁶⁶ *Jakopstad*] hål i papperet ovanför ordet, upprivet av pärmen, läsbart

⁶⁷ *Hejnola*] suddigt, mycket bläck

⁶⁸ *komma*] hål av hålslagare, läsbart

⁶⁹ *frågan*] bokstaven **n** suddig

⁷⁰ *gen*] **egen** troligen menat

⁷¹ *Savander*] lång krok neråt från bokstaven **r**

Brev 11

[Ett litet papper som varit hopvikt (se bilaga 5), på baksidan skrivet per hand:]

Brukspatron
Gustaf Serlachius med⁷²
familj –

[På framsidan är texten tryckt, förutom ett stort handskrivet **g** i övre kanten.]

Bjudes att öfvervara
Possessionaten
Johannes Grenmans
och min dotter
Nattis
vigningsakt,
å Sokkala gård Lördagen den 7 December
1872, kl. 7 ef. m.

Elise Savander.

⁷² med] suddigt

2 Brev från Fredrik Alfred och Charlotta Serlachius

Brev 12

Sokkala den 7 Sept. 1872.

Gode Svåger!

Härjämte har jag att förkunna Dig att Charlotta den 28 Augusti nedkommit med en frisk och färdig fröken dotter⁷³, samt att båda befinna sig förträffligt –

Mamma mår väl, alla örfriga likaså och bedja om deras helsningar till Dig och Alice –

Tuus

FrAlfSerlachius⁷⁴

⁷³ Sofia (Soffi) Serlachius (28.8.1872–11.2.1934)

⁷⁴ sirliga långa krokar ovanför och nedanför underteckningen

Brev 13

St M. den 23 Dec. 1872.

Heders Broder!

Jag tillsänder Dig härjemte ett papper, som kan se litet skrämmande ut vid första påseendet, men efter försiggången analys reducerar sig till följande.

Som Du väl påminner Dig, underrättade jag Dig om att Elises skuld till Carl Savanders konkursmassa blef sålunda uppgjord att hela skulden, i kapital 8,000 och förfallna räntor 2,000 mark, eller 10,000 mark qvittades med en accordsumma, stor 4,000 mark hvarå 700 mark äro afbetalde,⁷⁵ och sålunda 3,300 mark återstå, förfallna till betalning med årets utgång. För ofvan nämnda accordsumma ingingo Casimir och jag borgen. Denna sum-

⁷⁵ ett överstruket ord, troligen **emot**

ma skall således nu betalas, och jag skulle redan förut gått i försättning om nödiga medels upplånande, om jag ej väntat Eder Svågrar alla hit till brölloppet, åtminstone Casse och Gustaf, då jag ville⁷⁶ till Edert bepröfvande och afgörande framlägga affärsställningen. Emellertid kommo ej andra än Casse, hvilken efter noggrann ompröfning och kalku-⁷⁷lering fann ställningen alldeles icke oroande utan tvertom ingifvande förhoppningar för framtiden. Vid inte⁷⁸ framläggande af hitkände faktiska förhållanden, företedde sig den största svårigheten⁷⁹ i affärernas rätta [...]havande⁸⁰ i bristande rörelsemedel, som Du, såsom affairsman, nogsamt känner, spelar en högst viktig roll dervid. Till erhållande af behöfligt rörelsemedel, ansåg Casse der före att förutom förenämnde summa jag⁸¹ väl borde upplånas 2,200 mark till den⁸²

⁷⁶ *vill*] hål i pappret, pappret upprivet av pärmen, läsbart

⁷⁷ *kalku-*] otydligt

⁷⁸ *Vid inte*] otydligt skrivet, svårt att tyda

⁷⁹ *svårigheten*] pappret upprivet av pärmen, läsbart

⁸⁰ *...havande*] början av ordet mycket otydligt, svårt att tyda

⁸¹ *jag*] suddigt

⁸² *den*] suddigt

i Februari förefallande räntebetalningen till banken för att äntligen komma i rigtiga spåret. Sakförhållandet härvid är sådant, att jag ansett och under min hela tid arbetat på att bereda egendomen den hufvudsakliga inkomsten från ladugården, hvilket likväl icke kommit rätt i gång, emedan hafran, som bordt utfordras till ladugården, emellertid för trängande penningebefah måst realiseras till contanter direkte. Så skulle äfven nu blifvit förhållandet, om andra medel ej kunnat erhållas tills omnämnda räntebetalning, och så skulle fortgått ännu framåt i tiden. Emellertid har det sedan visat sig, hvad ladugården kan inbringa, ty sednaste sommar började jag här med smör-export till P-burg, och ladugården har under året in tatum et tuutum inbringat omkring 900 mark, hvilken summa med iakttagande af alla inacrande faç-

torer bör kunna, inom ⁸³ en ej långt aflägsen
 framtid, inemot tredublas eller åtminsto-
 ne uppbringas till 2,300 mark. då ladugår-
 den blir dit uppbringad, då skall äfven sädes
 odlingen gifva sådan inkomst, man kan
 under gynnsammaste förhållanden vänta. Härom⁸⁴
 nog – – Här åtföljer dessutom ett annat
 papper⁸⁵, som Du ser. Vid genomläsandet deraf
 finner Du att det gäller kontraborgen till
 Casse. Härmed är förhållandet följande.
 Förlidne sommar uppsade Linkoinen sin
 fordran, stor 3,000 mark hos Elise, för hvilken
 summa vi tillsammans, alla svågrar, stodo
 i borgen. Till denna betalning lånade⁸⁶
 Casse åt Elise den behöfliga summan
 mot 3 %. utan någon borgen. Jag tycker,
 att då Casse riskerat dessa 3,000 mark
 ensam, vore det ovilligt att begära, att han
 än vidare skall ikläda sig denna borgen,
 som här är i fråga. Jag begärde också
 derföre ⁸⁷ honom i fyllnadsborgen, men
 som hans namn, då medlen upplånas från

⁸³ ett överstruket ord, troligen **ej**

⁸⁴ *Härom*] hål i pappret ovanför ordet, upprivet av pärmen, läsbart

⁸⁵ finns inte kvar med detta brev

⁸⁶ *lånade*] pappret upprivet av pärmen, läsbart

⁸⁷ ett överstruket ord, möjligen **endast**

allmän kassa, är behöfligt i proprie borgen, anser jag att vi böra gifva till homon kontraborgen, då vår ansvarighets sålunda blifver jemnare fördelad. Min egen ansvarighet har jag dervid alldeles icke ifrågasatt, ty denna öfverstiger Eder allas öfrigas – Emellertid har jag för egen del all anledning att vara tillfreds med hvad jag för Elise gjort, då jag numera kan hafva den fulla tillförsigten att ej hafva arbetat förgäfves, eller lofvat alldeles utan ändamål. Om Elise blott kan i framtiden betala sina räntor, blir för hvarje år 600 mark rikare, hvarmed bankolånet genom den årliga kapitalafbetalningen minskas. Jag kan derföre också nu för of-⁸⁸ rigt att börja tänka äfven på mig sjelf ock ⁸⁹ de mina, ock flyttar nästa höst till staden för Erhards skolgång. Derföre skall jag likväl ej upphöra att vaka för Elises intressen, så mycket jag det förmår.

[i nedre högra hörnet finns ett tvärstreck med en punkt ovanför och nedanför, "rätt-tecken"]

⁸⁸ of-] troligen **öf-** menat

⁸⁹ ett överstruket ord, troligen **den**

Jag skrifver nu ej särskildt till Gustaf, då
 det blefve blott en afskrift af detta bref,
 utan beder att Du jemte skuldsedelen
 skickar dessa mina framställningar till honom⁹⁰ och
 detta med första post efter inhändiganden.
 Jag torde besöka Gustaf i vinter,⁹¹
 kanske redan i Januari, då jag företager
 en tjensteresa till Päjänes östra strand
 och sådeles⁹² har blott kort väg derifrån
 fram – Gustaf bör derefter skicka
 pappren till Casimir i H.fors, som
 ombesörjer, hvad vidare till saken
 hörer.
 Hjertliga helsningar från oss alla till Dig⁹³
 sjelf och Din Aina⁹⁴.

Tuus

FeAlfSerlachius

⁹⁰ *till honom*] tillsatt ovanför med snedstreck

⁹¹ *vinter*,] pappret upprivet av pärmen, läsbart

⁹² *sådeles*] början av ordet suddigt, påskrivet, svårt att tyda

⁹³ *Dig*] pappret upprivet av pärmen, läsbart

⁹⁴ Aina Matilda Serlachius, f. Schauman (29.8.1851–22.8.1922)

Brev 14

[I vänstra marginalen finns ett stort C skrivet med blyertspenna]

Sokkala den 6te November

1880

Käraste Broder Gustaf!

Huru ledsamt käns

det ej för mig, att med
min skrala penna skiçka
dig de allra varmaste
lyckönskningar af hela
mitt hjerta, till din femtio
åriga födelsedag samt namns-
dag som är i dag. – då jag
ej fiçk göra det muntligt,
det hade ändå varit bra
roligt. Men som isarne ej
ännu hade burit så hade
vägen blifvit så lång. sent
fick vi också veta utaf
det genom Anderssons. —
Ja gud gifve dig helsa
oçk lång lifstid att arbeta

oçk bråka som du gör
 både för dina barn oçk
 andras väl. Ja Om du
 viste huru gerna jag nu
 kommit till Mänttä. – Men
 ser du allt var en om⁹⁵;
 lighet denna gong ehuru
 fåret visst är alldeles ypp-
 perligt i dag 20 graders köld,
 Taçk så hjertligt för bref-
 vet som jag erhöil i går
 afton Du är bra snäll
 som kommer i håg mig
 ehuru jag, oçk vi alla⁹⁶
 härborta verkligen äro
 bra tröga att skrifva, des-
 utom äro mina ögon litet
 skröpiga⁹⁷. det skulle fordra
 att lägga sig till Brillor⁹⁸
 då man redan går på femtio
 talet. Men det får vara tills
 jag kommer till Mänttä
 du sade dig hafva så onög⁹⁹

⁹⁵ *om...i*] hål av hålslagare, en eller två bokstäver saknas

⁹⁶ *alla*] hål av hålslagare, läsbart

⁹⁷ *skröpiga*] otydligt, möjligen **skröpiga**, **skröpliga** kan också ha varit menat

⁹⁸ *Brillor*] första r-bokstaven har en stor slinga neråt framför bokstaven

⁹⁹ *onög*] mycket små bokstäver, otydligt, troligen tillsatt senare

ga¹⁰⁰ par, oçk som dina vara så
 lämpliga för mina ögon, så
 kuppar jag ett par af dig. –
 Du kan verkligen ej tro
 huru gerna vi i dag varit
 hos Eder. Men Om gud vill
 så hoppas jag att vi i vin-
 ter göra ett skutt. kanhända
 då Erhard skall återvända
 till Ekenäs. vi hafva ho-
 nom nu der uti Bealsko-
 lan. – hvart skulle han med
 sina dåliga ögon kommit
 att läsa bara Latin. – Açk
 hvad de barnen kosta nuför-
 tiden oçk så mycket det plug-
 gas uti dem. ehuru mam-
 morna ingenting fått lära sig,
 Mutta siinä päähän mäne.
 Alfred helsar han har hela
 sommarn oçk hösten varit
 på resor nu först i vint-
 ra oçk sköta om sitt eget

¹⁰⁰ ga] tillsatt i vänstra marginalen

hem, nog är dett¹⁰¹ rätt ledsamt
 ibland att vara alena oçk
 hålla värd om det odugliga
 folket mm. – Men så skall
 det ju vara. —

Ursäkta käraste Broder a¹⁰²
 jag med dagens post bestält
 genom ditt kontor i Tammerfors
 några tt¹⁰³ Baumulsgarn bara
 jag får räckning får du pen-
 garne. —

Blif nu ej ledsam men nog
 maste¹⁰⁴ jag försvara Axel
 stackare, ty ni hafva all¹⁰⁵
 deles missförstått honom oçk
 gör honom orätt uti att
 tro honom vara stolt att
 emottaga det ni af godt
 hjerta räçka honom ;¹⁰⁶ nej
 tro ej så utan gif ho-
 nom då det passar för
 Eder oçk han är bra
 taçksam för det. Om ni

¹⁰¹ *dett*] otydligt, påskrivet

¹⁰² *a*] håll av hålslagare, troligen **att**

¹⁰³ *tt*] en mängdbeteckning, ett skålpund = 425 gram (Högman 2010)

¹⁰⁴ *maste*] **måste** troligen menat

¹⁰⁵ *all*] håll av hålslagare, läsbart

¹⁰⁶ ;] kan även vara !

visste huru svårt Louise har
att kunna skiçka honom
det han nu behöft så
skulle ni ej säga så. Axel
skulle ju få ett lån deri
Gideon¹⁰⁷ oçk Alfred äro i bor-
gen men ännu har han ej
fått det, kanhända först i
Januari. Axel tyçkte nemli-
gen att det vore svårt att
exsestera i H-fors på så osäkert
som att få af Kasse dig
oçk Gabriel. ty Gabriel
kunde ju ej veta Hvad
Kasse tyçkt Om ett dylikt
projekt. ingenting stolt eller
högmodigt tänkte han dervidlag
uppå, var Du säker om det.
oçk tro hvad jag nu sagt,
jag säger dig än engång att
vill ni gifva så är Louise
oçk Axel Eder¹⁰⁸ bra tacksam
ma derfor. Du vet ej huru

¹⁰⁷ Gustaf Verner Gideon Serlachius (13.12.1846—4.3.1908). Bror till Fredrik Alfred Serlachius, kusin till Gustaf Adolf Serlachius. Gift med Elise Maria Carolina Savander.

¹⁰⁸ *Eder*] bokstaven **E** skriven på en annan bokstav

svårt hon har att reda sig
 men vi härborta känna det
 nog. Men vi äro så litet
 i tillfälle att kunna göra
 någåt för dem. – Axel är
 ju en bra snäll oçk hygg-¹⁰⁹
 lig gosse jag höll rätt myç-
 ket utaf honom då han
 under hela sommaren var
 hos oss för att läsa med
 Erhard oçk en annan frem-
 man gosse. så han hade
 litet inkomst under sin
 sommar vistelse här. —
 svårt lär han nog haft att
 reda sig uti det dyra
 Hfors. –
 nu ej vidare än många
 många varma oçk hjertliga
 helsningar af oss alla
 samt oçk synnerligen
 till Aliçe oçk Dig. genom¹¹⁰

¹⁰⁹ *hygg-*] hål av hålslagare, läsbart

¹¹⁰ *genom*] suddigt, bläcket har runnigt vid bokstaven **o**

din egen syster Charlotta¹¹¹

P S Elise var här på ett
 skutt hon bad mig helsa
 oçk säga att hon blifvit
 så lat att skrifva hon
 mår bra, pyrar med våra
 två barn som bo hos
 henne oçk gå i skolan
 Det var ledsamt för Elsa
 att ej få träffa dig då
 hon var på Mänttä. Men
 Om det passar så vill
 jag hafva henne med oss
 i vinter då vi komma
 till Eder. ännu engong
 var hjertligl helsad af
 _ Charlotta

¹¹¹ *Charlotta*] sirlig krumelur under namnet

Brev 15

Sokkala den 2 Nov 1881

Egen älskade Broder Gustaf!

Som de andra ännu ligga
i sin djupaste sömn oçk hvila
oçk allt är tyst oçk stilla
fattar jag pennan för att
skrifva några rader till dig
en flitig oçk snäll landtvär-
dinna borde jag alltid vara
tidig. ty det fins så mycket
som man kunde stöka bort
till dagen för att sedan
vara helt lung. för en veçka
sedan firade vi bröllop åt
min hjälpreda uti hushollet
som hade tjent uti 11 års
tid. henne saknar jag myç-

ket. men vill nu försöka att
husholla sjelf. så spar jag
in en person.

Bättre sent, än aldrig oçk
derföre säger jag dig hjertligas-
te taçk för sednast. Bra ro-
ligt var det att se alla dina
stora företag, gud låte dig få¹¹²
vara frisk. –

Om du nu kära Gustaf ej
skulle bli ledsen så skulle jag
göra dig en fråga, men man
säger ju att frågan är fri
då den är höflig ? oçk jag
vill naturligtvis göra den så
höflig som möjligt. Jo ser du¹¹³,
Lina nämnde om att ni¹¹⁴ ännu
hafva qvar Edert¹¹⁵ gamla piano
Ehuru jag ej såg det. skulle
ni ej sälja det åt oss ?
Soffi pinar alla dagar att få
börja spela men då vi ej

¹¹² *få*] hål av hålslagare, läsbart

¹¹³ *du*] hål av hålslagare, läsbart

¹¹⁴ *ni*] påskrivet, har troligen varit **vi**

¹¹⁵ *Edert*] **E** påskrivet, har varit med liten bokstav **e**

hafva något instrument ej heller
 kan vi lägga oss till ett
 nytt, ty de kosta naturligt-
 vis mycket mera och skall
 man också hafva hela sum-
 man full att läsa ett dylikt.
 Men du skulle bestämt kära
 Gustaf nöja dig med att få
 en del¹¹⁶ nu först och rätten
 sedan? förlåt nu min näs-
 vishet käre broder. Men jag
 skulle så gerna önska att Soffi
 skulle få spela efter hon har
 lust. Jag har sjelf mongen
 gång varit bra illtyckt då jag
 ej¹¹⁷ kan spela, det skulle skänka
 mången njutningsrik stund. –
 svara nu helt uppriktigt. si eller
 så. inte blir jag alls ledsen
 om du också nekar, men
 då jag hörde att ni hade
 det qvar ville jag fråga. ty

¹¹⁶ *del*] mycket bläck på bokstaven l troligen korrigerat från bokstaven t

¹¹⁷ *ej*] hål av hålslagare framför ordet, läsbart

det vore ledsamt om någon annan skulle hinna köpa det. oçk tvänne så dyra priser holler ni väl ej. – Om så vore att ni säljer det så skulle vi med första slädföre skiçkar efter. äfven som de omtalta Blomkrukorna. Jag ber oçk hoppa¹¹⁸ att du är snäll oçk svarar mig snart att vi då kunna vända oss åt annat håll. vi moste då lämna det uppdraget åt Anderssons att försöka få den. vi mår bra lefva tyst oçk stilla. Elise likaså, snart f¹¹⁹ hon väl laga sig till Otava för att emottaga tyska resande Natti mår oçkså bra med alla sina smottor. Helsa Aliçe hjertligt men var du mest Hälsad af Alfred oçk näsvisa¹²⁰ syster
 Çarlotta

[i vänstra marginalen:]

som sagt, upptag ej illa min öppenhet att göra denna
 fråga

¹¹⁸ *hoppa*] håll av hålslagare, troligen **hoppas**

¹¹⁹ *f*] håll av hålslagare, troligen **får**

¹²⁰ *näsvisa*] tillsatt ovanför

3 Brev från Casimir och Frida Brehmer

Brev 16

Jokkis den 26 April 1872

Bäste Gustaf!

Förmodande att broder Walfrid vid förseglingen af sina bref för vexlat dem hvarigenom du sanolikt erhållit mitt bref, då jag erhållit ditt som jag härmed öfversender¹²¹. Den 13 Maj afresa vi från Jokkis och nedslå våra bopålar på Högfors Bruk i Wiktis hvarigenom vår adress blifver Wiktis(postkontoir) Högfors Bruk. På sommaren ämna wi företaga en resa till St Michel, Sordavala, Nyslått, Kuopio, Wiborg och Petersburg. Här infinner sig efter hand svenskar af alla branger och skola vidlyftiga anläggningar vidtaga.

Helsa Alice och barnen från oss alla (Mamma som res med Lilli förut till Sockala befinna sig bra) beder vännen

Casimir¹²²

[på baksidan i övre högra hörnet:]

1872

C: Brehmer

¹²¹ Av datumen att döma är detta brev det brev av Walfrid Brehmer som finns med i utgåvan

¹²² *Casimir*] Bokstaven C:s nedre del fortsätter under hela namnet

Brev 17

Wiktis postkontoir & Högfors Bruk den 24 Maj 1872.

Broder Gustaf¹²³!

Af ditt välkomna bref af den 14 dennes ser jag att du fått emottaga de af mig till löjtnant Lindekrona för din räkning utanordnade 8500 Mk och gör det mig ett nöje att kunnat tjena dig¹²⁴. Beträffande Herrar Grots & Cs¹²⁵ beteende får jag beklaga att du råkat i händerna på dessa slarfvar. Den 11 dennes afreste vi från Jokkis¹²⁶ och efter att hafva tillbragt några glada dagar hos Lepsens på Saaris hamnade vi här sent omsider¹²⁷ den 14 på aftonen, der vi nu njuta af det mest ostörda lugn man kan täncka sig. Min gamla far, som pasionerad fiskare, har under sin rörligare period uppfört invid en sjö, på Brukets mark, en fiskarstuga med 3 rum och kök som har ett utomordentligt behagligt läge, som nära nog kan tävla med det herrliga Käuru – och abborrar sedan – stora och i massa. - Ännu är fisktiden ej inne, men af de få exemplar jag fick, synes noga

¹²³ *Gustaf*] krok från bokstaven **f** till bokstaven **G**, under namnet

¹²⁴ *dig*] påskrivet, har stått **mig**

¹²⁵ små kroker efter bokstäverna, möjligen semikolon

¹²⁶ *Jokkis*] mycket stort **J**, kroken räcks tre rader neråt

¹²⁷ *omsider*] = äntligen (Cannelin 1939:565)

hvad man har att förvänta, och jag
 skall minsann ej försumma att under den-
 na sommar uttaga det fina. Härtill kom-
 mer att jagten äfven är ganska god
 hvarföre detta blir mitt eldorado. -
 Sednare på sommaren skola vi som
 jag nämnde företaga den der förgniö-
 gnings reisen ” - Från Mamma som
 åtföljd af Lilli reste till Sokkala in¹²⁸
 gick i dag bref. De hafva , haft
 en ganska agriabel resa för denna
 tidiga årstid, endast något för
 varmt på jernvägen och för sval
 på ångbåten. En god dopfelpaletå
 som gumman köpte sig kom här väl
 till pass. Om närmerna¹²⁹ på Sockala
 skrifver gumman föröfrigt ingenting¹³⁰
 utom att syster Charlotta ej befinner
 sig väl, men att detta torde hafva
 en öfvergång – hvaraf sluter att svä-
 gerskan åter är på resande fot. Det-
 blifver redan Nr 3 måtte det ej bli
 flere. – Tit. Johannes Grenman Nattis fäst
 man skall vara mycket angelägen om att det

¹²⁸ *in*] hål av hålslagare ovanför ordet, pappret upprivet av pärmen, läsbart

¹²⁹ *närmerna*]? otydligt

¹³⁰ *ingenting*] hål av hålslagare ovanför pappret, upprivet av pärmen, läsbart

blifver bröllopp så snart som möjligt. Att mannen ej sjelf har något känner jag nog, men möjligen har hans söta Pappa murklor så att de unga kunna bygga bo och föda den blifvande grödan. Skulle mina planer att i sommar besöka Eder på Mänttä genom de många resor jag skall göra, kressar¹³¹ har jag den tillgodo; emellertid träffas vi ju på Nattis bröllopp om det blifver i sommar.

Utsikterna för årets skörd äro på denna ort lika som öfverallt mycket olika alla med gammalt utsäde besodda åkrar äro utomordentligt vackra och stå i pip då de med nytt utsäde ej ännu äro på långt när så arangserade – hvilketdera som nu är bra, då forster inträffar hvarje natt skall blifva högt intresant att erfara. Arbetet på Hangö banan, som paserar på 2 mils afstånd från detta ställe, skall numera bedrifvas med fördubblade krafter, så att hopp förfinner att inom November månads utgång få åka hit per jernväg, hvilket ganska betydligt höjer detta bruks värde en possession som vi komma att bibehålla.

¹³¹ *kressar*] otydligt, bokstaven **g** från raden ovanför är på ordet

[ovanför texten har någon skrivit *C Brehmer*]

Jernkonjunkturerna äro nu mycket goda och torde en tid bortåt förblifva sådana sedan jernvägsfebern rasar. Och Ryssarna begynt bruka jern istället för trädredsakaper vid sitt jordbruk; den ena skepslasten med jordbruksredskaper efter den andra afgår från Sverge till Rysska hamnar och afsättningen orimlig. — Den nya förvaltningen på Jokkis begynner bra, men jag redes för att de gå alltför brådstörtande tillväga, måtte hufvudisponenten snart komma på det den derwarande interimförvaltningen ej tager hatten öfver hufvudet. Jag skyndade mig derifrån, så fort som möjligt för att ej komma i någon mellanhand, ty som du vet har hvarje för-¹³²valtning sina prinsiper och då någon öfverlagd order utdelas som ej låter utföra sig – ställer till krongel – blir del¹³³konfersioner och möjligen skulle motgångarna kunna tillskrifvas gamla förvaltningens tillvaro – jag har ingen lust för intriger och inblandning i andras affärer hvarföre jag ehuru berättigad att qvarbi till 1 Juni

[I vänstra marginalen:]

på Jokkis som sagt, skyndade mig derifrån; den 10 Juni hafva vi bolagsstämma då jag åter skall dit. - Alla de mina befinna sig väl och helsa hjertligt genom vännen

CasimirBrehmer

¹³² *för-*] håll av hålslagare framför ordet, pappret upprivet av pärmen, läsbart

¹³³ *del*] möjligen fattas strecket på bokstaven *t*

Brev 18

Helsingfors den 13 December 1872

Apothekaren H Herr G. Serlachius

134

Mänttä

Käre Svåger Gustaf! Hemkomna från Nattis bröllop, har jag att för dig uttrycka alla dervarandes ledsnad öfver att ej få se Alice, dig och Gabriel vid denna familie högtid. Annu¹³⁵ i sista ögonblicket hade man ej uppgifvit hoppet att åtminstone få dig till bröllopsgården, hvarföre ett par sängar¹³⁶ gar väntade att få inrymma din person förutom många armar för att omfamna och välkomna Eder. _ Emellertid aflopp allt i fin ordning och herrskapet Natti & Johannes äro ej numera två utan **Ett** . Sålunda är jemnt gjort till udda och med åren torde alla räknesätt få användas för uttryckandet af denna nu skapade **Enket**. – Synnerligen fägnande tilldragelse var vännen Gabriels förlofning, en nyhet hvarom han underrättade oss per telegram och af oss härvarande afven genast besvarades per telegraf. Sedermera hafva vi haft bref af honom och Mamma hade ett bref från Aina; Flickan¹³⁷ skall vara en galant sötnos och

¹³⁴ Här har någon skrivit ett stort **B** med blyertspenna

¹³⁵ *Annu*] troligen **Ännu** menat

¹³⁶ *par sängar*] suddigt, otydligt, påskrivet

¹³⁷ *Flickan*] **F** ändrat från liten till stor bokstav

skall länge varit mycket förtjust i Gabriel som ej underlåtit att äfven underhålla denna låga. Någon skönhet torde hon ej vara, men en god och glad hust ru torde han få i henne och då kan vännen Gabriel komma att känna sig lycklig. En lycka som vi alla så gerna unna honom som af ödets nyck är långat skild från alla anförvanter och gamla vänner. –

Utom att Du och Gabriel voro saknade vid bröllopet saknades ni äfven wid den rådplägning som hölls emellan Elise, Alfred och mig rörande Elises affärsställning. Sedan vi efter en längre öfverläggning befunno oss *pre[...]is*¹³⁸ på samma punct der, vi började och vännen Alfred då ej uppvisade några skriftliga upplysningar eller räkenskaper, såg jag mig föranlåten att efter A och E uppgifter upprätta en kalkyl öfver affärsställningen, deri all möjlig försiktighet vis à vis afkastningen observerades för att genom hög afkastning och höga priser gifva kalkylen ett falskt sken. Sålunda upptogs allt till lägsta afkastningen och lägsta priser –

Sedan kalkylen var färdig och godkänd af båda parterna, upptäcktes genast det fel förvaltningen begått för uttagandet af högre afkastning. Detta fel bestod i bristande rörelsekapital – sålunda hade all hafre årligen förfälts i stället¹³⁹ för erhållande af penningar till intressebetalningar i stället för att utfordra ladugården med kraftfoder och derigenom åstadkomma en högre behållning genom *priseproducten*¹⁴⁰ och kraftig spillning för fältenas underhåll i växlskraft.

¹³⁸ *pre[...]is*] håll av hålslagare, troligen **precis**

¹³⁹ *i stället*] streckat över

¹⁴⁰ *priseproducten*] otydligt

Alfred upp gaf att 25 mjölkande har numera sedan höbordet är förstärkt kunna födas å egendomen och då erhålla 12 tt¹⁴¹ hö dagligen under stallfodringen. Sålunda bör det finnas 36,000 Ltt¹⁴² hö för korna förutom hö åt hästarna. Erhåller dessa kor dessutom syrpa med 2 a` 3 tt hafre gröpe dagligen¹⁴³ skola dessa lemna minst 500 kan mjölk – men låtom oss endast antaga att de gifna 400 kommer på blir afkastningen

4 Ltt Smör a` 20 Mk per Ltt	Fkr Mk	80.
360 kan. skum mjölk a` 8 penn.		<u>28.80.</u>
	Sma	108.80.
Årligen en nyfödd kulf a		<u>2.20</u>
		111.—
Afdrag härifrån priset för 2 ½ Tn hafre a` 10 Mk –		<u>25.—</u>
blifver behållningen per ko årligen	Mark	86.—

Detta är väl det uslaste resultatet man kan tänka sig och detta oakadt inverkar det som en mäkelig factor på följande kalkyl. – Härförinnan vil jag upptaga boets

skulder. Som äro till Banken	Mk	40,000
till Lovis Andersson		7,500.
till Carl Savanders k.k. massa		3,000
till mig Cas. Br		<u>3,000</u>
Således in summa	–	53,500

Men nu tillkommer 3,000 Mk som Alfred säger försträkt boet och hvarså Elise lemnat senere och foedeur¹⁴⁴ Alfred ytterliga en reversaf Elise frå enahanda belop eller tillsammans 6,000 Mk som han utlagt for hennes affärer. Jag har ej ett enda ögon-

¹⁴¹ Ett skålpund = 425 gram (Högman 2010)

¹⁴² En lispund = 1/20 skeppspund = 20 skålpund = 8,502 kg (Högman 2010)

¹⁴³ *dagligen*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁴⁴ *foedeur*] handstilen blir mycket liten och svårtydig nere på sidan

blick¹⁴⁵

betviflat att Alfred nedlagt detta belopp under loppet af dessa 7 år han förvaltat egendomen och till boets bästa arrangerat om de trassliga affärerna, men anser att Alfred för egen skuld borde afgifva en redovisning för sitt föjderi. Äfven för Johannes Grenman som en måg i huset och dig som förmyndare bör A uppmanas till redovisning. – För att emellertid kunna upprycka slarfvat med mjölkhushållningen och uppdrifva ladugårdsafhanteringen bör ett rörelsekapital å 2,500 Mk anskaffas äfvensom 3,000 Mk för att klubba Savanderska k.k. m. fordran. Eller tillsammans 5,500 Mk. och är öfvertygad om att om dessa för[?]ningar¹⁴⁶ kun-¹⁴⁷na anskaffas Sokkala affärerna skola taga en bättre gir. –

Sålunda blefvo boets skulder utom omstående	53,000 Mk
Till Alfred (beroende af redovisning)	6,000
Nytt lån 5500 (hvaraf 3000 till Savander) således	<u>2,500</u>
<u>Sma</u> Summa	62,000

Då nu Elise betalte för egendomen 14,000, Rb Sr eller 72,000 Mk är redan här en capitalvinst af 10,000¹⁴⁸

Mk som boet eger. i denna stund, nya lånet inberäknat

Går Du, Gabriel och Alfred i borgen för detta lån skall äfven jag teckna mig –

Hjertliga helsningar från oss alla till Alicen och de dina har jag att framföra och tecknar

med vänskap

Casimir Br

¹⁴⁵ *blick*] tillsatt i vänstra marginalen

¹⁴⁶ *för...ningar*] mycket otydligt, påskrivet med mycket bläck

¹⁴⁷ *kun-*] hål av hålslagare, pappret upprivet av pärmen, läsbart

¹⁴⁸ *10,000*] pappret upprivet av pärmen, läsbart

[Mellan brevet finns följande papper och tillsatta brev:]

Kalkyl öfver Sokkala egendoms afkastning

Efter 15 Tn Rågutsäde a` 10 kornet	150 Tn a` 24Mk	Mk 3,600
” 10 ” Korn d a` 6 ”	60 ” a` 18 “	1,080.
“ 30 “ Hafre d a` 5 “	150 “ a` 10.	1,500.
“ 2 “ Ärtor d a` 5 “	10 “ a` 25.	0,250
” 30 ” Potalis ¹⁴⁹ d a` 5 “	150 “ a` 4.	0,600.
“ 25 Kor a` 86 Mk per Ko		<u>2,150.</u>
	<u>Sma</u> årlig afkastning	9,180

Afgår

Utsädet enligt ofvan utsatta priser	Mk 1.010.—
Aflöningar till fogde och alla tjenare —	2200.
Kappeafgifter , till prester etc.	0,200.
Årliga Intressen	3,075.
Årlig reparationer och oförutsatta förluster	0,295.
Famillens disposition	<u>2400 Sma 9,180</u>

Denna kalkyl¹⁵⁰ upptager ej kronutskylderna men dessa betäckas af de ingående augments räntorna för året. Äfven är denna kalkyl tagen vida under 1872 års verkliga afkastning + ladugårdens afkastning som varit en bagatell och kunde ej uppgifvas sannolikt af bristande noteringar. — Å omstående sida vill jag göra en annan kalkyl som visar hvad denna egendom bör ränta – eller inbringa.

¹⁴⁹ Potalis] borde troligen vara **Potatis**, förmodligen fattas t-strecket

¹⁵⁰ kalkyl] borde troligen vara **kalkyl**, förmodligen fattas bokstaven **l** i mitten

Efter 5 Tn Råg a` 16 kornet. 80 a` 24	Mk	1,920
40” Korn a` 8 “ 320 a` 18		5,760.
30” Hafre a` 6 “ 180 “ 10		1,800
2” Arter a` 5 “ 10 ” 25		0,250
30” Potatis 8 ” 240 ” 4		0,960.
25 Mjölkanke kor a` 100	<u>Mk</u>	<u>2,500.</u>
		13,090.

Afgår

Omkostnader enligt föregående

6780.

Behållning 6310. 13 090.

Häraf synes att rågodlingen bör lemnas
och deraf endast odlas för eget behof
men kornodlingen befrämjas såsom sälj
bar redan om hösten och till nära-
nog samma pris som Rågen.

Brev 19

[Detta odaterade brev finns mellan brev nr 18. Brevet har varit hopvikt, mottagaren står i mitten av papprets baksida. En stor båge under namnet. I nedre kanten finns resterna av ett sigill, bokstäverna **CB** fortfarande läsbara.]

Apothekaren
Högädle
Herr G. A. Serlachius

Broder Gustaf !

I går afton träffade jag Senator Hartman i badstugan och som vi äro gamla skolkamrater och vänner frågade jag honom om penningar kunna erhållas och sade äfven att du varit betänkt att i och för penninge lära uppvakta honom. Han trodde det penningar kunna fås gå derföre till honom lite före 10 f. m. ty då träffar du honom hemma. Ystävä

Cas. Br

Brev 20¹⁵¹

Helsingfors den 14 December 1872.

Broder Gustaf !

Med anledning af min skrifvelse af gårdagen angående Sokkala affären vill jag härmed nämna att du ej skall fåla mig i någon mellanhand, det är nog att du vet hvad du vet och jag skall nog på ett lämpligt sätt försöka leda Alfred utan att vi komma här ihop jag vill åtminstone försöka göra hvad jag kan. Bäst vore om han skulle öfvertaga egendomen på arrende och betala vist¹⁵² åt Elise och flickorna, då de derigenom kommo på en mera oberoende fot till varandra – Mera framdeles af
vänner
Cas. Brehmer

[Brevet har varit hopvikt, på baksidan finns mottagare och adress samt frimärke, stämpel samt resterna av ett sigill med bokstäverna **CB**. Se bilaga 5.]

Apothekaren

Högädle

Herr G A. Serlachius

Tavastehus &PrivatimMänttä

¹⁵¹ Fanns också mellan brev 18

¹⁵² vist] otydligt, dels under g från övre raden

Brev 21

Hfors den 23 Mars 1880

Svåger Gustaf!

Återkommen till staden i förgår afton, emottog jag ditt bref af den 11 dennes, hvaraf ser att du funnit¹⁵³ dig stucken af mina utlå-tanden och sålunda smälta såväl det ena som det andra i långa banor. Detta förundrar mig ej och skulle jag varit i ditt ställe skulle det äfven sårat mig, men att jag blifva otålig och redan något beqväm af mig förtretade det mig att jag för en lapp på några hundra mark skulle afbryta min verksamhet på Hfors för att göra en resa på 16 mil i en affär, som du från ditt kontor

¹⁵³ *funnit*] otydligt

i Tfors kunnat utföra lika väl
 och som jag . Icke en gång utan
 flere har jag¹⁵⁴ framhållit nödvändigheten
 af att till dessa angifna f.f.
 dagar hälla penningar tillhanda
 i och för omsättningarna hvilket icke skedt¹⁵⁵ ., hvar-
 ken kan eller bör du förundra dig
 äfven att jag varit otålig. För så-
 dana små utgifter borde en affärsman¹⁵⁶ man¹⁵⁷ all-
 tid hafva penningar i beredskap¹⁵⁸
 och ick¹⁵⁹ utsätta sina vänner för såda-
 na mankeringar. Således anser jag
 mig handlat i min fulla rätt
 då jag gifvit luft åt min otålighet.
 Men detta oaktadt tror jag mig
 kunna försäkra dig om att huru
 byxorna än vänder, har du uti¹⁶⁰
 mig en vän som som af hela
 sitt hjerta önskar din välgång

¹⁵⁴ *har jag*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁵⁵ *hvilket icke skedt*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁵⁶ *en affärsman*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁵⁷ *man*] överstruket

¹⁵⁸ *beredskap*] hål av hålslagare ovanför ordet, läsbart

¹⁵⁹ *ick*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁶⁰ *uti*] hål av hålslagare ovanför ordet, läsbart

icke för att du är min svåger, men
 därför att du strätar och arbetar som
 det anstår en man. Således får du
 hålla till godo om jag någongång tap-
 par tålamodet då påräknade remis-¹⁶¹
 ser uteblifva och jag ej får in mina
 för dig utlagda fyrkor.

För att befria mig under sommaren
 med bestyret om¹⁶² dessa omsättningar vore
 jag därför mycket tacksam om du
 ställde så till att herrar [?] & L[?]¹⁶³
 skulle öfvertaga omsättningsbestyret
utan att något mankemant inträffar
 som skulle blottställa oss. Jag har i
 sex år handhaft detta bestyr och
 under denna tid ej klickat en ända
 gång att punctligen på forfallodager-
 ne verkställa omsättningarne af
 dessa dina vexlar och deras t[?]¹⁶⁴

¹⁶¹ *remis-*] otydligt, skrivet med mycket små bokstäver

¹⁶² *om*] tillsatt ovanför med snedstreck

¹⁶³ [?] & L...] otydligt, förkortningar

¹⁶⁴ *t...*] otydligt, skrivet med mycket små bokstäver

Denna gång är jag staden deri
26 dennes, men huruvida jag den
10 Maj är här är¹⁶⁵ osäkert, hvarfö-
re jag önskade att nämnda firma
skulle åtaga sig omsättningen.

Sedan vexeln af den 25 Febr.
inlöstes af mig har du ej mer än
följande 3 vexlar att klubba
Juli den¹⁶⁶ i Föreningsbanken
Maj den 19 Mk 2,700¹⁶⁷
Juli den 23 7,300
Sept den 26 1,800
Sma 11,800

Ursäkta alla¹⁶⁸ omkoefningar[?]
men jag har haft oturen att blifva
afbruten gång på gång under nedskrif-
vandets af dessa rader och har ej¹⁶⁹
tid att omskrifva det och som det
i alla är fullkomligt värdelöst
sedan du genomögnat det, kan
du skona det för eftervärldens
blickar Casse¹⁷⁰

¹⁶⁵ är] otydligt, påskrivet

¹⁶⁶ Juli den] överstrukna

¹⁶⁷ 2,700] hål av hålslagare, läsbart

¹⁶⁸ alla] korrigerat, påskrivet

¹⁶⁹ ej] hål av hålslagare under ordet, läsbart

¹⁷⁰ Casse] Bokstaven C fortsätter under namnet och det är streckat under med en krumelur

Brev 22

[Fridas brev]

Högfors den 15de Aug 1880

Käraste min Broder!

Det var i sanning en stor, men äfven glad syrprice att emottaga bref af dig, och ännu till f¹⁷¹ så gladt och godt innehåll. Också kändes det trefligt att få det från Ems, ty alltid kommer jag att minnas det med glada känslor. Och när du talar om dess "rosor" tycker jag mig känna deras härliga doft. Hade ditt brev kommit mig tidigare tillhanda, så hade jag¹⁷² gifvit dig i uppdrag att söka upp de ställen jag hälst gick till, och de ställen jag hälst mins när tankarna "flyga ut". Nu kom ditt bref just då jag reste till Helsingfors, och

¹⁷¹ f] hål av hålslagare, troligen af

¹⁷² jag] hål av hålslagare, läsbart

der jag dröjde en vecka utan att
 kunna besvara det. Sedan jag häm-
 kom har vi haft främmande i
 10 dagar med ens, hvarunder theater
 dans, och kräftpartier hört till
 ordningen för dagen. Idag är
 det¹⁷³ den 1 sta dag jag kann draga
 andan tycker jag, ty såm jag är
 utan någon regementchef¹⁷⁴ - fissa
 marter¹⁷⁵ jag sjelf lägga inn ärter
bär gurkor m m och förnisa
 all själsnjutning tills mina
 döttrar växa upp och dela
 Herthas bekymmer med Mor sin.
 Intet¹⁷⁶ har jag hört från Mänttä
 dereçte, men genom bref af Elise
 hörde jag att de haft det särde-
 les trifsamt just der, men vara
 iltyçkta äfven att du var borta.
 Men den snart instundande 1sta
 Sept samlar väl alla åter till

¹⁷³ *det*] håll av hålslagare, läsbart

¹⁷⁴ *regementchef*] bokstaven ç skriven på en annan bokstav

¹⁷⁵ *martar*] = tortyr, vånda (Cannelin 1939:468)

¹⁷⁶ *Intet*] håll av hålslagare, läsbart

”skolverlden” då äfven Alice kommer med sin thyra.

Kasimir bygger¹⁷⁷ och arbetar att få nya byggningen färdig till nästa sommar. Måtte den¹⁷⁸ det blifva, ty så som vi nu har det vill jag ej ha det en sommar till, i så¹⁷⁹ fall reser jag utomlands med min Anna för att fira Berthas bröllopp. Hon gifte sig med en handtverkare såm skall vara en mycket duglig man, och du må tro att jag är nöjd att mitt ansvar tager slut. Med samma kommer jag väl att öfvervara barnsöl¹⁸⁰ frå Rantakylä, ty der väntas småttfolk dag för dag. Elin är hos Natti nu, men lär ha svårt att gå, ty hon skall ha stält illa

¹⁷⁷ bygger] mitt i ordet ett överstruket t

¹⁷⁸ den] ovanför raden

¹⁷⁹ så] håll av hålslagare, läsbart

¹⁸⁰ barnsöl] = dop (Cannelin 1939:45)

sin fot på en simfärd i Jakob-
stad. ålder och lugn, följas icke
altid åt.

Under det jag var i Helsingfors öfrer-
var jag Agnes Åkessons bröllopp
Hon var en nätt brud, och gjorde
äkert¹⁸¹ ett gott parti. Alla ¹⁸²
gossarne¹⁸³ sågo så hyggliga och nätta
ut så jag rätt gladde mig åt att
tänka det Leontine stackare en
gong kann få det bra genom
sina barns duglighet.

Inte har du käre Gustaf stor
hugnad¹⁸⁴ af detta fattiga bref, men
ehuru innehållet är underhaltigt
genomandas det af sann sys-
konkärlek, och erkända för
ditt långa bref. Måtte du
blifva frisk och lemna allt
ondt i böljarna, och få nöjd
och tillfredsstäld återvända till

¹⁸¹ *äkert*] upprivet av pärmén, troligen **säkert**

¹⁸² här ett överstruket ord, ett namn; möjligen **Leontines**

¹⁸³ *gossarne*] bokstäverna **-ne** tillsatta

¹⁸⁴ *hugnad*] = glädje (Cannelin 1939:289), håll av hålslagare under ordet, läsbart

ditt häm, och din verksamhet.
 det är ändå det jag aldrig mäst
 hoppas och beder om. Jag har
 då varit så frisk på senare tiden
 så jag ej nog kann gläda mig
 deråt, och nog behöfs det äfven
 för mig till att orka sköta ett
 16 personers hushåll, såm jag haft¹⁸⁵
 i denna sommar.

Farväl, och kom snart häm, till
 dess sköt väl om dig och var
 försigtig under resan. Kasimir
 jagar harar - - och får inga -
 - - och beder hälsa dig och
 så gör äfven din syster

Frida¹⁸⁶

Kommer du öfver några nålar såm
 man fäster spetsar i håret med
 så köp sådana åt mig om din
 kassa medgifver och de ej äro dyra
 Jag såg så nätta till 3 fr från Paris
 de voro med hvita stenar. Men nog
 betalar jag mera om så är.¹⁸⁷

[på baksidan, uppe i högra hörnet står:]

1880

F Brehmer

15

8

¹⁸⁵ *haft*] hål av hålslagare ovanför ordet, läsbart

¹⁸⁶ *Frida*] en lång spiralformad krumelur under namnet

¹⁸⁷ *betalar jag mera om så är.*] nere i vänstra marginalen

Brev 23

Högfors den 8 Sept 1880

Broder Gustaf!

Wälkommen åter hem och måtte du hafva återvunnit din hälsa, tack äfven för plangerna du sände mig de roade mig ganska mycket – nu finnas de i en persons ego som icke allenast är en samlare af olika kuriosa utan äfven kännare af allt fint i den vägen. -

Den 27 dennes sf. er vaxel i Förenings Banken á Mark 1800 och om du önskar en omsättning af densamma bör du i god tid insända 300 till kapitalafbetalning och räntan dertill. Jag reser in till staden den 26¹⁸⁸

¹⁸⁸ 26] suddigt, bläcket har runnit

i och för egna angelägenheter
och blifver då i tillfälle att per-
sonligen utföra omsättningen.

En annan sak vill jag äf-
ven omnämna, jag har erhållit
en enda penni i ränta på de
penningar du lånat af mig¹⁸⁹
för de 4 sednare åren och som
jag till Julen behöfver pennin-
gar beder jag dig härmed ställa så
till att jag får åtminstone ett
års intresse till början af December
med Mk 510.

Äfven här har vattenbrist
yppats, men genom en r[...]s¹⁹⁰
ning af forsmynningen hafva
vi för en kvartan till bekommit
så mycket att verkena kunna
hållas i gång och nu begyn-

¹⁸⁹ *mig*] hål av hålslagare, läsbart

¹⁹⁰ *r[...]s*] hål av hålslagare, troligen **rens-**

ner nederbördstiden så vi kunna anse oss nära öfver det värsta.

Tillskrif mig några rader med omgående derom beder

vänner

Casimir Brehmer¹⁹¹

¹⁹¹ *Casimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

[på baksidan av brevet i övre högra hörnet:]

1880

C. Brehmer

8/9 80

[på baksidan på tvären i övre vänstra hörnet:]

1880.

Cas. Brehmer

Högfors b. 8. Sept.

Ank. " 11 —

Brev ~

Brev 24

Högfors den 2 December 1880

Svåger Gustaf!

Förmodande¹⁹² att du nu är
mycket sysselsatt med uppföran-
det af din nya fabrik och så-
lunda glömt både mig och
andra, tager mig härmed fri-
heten att störa dig.

Af tidningarna, såg jag
för någon tid sedan det Tam-
merfors fabriksägareämnade an-
söka om uppdämmandet af hela res-
pektive 6 fot, detta kann man
kalla att tala utur skägget,
men den pankakan är ej ännu
färdig och torde misslyckas
vid gräddningen. De kunna
ju skaffa sig hjälpångmaskiner

¹⁹² *Förmodande*] lång krumelur som börjar från bokstaven **F** ovanför ordet

som skulle öka vedpriset i
Tammerfors med 1 mark per
famn och allt obehag undveks.

Jag vill förmoda att äfven du
för närvarande har mera vatten
än du behöfver om och tidtals
knapp. Här hafva vi vatten lika
rikligt som vårtid så att till-¹⁹³
och med sågen kunnat hållas i
gång som ej inträffat på bra
många år. Sedan du sed-
nast var på Högfors hafva
vi inrättat ett knippverk
hvarigenom vi äro i stånd att
i svartsmides väg konkurrera
med Svenska och Finska¹⁹⁴ sart-¹⁹⁵
smides fabrikanter¹⁹⁶. Förtjensten
blifver väl ej stor, men så l[...]¹⁹⁷
konjungturerna på St Börs¹⁹⁸ äro så
eländiga har man sålunda med me-

¹⁹³ *till-*] håll av hålslagare framför ordet, läsbart

¹⁹⁴ *Finska*] håll av hålslagare ovanför bokstaven **a**, läsbart

¹⁹⁵ *sart-*] otydligt, skrivet med mycket små bokstäver

¹⁹⁶ *fabrikanter*] första bokstaven **a** skriven på två andra bokstäver

¹⁹⁷ *l...*] otydligt, skrivet med mycket små bokstäver, möjligen **lenigs**

¹⁹⁸ *Börs*] otydligt

ra fördel realisera jernet¹⁹⁹. Wi smida numera uteslutande på Svenskt tack-jern och tillverka sålunda i utmärkt vara 1 \underline{a} ²⁰⁰ sort. som är väl akrediterad vid samtliga meckaniska verkstäder i Hfors. Men äfven deras behof af jern är i anseende till den låga kursen, mycket begränsad, de stora beställningarne Osberg & Bade tillförene hade af kronan hafva aftagit. Deremot torde din och andras papperstillverkning och förbrukning af edra fabrikater år från år tilltagit i Ryssland, ty i motsatt fall skulle du icke riskerat kuppen att utvidga din fabrik, såvida du ej lider af febris Förn-gruiana manin att bygga²⁰¹ .

Det kunde blifva rätt intressant²⁰² att se ditt nya verk i gång och har jag der

¹⁹⁹ *jernet*] otydligt

²⁰⁰ *a*] otydligt

²⁰¹ häremellan ett långt tvärstreck

²⁰² *intressant*] bokstäverna **t** har ett långt gemensamt streck

före beslutil²⁰³ och göra dig ett besök
 på Mänttä så snart det bliver
 färdigt och i gång.

Här du redan varit i till-
 fälle att genomgå dina räkenska-
 per och öfvertygat dig om att
 jag ej erhållit mitt intresse för
 flera år. - Jag vore i beh[...]f²⁰⁴
 att multu[...]t²⁰⁵ till julen skicka
 nu helst ett års intresse.

Helsa dina från vännen

Cas. Brehmer²⁰⁶

²⁰³ *beslutil*] borde troligen vara **beslutit**

²⁰⁴ *beh[...]f*] håll av hålslagare, troligen **behof**

²⁰⁵ *multu[...]t*] otydligt

²⁰⁶ *Cas. Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

[i nedre högra kanten upp och ner:]

1881
 C. Brehmer
 Hfors
 2
 12 80

Brev 25

Helsingfors den 5 Januari 1881

Svåger Gustaf!

Härmed vill jag tillönska dig ett godt och nytt år samt att alla dina illusioner och ditt nya företag måtte realiseras och lända dig till nytta och gagn. Du har ej blifvit uppknuffad af lyckan utan genom svett och möda samlat dina strån, måtte Vår Herr k[?]na²⁰⁷ dessa dina sträfvanden med all framgång till din och de dinas fromma.

Den 24 huius²⁰⁸ f.s. en vaxel på 7,000 Mk till omsättning hvarföre du ovilkorligen måste insända penningar, 300 Mk till afbetalning samt 280 till räntan, såvida omsättningen skall lyckas. -

²⁰⁷ k[?]na] i mitten antingen **u** eller **ii** med ~-tecken ovanför ovanför

²⁰⁸ huius] latin, pronomen; av den här (i detta fall månaden)

Det var med mycket intresse
jag genomläste din berättelse
angående fabriksanläggningen
och ännu roligare skall det
blifva att få se det i gång

Häromsistes blef det emel-
lan mig och Cronstedt fråga
om dig och dina anläggningar
hvarvid han helt tvärt fråga-²⁰⁹
de mig, ”hvar lar S medel
till dessa anläggningar”
jag svarade att detta är
hans egen hemlighet, men
kanhända Ivalojokki har
ändrat afloppskurs och
utfaller nu på Mänttäkoski.
detta roade honom och
jag slapp alla vidare re-
dogivelser. -

Tack för att du bultat

²⁰⁹ *fråga-*] hål av hålslagare under ordet, läsbart

domare och ingenjörer, det
är på det sättet man håller
dem vid lif, ty annors skulle
de snarka ihjäl sig och
andra.

Julen hafva firat i all
shins frid och med undantag
af några tillställningar
inom släkten, har det varit
sig likt. Du har väl er-
hållit dina kuggstänger,
afgjutningen af lagrena
pågår.

Akates har varit ute på
landet och kört in Herkules
han beder ännu helsa morbror
för presenten ty den ger honom
mycket nöje

Helsa²¹⁰ hjertligen alla de
dina från din svåger

Ças. Brehmer²¹¹

[på baksidan, i övre högra hörnet:]

1881
C Brehmer

Dat 5. Janu.²¹²

²¹⁰ *Helsa*] bläcket har runnit lite vid bokstäverna **H** och **I**

²¹¹ *Ças. Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

²¹² *Janu.*] bläcket har runnit vid bokstäverna **Ja**

Brev 26²¹³

Högfors Bruk den 23 Febr. 1881.

Svåger Gustaf!

Efter vårt senaste sammanträffande uti hufvudstaden har bref, såväl från Aina som Gabriel ingått, deras deras resa torde hafva gått ganska raskt i förhållande till de stränga naturhinder. Det är hårdt med den stackars Gabriels framtid, Wasastjerna förklarade hans åkomma för obotlig och sade att om han ej får di i tid, kommer en fullständig förslappning af sinnesorganerna att inträffa som gör sin man till till idiot. Hock skall exempel funnits att slik sjukdom stannar för en längre tid i det stadium den befinner sig, men går sedan raskare till målet, då den begynner att tilltaga, vi få derföre vara berädda på det som kommer. En mycket lidsam sak måste jag

²¹³ Brevet är skrivet på Högfors bruks Aktiebolags eget brevpapper med en bild av bruket, se bilaga 6.

meddela dig med anledning af Gabriels förmodade tidiga bortgån²¹⁴ och det rör²¹⁵ hans hustrus och barnens framtida existens. Under den korta tid Gabriel arbetat torde han ej kunnat samla några kapitaler så god hushållare han än varit och är och Schaumanska boet, som genom en god förvaltning, kunnat förehafvas år för år, har under den tid som Waldemar omhä⁻²¹⁶ derhaft denne, nedgått med stora steg. Allt detta har jag af en fullkomligt pålitlig och med affärerne förtrogen man. Fit. Waldemar skall vara en ganska lättsinnig person och dertill en passionerad spelare som tager dagen som den kommer och låter den gå på samma sätt. Gumman S som sjelf skall vara en myra uti arbetsamhet förgrundar sin herr son och hva[...]en²¹⁷ syskonen eller Gabriel hafva hjerta att göra gumman uppmärksam på sonens verkliga tillstånd. Kommer härtill, att gumman skall vara ganska envis och ännu tro sig kunna för den husliga och ekonomiska spiran med samma kraft som i hennes unga dagar, torde det knappast löna mödan att bråka med saken, men synd är det att för en enda individs skuld, inom famelien, alla de öfrigas välfärd skall bero. Min sages

²¹⁴ *bortgån*] **bortgång** troligen menat, Gabriel levde dock ännu 15 år

²¹⁵ *rör*] otydligt, påskrivet

²¹⁶ *omhä-*] håll av hålslagare, troligen **omhän-**

²¹⁷ *hva[...]en*] upprivet av pärmen, troligen **hvarken**

man påstår att det som ännu kunde rädda allt vore att förmå gumman att sälja apoteket eller och skilja Waldemar från all befattning med det och antaga en duglig provisor. Men hvem vill åtaga sig att komma fram med förslaget, gör du eller jag det så ställa vi Gabriel i den grummaste mellanhand ty då misstänker hon att det utgått från honom och i detta fall är G fullkomligt oskyldig, fundera nu på saken måhända hittar du på någon utväg – utan att blottställa Gabriel eller mig. -

Häromdagen hadde jag ett oföväntat besök af vännen Levine, som såg ut som en, den du sålt smöret och tappat penningarna, men så hadde han också full anledning till myror i hufvudet då han låtit Tit Adolf T:.....: pumpa sig 6200 Mk²¹⁸ Sr och det på ett så fint och legert sätt att det det ej ger efter en viss finsk grefves förfaringssätt. Eller kan kan det också rubriseras under Baer fänger maneret men hvad är härom att orda du har väl genom Leviné sjelf erhållit uppgift detaljerne i denne affär och tillägger endast att det är bedröfligt att vi Finnar skola blifva utskämda genom olika herrars skamliga tilltag. L. har emellertid lemnat saken här i händer på en man som nog håller stänga med skurkar. –

²¹⁸ Mk] påskrivet

Om du tror att Leviné, efter den här betan, är hugad att inlösa din anvisning²¹⁹ açcept²²⁰ på 1,000 Mk så kunde du ju sända mig den för den händelse att jag reser till Petersburg att[påskrivet] köpa möbler, som varit min afsigt.

Den 27 Mars f.s. en vixel till omsättning i Föreningsbancken á Mk 1,000 hvarföre du måste vara berädd på²²¹ att hålla litet penningar i beredskap till kapitalafbetalning och ränta. De bla[...]ketter²²² jag hadde äro också slut, hvarföre du måste sända mig några sådana med Gabriel som utställare. —

Jernkonjunkturerna hafva numera förbättras något och vi hafva äfven fått emottaga några requisitioner af betydenhet men betalningvilkoren långa och tråkiga. I Sverge har tackjernspriset nedgått med 2 Mk per SKM[?]. som för oss är en mycket vigtig. sak. —

Tyra har jag råkat några gonger, men som v[...]²²³ haft sjukligt hos oss och väntat att meslingen skulle bryta ut hos Elli, hafva vi ej velat bedja henne till oss, Akates låg äfven sjuk om 4 dagar, men det var endast halsflussa²²⁴

Helsa Alice och de dina från vännen

Çasimir Brehmer²²⁵

²¹⁹ *anvisning*] skrivet ovanför det följande, överstrukna ordet överstruket ordet

²²⁰ *açcept*] överstruket

²²¹ *på*] påskrivet, har troligen varit **till**

²²² *bla[...]ketter*] hål av hålslagare, troligen **blanketter**

²²³ *v[...]*] hål av hålslagare, pricken syns ovanför hålet, alltså troligen **vi**

²²⁴ *halsflussa*] otydligt

²²⁵ *Çasimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 27

Högfors²²⁶ den 16 Mars 1881

Obs. # 3 fot²²⁷ 8 tum

Broder Gustaf!

Till svar á din förfrågan
 huruvida remhjul af större
 dimensioner kunna åstad
 kommas, vill jag härmed upp-
 lysa dig om att sådana kun-
 na åstadkommas ända till
 #²²⁸ fots diameter och till bredd
 af 5" a 6"²²⁹ svarfvade och till-
 och med polerade om sådant önskas²³⁰.

Är det så att du är i behof
 af sådana, så insänd beställ-
 ning hvori du bör uppgifva
 dimensionen på den axel der
 den skall anbringas så kunna
 vi redan i gjutningen göra
 hålet derefter.

[I vänstra marginalen:]

Den 27 dennes ff. 2200 Mk insänd 200 Mk till afbetalning
 förutom 6 månaders ränta á 2000 Mk

²²⁶ Högfors] suddigt

²²⁷ 3 fot] suddigt, ett fingeravtryck på?

²²⁸ #] påskrivet, en siffra under, möjligen 6

²²⁹ 5" a 6"] siffrorna med tjockare bläck, skrivna på andra siffror, möjligen 3 och 8

²³⁰ önskas] tillsatt ovanför med snedstreck

Någon tillstymmelse²³¹ till
 vår är ej ännu skönjbar,
 snödrifvorna ligga lika kom
 pakta som i Februari och
 körningen af ved och kol äro
 i sitt största flor, vi kun-
 na derföre hoppas att ej få
 en alltför tidig vår, som ger
 anledning till obehagligt ”nack-
 pil”.

Beträffande det resonement
 vis á vis Axel, kan jag för min
 del ej gilla det påtänkta skil-
 jandet från skolan af den anled-
 ning att han är en²³² begåfvad gosse
 och att det endast är litet lätja
 som gör att han vill slippa
 skoltvånget, mitt råd är du
 klämmer om honom och tvingar
 honom att först blifva student

²³¹ *tillstymmelse*] = tecken, början

²³² *en*] tillsatt ovanför med snedstreck

skicka sedan honom ut i världen
så har du heder af honom. För
Akates har jag förklarat att om han
ej går igenom skolan och blir stu-
dent så får han blifva handt-
verkare, ty jag vet att han har
förmåga att sköta sina studier
och om det ej går för honom, så är det
af lätja.

Hvad åter ditt krakel med Lulle
beträffar, måtte jag säga att för
den händelsen du ansett dig berättigad
att ge honom en tillrättavisning;
en sak som jag icke känner i så
var du i intet fall berättigad att
kalla honom för en ”skurk”, han
har varit som barn i vårt hus och
har jag, under de 10 år jag känt ho-
nom, ej kunnat finna det minsta
karaktärsfel hos honom, arbetsam

och rätträdig i sina handlingar
 hafva varit hans parol och den
 yttersta sparsamhet han gjort att
 han i sin fattigdom kommit fram
 i verlden. Du får derföre ursekta
 mig om²³³ jag uppriktigt sagt anser
 att du som en gammal och klok man
 kunde förgå dig och att tårn denna
 gång föll på din sida.

Många vänliga helsningar till
 mamma Aliçe och tacka henne
 hela tullen af ungar för de sköna
 pepparkakorna, de påminte om de
 gamla goda tiderna på landet der mam-
 morna sjelfva åstadkom allt godt. hufvud-
 stadens pepparkakor²³⁴ smaka alltid af
 snusk eller annat fankenstyng.

Låt mig nu få veta när du har
 maskinen framme så skall det gläd-
 ja mig mycket.

Wännen

Ças. Brehmer²³⁵

[I vänstra marginalen:]

Wi skola ej vidare tala om de saker jag här omordat rörande Axel
 och Lulle, vi hafva hvar vår åsigt och dermed är den saken slut, jag
 skall inspektera din och hoppas du gör detsamma om min.

²³³ om] påskrivet

²³⁴ flera ord på denna och tre följande rader suddiga av fingeravtryck

²³⁵ Ças. Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 28

Högfors den 12 April 1881

Bäste Svåger Gustaf

Med dagens post har jag tillskrifvit Leviné att köpa mig möbler och anhåller derföre det du med det första ville sända mig den omnämnde anvisningen på 1,000 Fka Mk. Möblerna får han på kredit så det ej kommer kontanter i fråga. Jag skulle ej behöfva dessa mobiler för än i början af Juni men som släkt²³⁶ skräp skall transporteras på kärror i sådant fall och på dåliga vägar, föredrager jag att få dem på slädföre. Såväl knipor som starrar hafva kommit, som vårens budbärare till vår ort, hvarföre

²³⁶ *släkt*] otydligt

vi hafva förhoppning om att
sommaren ej skall låta vänta
på sig så aldeles länge.

Neiglich var här, för att som
det hätte, göra upp liq vid med
statskontoret för Putiloffska
brukena, men försvan mycket
plötsligt så jag anar att det
skäggade någonstans, möjligt²³⁷
är att jag misstager mig. Du
har att betala honom 17 Rb 50
kop. utgörande differensen emel-
lan den summa som jag påfort
dig af mitt tillgodohafvande hos
N och den summa som du en-
ligt N beräkning bordt öfverta
ga. Glöm ej detta då du nå[...]on²³⁸
gång reser till Pburg. —

Wid detta lag torde du af
inkietyd att få ditt maskineri

²³⁷ möjligt] hål av hålslagare, läsbart

²³⁸ nå[...]on] hål av hålslagare, ringen för **å** och kroken för **g** syns, alltså troligen **någon**

uppställt, ej få någon blund i
dina ögon — nå väl – bara du
får den väl i gång kan du
taga dig en tupptur på förmid-
dagsqvisten och sofva den helt
lugnt. Om jag också skulle
måsta krypa till Mänttä i
sommar, så skall jag komma,
ty så intresserad är jag af
denna nya anläggning. -

Den 20 huius skall Lulle
disputera, för docenturen i juri-
dik, hans disputation är gan-
ska vidlyftig, men få se huru-
vida det vankas på kälten.
Han torde hafva berört vexe-
lstadgan, som är ett opus af
senator Brunnan - och han
är en ful fisk att fjälla.

Wi hålla på att giro i

sängen, som det heter på affärs
språket, men då det blifver
för hela finska armeen, lå-
ter det ej så fult som man
tycker – i första ögonblicket.

Wår lilla Elin vill ej blifva
frisk, mens hon är uppe någ-
ra dagar; blifver hon tvungen
att åter lägga sig till sängs och²³⁹
läkarna kunna ej utgrunda
orsaken till hennes opasslig
het.

Helsa mutter Aliçe, Tyra
är rask och muntner, Axel
har jag ej sett till, men hoppas
att äfven han befinner sig väl

Wänskapsfullt
Çasimir Brehmer²⁴⁰

[i nedre vänstra kanten står **återsänds**, skrivet med blyertspenna och stor handstil]

²³⁹ och] hål av hålslagare under ordet, läsbart

²⁴⁰ Çasimir Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 29

Högfors den 15 Juli 1881

Goda Alice!

Hafven hjertiligen tack för de glada dagarna i Mänttä som vi hade nöjet upplefva under det angenäma intryck ett generöst värdfolk, en nyttig idoghet och verksamhet, en herlig natur, ett vackert väder och goda kommunikationer; Ach! mein liebchen? vass vils du doch mer? Detta utrop kom alldeles ofrivilligt, skulle några abborrar om 2 á 3 tt krönt verket, skulle denna färd aldrig gå uten mitt minne. Utom allt detta fägnar det mig, af hela mitt hjerta, att veta det Gustaf fått en ersättning för allt sitt bråk och sina många bekymmer och att han nu kan afvakta en sorgfri ålderdom och att hafva berett de sinas säkerhet

Det finnes många här i lifvet
 som bråka hela lifvet, utan att
 finna någon ända för sitt bråk
 än mindre ett ekonomiskt oberoende.
 Jag får derföre än en gång gratulera
 dig, att vara värdinna på Mänttä
 och skall med tacksamhet blifva
 din gäst. Frida som instämmer i
 allt detta, beder mig helsa dig
 och underrätta dig om att knap-²⁴¹
 parne i kapotten efter Mänttä
 resan ej gå i hop, de måste
 flyttas 1' säga En tum framåt.

Som gräsenka kan Du nu roa
 dig med detta och hoppas att
 du framför till Gustaf vårt
 hjertliga tack för all visad
 gästfrihet och vänskap.

Bland nyheter kan ja[...]²⁴² be-
 rätta dig att Alfred och Charlotta
 äro att förvänta inom Augusti
 såväl till Mänttä som hit.

²⁴¹ *knap-*] hål av hålslagare, läsbart

²⁴² *ja[...]*] hål av hålslagare, kroken på bokstaven **g** syns, alltså troligen **jag**

Pappa Normén har spenderat respenningar på gossen och därför är han piskad att resa ut i stora världen och se sig om. Ja nog vore penningarne denna gång rätt plaserade, ty Alfred är en mycket nitisk och driftig man i sitt kall.

Af tidningarna har du sett att den gamla älskeliga gumman Lepsen en moster till mig aflidit, hon utgjorde den sista sammanhållningsläncken inom släkten, med henne har har läncken sprungit och nu falla länckarna den ena efter den andra isär.

Medföljande lapp²⁴³ till Jurvelius ville du vara god och framlemna

Många hjertliga helsningar från oss alla till de dina genom din tillgifne svåger

Ças. Brehmer²⁴⁴

²⁴³ saknas

²⁴⁴ Ças. Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Bästa Alice!

Sedan jag på det hjertligaste
 tackat dig för den angenäma
 vistelsen i edert häm, måste
 jag upplysa dig om att min
 Mann farit fram med lögn vis
 å vis knapparne i min kapott
 ty ännu gå de ehop och jag
 vill hoppas att de äfven göra
 det fortfarande. Wår resa gick
 mycket bra och var rätt ang[...]äm²⁴⁵
 med undantag af att en karl
 höll på att drunkna.

Allt var bra i hämmet, och väd-
 ret det skönaste för växtligheten.
 Alfred reser till Landtbruksmötet
 i Abo tager Charlotta med kom-
 mer hit på ditresan, och till
 Mänttä på Återfärden. Jag gläder
 mig så åt att Charlotta en g[...]ng²⁴⁶
 får röra på sig.

Ännu en gång tack snälla Alice
 och måtte jag snart få önska
 dig välkommen i mitt häm på
 Högfors, det önskar afs hjertat

Frida

²⁴⁵ ang[...]äm] håll av hålslagare, troligen **angenäm**

²⁴⁶ g[...]ng] håll av hålslagare, troligen **gång**

Brev 30

Högfors Bruk den 11 Sept 1881

Broder Gustaf!

Ditt bref med Grålund inträffade här i sista torsdags och fick han vänta emedan jag var på jagt den dagen och hade turen att knäppa 3 harar och en ripa, men påföljande morgon var jag som fick vänta på Tit. G , men som mannen, sedan han gjort sina anteckningar icke har någon synnerlig brådska med afresan lugnat jag mig att hafva låtit honom vänta.

På gjuti lemna vi 33 % rabatt på svartsmiden 10 men på stångjern ingen, priset på stångjernet är 50 Mk per FKM²⁴⁷. allt frits²⁴⁸ vid jernvägsstationen i Tammerfors. Betalningsvilkoren äro på 3 månader emot

²⁴⁷ FKM] otydligt

²⁴⁸ frits] otydligt

aççeset för stångjernet, men på
 svartsmiden och gjute kunna
 vi lemna emot aççept på 6
 månader, då reqvirenten i båda
 fallen betalar deiconträntan
 Låt mig med omgående få
 veta huruvida du kan antaga
 dessa vilkor. För närvarande²⁴⁹
 hafva vi en beställning för Her-
 rar Peterburgans räkning, med
 hvilkens effektuerande det är
 brådt om, emellertid kunna vi
 att börja med sända dig någ-
 ra skeppund ordinärt stångjern
 och något klenare jern till
 slädbeslag.

Här regnar det dagligen²⁵⁰
 och hoppas att du ej har det
 bättre, så ingen afund kommer
 oss emellan, jag tycker redan
 att jag känner mig ibland som
 en vattlad strömming, så
 ruinerande är det eviga räg-

²⁴⁹ *närvarande*] hål av hålslagare under ordet, läsbart

²⁵⁰ *dagligen*] hål av hålslagare, läsbart

net, men i alla fall vida bättre
än den eviga torkan.

Detta års hö & rågskörd haf-
va utfalligt i högsta grad uselt
och hafva vi²⁵¹ derföre sett oss föranlå-
ne att sälja bort betydligt af
våra kreatur för att slippa att
köpa foder.

Wid mitt besök i Hfors, be-
sökte jag äfven Anderssons och
fann jag till min stora glädje
att de arangerat mycket bra för
sig och om de nu bara få vara
friska så hoppas jag att det skall
gå bra för dem. Arbeta har Lul-
lu friskt upp och får hon sig
en tjänst, hvarom fråga varit med
1200 Mk lön är det ännu bättre.

Om onsdag är det 7 veckor se-
dan sjusåfvarne dagen och då skall
det blifva vackert åter.

Helsa hjerligt Aliçe och de din
från din svåger

Ças. Brehmer²⁵²

[på baksidan uppe i högra hörnet:]

1881
C. Brehmer

D 11/9

²⁵¹ vi] tillsatt med snedstreck ovanför

²⁵² Ças. Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 31

Högfors den 23 September 1881

Svåger Gustaf!

Dessa rader tillskrifver jag dig i största korthet emedan timmen för postens afgang är inne. Saken är den att jag fått anmärkingar af broder Walfrid, i egen skap av bolagets disponent öfver att jag lemnat dig så stor credit och att ingen liqvid under det senaste året ingått. Af sådan anledning och då du som bäst har en större beställning här på rostgaller etc måste du vara god och insända antingen kontant 500²⁵³ Mk etter en vaxel på 6 á 100Mk att infrias 3 månader a dato.

Med Augusti månads ut-

²⁵³ 500] suddigt, bläcket har runnit

gång steg din räkning till
105'6 Mk och sedan des har
du åter erhållit ett och annat.

Du kan ju adressera den direk-
te till Walfrid i Hfors.

Frosten och lian gå hand
i hand öfver fältena och nedsat-
lar allt hvad en hel sommar
alstrat skada blott att den först-²⁵⁴
nämnde tager broeslotten och
lemnar agnarna å lian och
dennes målsman. Förutseen-
de att det i år ej är att lita
på allmogens dragare för att
forsla våra tillverkningar till
marknaden, hafva vi beslutit
att inköpa 4 st starka hästar
som dag ut och dag in få gå
emellan stationen och bruket
med fram och återlass, och reser
således till Tku marknad för
att köpa kräkena. Våra ungnöt
hafva vi försålt, så det ej finnes

²⁵⁴ *först-*] hål av hålslagare ovanför bokstäverna **fö**, läsbart

en klöf kvar,. utom mjölkorna.

Tvåne element som ej tryta nu
 förtiden äro köld och vatten, här
 har ej mannaminne funnit så myc-
 ket vatten, denna årstid som nu och
 i skogarne porla alla bäckar som om
 våren. På en jagtfärd i förgår
 hållo vi på förfrysa af den grym
 ma kölden, men den lyckliga jagten
 höll en varm. Wi knäppte 7 harar
 och en ripa, hvaraf ripan och 3
 harar stupade för min muskiderere²⁵⁵.

I skog, i skog

Är glädje nog etc.

Man kunde blifva riktigt poetisk
 stämd då man färdas i djupa
 vildmarken om ej de förbaiskade
 stenarna skulle mörbulta ens ar-
 ma lekamen brun och blå.

Hvad som är säkert, är att hvarken
 gikt eller padager få magt med en
 ty denna gymnastik är litet vassare
 än gamla Evas masage.

²⁵⁵ *muskiderere*] otydligt

Kan du mot våren tillverka
papper passande till förhydring
af väggar inom hus, så skul
le vi behöfva några Lt.

Helsa hjertligt Alice från
din svåger

Çasimir Brehmer²⁵⁶

[i nedre högra hörnet, upp och ner:]

1881
C. Brehmer

²⁵⁶ Çasimir Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 32

Högfors Bruk den 26 November 1881

Broder Gustaf!

Mycken tack för ditt bref af den 17 dennes, som att dömma af den långa tid som åtagit för dess framkomsat, måste det²⁵⁷ hafva haft svårare isförhinder än du sjelf med din ångare. Som temperaturen emellertid hållit sig uppe, +²⁵⁸ 3 á 4° har du sannolikt fortsatt navigationen. Ehuru en snölös vinter för oss nordboer är något förträtlig, så har den ibland sina fördelar och goda sidor med sig och har jag särskilat att prisa fortbestandet af öppet vatten af orsak att våra maskiner för den nya fabriken ej ännu anlandt. Från Frankrike hafva en del visserligen ingått och bestå uti en större bultslagningsmaskin och 2 nr gängningsmaskiner, men från samma håll inföväntas ännu en större gängningsmaskin en svarfstol och en fräsmaskin, men den stora mutterslagningsmaskinen från Birmingham höres ej ännu af, ehuru den, den 15 huius skulle afgå från Hull. Emellertid hafva vi rätt mycket att göra med utförandet af transmisioner, uppställningar, modellens ritande och utförande och då

²⁵⁷ *det*] tillsatt med snedstreck ovanför

²⁵⁸ +] påskrivet, troligen på siffran **3**

ej vill gå utan påtryckning, har jag full upp med göromål. Till Julen hoppas vi att hafva fabriken i gång, såvida de påräknade maskinerna ej utblifva, men om dessa ochså ej framkomma kan en del af träverkningen begynna, såsom nitslagning, bult och hästskopetsar²⁵⁹, men muttrarna få då anstå till våren. Emellertid komma denna gren af industri att blifva en ganska lönande och vacker hadtning, hvarföre jag s[...]n²⁶⁰ den kommit väl i gång skall underrätta dig derom och då inbjuda dig till fadders för den nyfödda, och att du som sjelf sysslar med slikt skall intressera dig för saken är jag öfvertygad om.

Af Helander hörde jag att affären med Sandmark den göken, numera var afslutad och skref i följd deraf till Gabriel ett gratulationsbref²⁶¹ men har ej ännu erhållit något svar. Skada var att detta köp ej kom till stånd redan då Gabriel flyttade till Jakobstad, ty kunde han hafva det bryggeri för betydligt billigare. måtte nu bara hans medtagna helsa icke lägga hinder i vägen för hans verksamhet, men låtom oss hoppas det bästa. -

²⁵⁹ *hästskopetsar*] troligen en vattendroppe på bokstäverna **-sts-**

²⁶⁰ *s[...]n*] hål av hålslagare, troligen antingen **sedan** eller **sen**

²⁶¹ *gratulationsbref*] hål av hålslagare efter ordet, läsbart

Af ditt bref ser jag att du undfått ett lån från Civil statens Enke och Pupill kassa och förundrade det således att de voro så liberala emot dig, ty jag har haft med denna kassa att göra i mina dagar och fann den, eller dess styrelse i högsta grad småaktiga²⁶². På den tiden var allmänna Referenten Pipping ordförande i direktionen och en gnät af första sorten. som ej uppskattade en ”verksamhet” fast man arbetade med händer och länder.

Huruvida fru Stjernvall ännu har sin råg osåld känner jag icke, men föga nog, ty i dessa tider finns spekulanter på denna vara. Hon bor i Mäntsäle socken med egendomens namn kan jag ej med säkerhet uppgifva om ej Linnäs eller Lindnäs? Som du sannolikt är en stor konsument af stål för dina fabriker och man numera använder detta material i stället för jern, får jag rekommendera vårt stål Om detta lyckas oss att göra stålet godt skall jag insända prof deraf, ännu är utgången osäker.

Nu har jag upptagit din tid med all denna smörja men du får hålla mig ursäktad därför, det var ej afsigtligt. Helsa Aliçe, vännen

Çasimir Brehmer²⁶³

[på baksidan i övre högra hörnet:]

1881
C. Brehmer

26/11 81.

²⁶² *småaktiga*] troligen en vattendroppe på bokstaven **m**, ett likadant sudd på motsatt sida

²⁶³ *Çasimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 33

Högfors Bruk 29/1 82.

Broder Gustaf.

Härmed sänder jag dig årets Qto Ct som slutar med en fordran hos dig med 27.919 Mk 94 pen. i kapital samt intresse från den 1 Nov med 1472.

Å kapitalet behagar du utställa en skuldsedel löpande med 5 % ränta daterad den 1 Nov. 1881 och i skuldsedelen kunde du upptaga det du samtycker till inteckningen i Wilpula fabrik utan ditt vidare hörande. Beträffande den f f. räntan kan du ju i mindre parter under året betala den och om du får

penningar snarligen in så
 skicka mig en tredjedel der
 af. När jag framdeles be-
 höfver mynt skall jag göra
 mig påmint. —

Ehuru det arbetats natt²⁶⁴
 och dag hafva vi ej ännu
 fabriken i gång, men snart
 blifver det nu i ordning.

Det stora remhjulet kan
 väl utföras här, men till
 detsamma måste ny modell
 göras, hvaraf hälften drabbar
 dig, svara med omgående
 om det skall utföras.

Wänkskapsfullt
 Çasimir Brehmer²⁶⁵

P.S. Jag glömde att skicka
 dig en vaxel att accepteras

²⁶⁴ *natt*] hål av hålslagare under ordet, läsbart

²⁶⁵ *Çasimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

för Bolagets räkning, men
du kan ju skicka en sådan
på sexhundra Mark lill²⁶⁶
Hfors emedan bror mins adressen
på en summa af 1000 Mk,
kunde du nämna att af sum-
man är 500 afsedt för min
enskildta del

Dens

²⁶⁶ *lill*] förmodligen fattas t-strecket på bokstaven, borde troligen vara **till**

Brev 34

Hfors den 14 Mars 1882.

Broder Gustaf!

Tack för ditt vänskapsfulla bref som jag hade nöjet emottaga. Systrarn Elise och Charlotta hafva med sin härvaro illustrerat nöjena för dagen och tillochmed Janne Sohlman har krupit utur sitt skölpadd omhölje och sålunda deltagit med upptina känslor i vårt sällskap.

De höga resande skulle anträda återfarden²⁶⁷ i dag till sina respektive hem, men som Elise genom förkylning ådragit sig en liten lungatack, voro de tvungna att stanna här några dagar och underrättade Alfred per telegram, att de på utfäst dag ej kunde komma. –

Årstiden tager ut sin rätt och vintern har igensopat spåren af vårgörningen, snö har fallit och kalla vindar äro åter rådande.

Damerna som allaredan styrt ut sig i sina nya vårtoiletter, hafva sett sig tvugna att återlaga turkin för att ej ådraga sig reumatisk verk i skankarne.

Gubben Gabriel stackare som ej ännu undergått någon operation, har haft värk i benena sedan det kalla och ombytliga vädret återkommit.

²⁶⁷ återfarden] förmodligen saknas ä-prickarna, borde troligen vara **återfärden**

och fruktar jag för att Holmberg icke är den man som kommer att återgifva honom hälsan.

Gumman Aina frodas derenast och så äfven deras raska, men odygdiga poikar och om jag tillägger att de äro aldeles förmycket sjelfsvåldiga torde detta ej vara förmycket sagt.–

Då nu jernvägen kommer till stånd har du mig åter på Mänttä och då skola vi arrangera om ett mera lyckadt fiske än vid mitt se[...]te²⁶⁸ besök.

Sedan nu öppet vatten åvägabragt är seglatsen här i full gång och tidningsspalterna fyllda med ångbåtsannonser och är sålunda att förmoda det sjöfarlen å Näsijärvi snarligen kan navigeras och du får dina fabrikater ut i verlds marknaden, hvarföre jag hoppas att ej komma opassligt då jag anhåller att för Högfors Bruks bolags r[...]knig²⁶⁹ få en afbetalning för levererat jern. Låt mig derföre få en vaxel på 1580 Mk 45 eller broder Walfrid.

Då skulle Högfors Bruk erhålla Mark	1000
och jag får andra hälften af ff. intresset	500
Disconträntan för senaste diskont vaxel	32
dito på nu diskuterade vaxel	48,48
<u>Sma</u> Mk	1,580.45.

Som jag i morgon afreser till Högfors och det är obestämdt huru länge jag kommer att stanna

²⁶⁸ se[...]te] håll av hållslagare, troligen **senaste**

²⁶⁹ r[...]knig] håll av hållslagare, otydligt, borde troligen vara **räkning**

der, ville du vara god och sända den till broder
Walfrid i Helsingfors.

Mycket smått och godt vore att omorda dels fr.
Landtdagen och dels från händelserna från dagen, men
sådana saker anförror man ej papperet. Lönnrots fästen
var var mycket lyckad och på sin plats, redan tidigt voro
Gabriel och jag jemte en hop människor samlade utanför
gubbens fönster och hurrade af alla krafter. Senator Mechelin
blef på sitt ämbetsrum luggad och ombultad af f.d
rysk språklärare efter att först på morgonen hafva anmält
sig som en släktinge till geheimerådet Molander för hvil-
ken hållit ett uppbyggeligt tal om M förpliktelser²⁷⁰ etc

I går voro vi alla hos svägerskan Lovis till²⁷¹ middag
der det var ganska muntert Piilon rökinet keski sannoa
paljo tervesiä vari jag förenar mig och tecknar

vänskapsfullt
Çasimir Bremer²⁷²

²⁷⁰ *förpliktelser*] -**ser** suddigt

²⁷¹ *till*] suddigt

²⁷² *Çasimir Bremer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 35

Hfors den 22 Mars 1882.

H Herr G. A Serlachius

Tammerfors

Sedan jag numera fullgjort mitt uppdrag att hos baron Troil efterhöra huruvida din kredit kunde förstoras i Finlands Bank och om Herr Jules Levine's accepter skulle emottaga. På fråga om till huru stort belopp, svarade jag på må få 25,000 Rb Sr. Härtill svarade han, jag kan ännu ej afgifva något bestämdt svar, men skall höra efter i Pburg.

Om Gabriel inträffar i Tfors och ej fått vårt telegram angående hans logie här, så var god och underrälla²⁷³ honom om

²⁷³ underrälla] förmodligen saknas t-strecken, borde troligen vara **underrätta**

att rummena ej kunna erhållas
för än från och med söndagsafton,
men om de komma detta oaktat
hit, så böra de ifrån Tfors under-
rätta oss om deras ankomst, så
skola vi hyra rum på Wilhelms-
bad värdshus till dess de kunna
flytta in i våningen som är hyrd.
Denna våning är belägen vid Ka-
serngatan i magister Strengs gård
och är, enligt uppgift, snygga
och trefliga, och kosta med möbler
och husgeråd 30²⁷⁴ Mark i veckan
detta är väl dyrt, men då inga²⁷⁵
andra stodo att erhålla, voro
vi tvungna att taga dem.

Frida skall nog se till att
sängarna blifva bäddade och
hvad för öfrigt behöfves i för-
sta hugget, så de kunna

²⁷⁴ 30] ändrat, påskrivet

²⁷⁵ inga] hål av hålslagare, läsbart

vara lugna. Enligt min åsigt vore det bättre att de dröjde i Tfors till söndagen för att slippa att flytta från det ena stället till det andra, men häri göra de efter godtfinnan- de – hufvudsaken är att vi blifa underrättade om huru de besluta.

Den operation Gabriel kommer att undergå är ej lifsfarlig på något sätt, men för en sjuk tillräckligt obehaglig och skulle hoppet om en gynnsam framgång ej finnas, så skulle ingen underkasta sig dennas tortyr. Säg äfven Gabriel att Kapten Robert Lagerborgh hvars ben amputerades den 10 i denna månad, ehuru

redan i en ålder af 55 år, be-
 finner sig mycket väl och att
 allt hopp om hans återställande
 finnes. Benet aftogs ofvanom
 knäet. – Wåra kirurger haf-²⁷⁶
 va genom detta fall, säreget²⁷⁷ i
 sitt slag gjort en lysande kupp
 och fått ett godt namn. hvar-
 fvör vännen Gabr. med tillförsigt
 kan lemna sig i deras händer.

Wänskapsfullt

Ças. Brehmer²⁷⁸

²⁷⁶ *haf-*] hål av hålslagare under ordet, läsbart

²⁷⁷ *säreget*] hål av hålslagare ovanför ordet, läsbart

²⁷⁸ *Ças. Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 36

Högfors den 5 Juni 1882.

Bäste Svåger Gustaf

I går lemnade vi hufvudstaden med allt sitt buller och bong, men äfven den stackars Gabriel fortfarande ligger på sin sjuksäng der han uppsines af Aina som icke kan behärska sej, och²⁷⁹ ännu mindre trösta honom. Wäl var att de blefve af med poikvasarna som är ena bullerbaser af första sorten. De flyttade nu till vår lokal och är sålunda oberoende af marranta hyresvärdinnor. Förvånande är att blesyren ej läkes fortare och hocken vet huru Herr Saltzman kluttar, men långsamt går det. —

Din beställning af gjutna rör etç hafva vi emottagit, och skola nog utföra dem, men min Herr broder som är verkställande direktör i bolaget vill att du skall betala dem konstant och vill ej emottaga dina vaxlar såvida du ej kan erhålla ett annat namn som t.ex. Levines derjemte på vaxlarn eller och att jag skall borga för att penningar inom en månad ingår. Svara nu omgående till mig härom. - Levines vålnad sågo vi går på Kervo, men han försvann, hvart

²⁷⁹ och] tillsatt ovanför med snedstreck

han tog vägen förstår jag ej, ty på Hyvinki
stad han ej mera att finna, måne han ej
hamnade i Helsingfors.

Du lofvade mig inteckning uti Wilpula
för min penningar, men som du ej nämner
något härom, befarar att du glömt hela saken
och om så är var det mycket ledsamt för mig, jag
vill dock hoppas att detta ej är fallet. -

Roligt skall det blifva att få komma [...]ie²⁸⁰
rekte till Mänttä per jernväg och nog skall
jag då medföra mina egna metdon för att
än engång taga revansch för senast miss-
lyckade försök. Ja må abborrarna akta skinnet.

Helsa hjärtligt Alice och barnena äfvensom
gumman Lovis från din tillgifne svåger

Casimir Brehmer²⁸¹

²⁸⁰ [...]ie] hål av hålslagare, troligen **die**

²⁸¹ Casimir Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 37

Högfors den 28 Juni 1882

Bäste Gustaf!

Ditt mycket välkomna bref af den 12 dennes har jag emottagit hvaraf ser att du icke glömt min inteckning. Skulle du ej likasom vi alla andra vara dödlig, skulle jag icke varit angelägen om saken men som det heter af jord est du kommen och till jord skall du åter vanda, ser jag gerna att äfven denna summa²⁸² är säkerställd.

Som jag gerna vill behålla dig som kund emedan dina beställningar varit ganska stora hafva vi beslutit att bevilja dig den credit som du åtnjuter af andra, nemligen 6 månader

²⁸² *summa*] otydligt

Anser du detta förenligt med din
 fördel så skola vi efter förmöga
 tjena dig. Emellertid uppgår din
 saldo hos oss till Mk 2044 än-
 nu hvare du ville lemna oss
 en vaxel å 6 månader, denna
 skulle du sanda till Walfrid i Hel-
 singfors. Skrif äfven till Brukets [...]on-²⁸³
 tor här om du vill hafva dina rör
 härifrån så skola vi genast taga
 ikap med dem. Balkarna du be-
 ställt blifva äfven andra dagen
 färdiga.

Wår lilla Carl har rödsot och
 är mycket angripen, så tu tat
 är huruvida han kan repa sig
 och åter är inrist²⁸⁴ expres²⁸⁵ till Hel-
 singfors för att hemta medicin.
 Wål var att Ni logo²⁸⁶ knifvarna
 af de Osterbottniska puukojunka-

²⁸³ [...]on-] hål av hålslagare, troligen **Con-**

²⁸⁴ *inrist*] otydligt

²⁸⁵ *expres*] otydligt

²⁸⁶ *logo*] förmodligen fattas t-strecket, troligen **togo** menat

rina, de voro mer än lofligt vil-
 da emedan mamma Aina före-
 sate sig att ej gräla det ungar
 blidet²⁸⁷. Från Gabriel har ej
 varit några underrättelser se-
 dan de lemnade Hfors, vi vil-
 ja emellertid hoppas att dem
 gått väl på sin hemresa, och
 från St Michel höres ädel elän-
 de. Alfred har legat mycket illa
 sjuk och är tvungen att anta-
 ga en vikari för att kunna sköta
 sin helsa. Wäl är att Charlotta
 är så tapper att hon kan reda
 sig med egendomens skötsel då
 mannen är på sina resor i vecko-
 tal.

Helsa hjertligt Aliçe och barnen

beder

vänner

Çasimir Brehmer²⁸⁸

[med samma handstil, blå penna, snett framför underskriften:]

vänd

²⁸⁷ *blidet*] otydligt, kroken från bokstaven g i ordet *mig* ovanför är på ordet

²⁸⁸ *Çasimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Din förra underskrift dugde ej
som obevittnad, skrif å nya och
skicka dem till Gabriel som
skall sända dem till Helsingfors
till länsbokhandlaren W Aspegren

Cas.²⁸⁹

²⁸⁹ *Cas.*] ett långt streck snett under underskriften

Brev 38

HÖGFORS BRUKS AKTIEBOLAG²⁹⁰

Högfors den 22 Oktober 1882

Svåger Gustaf!

Häromdagen fick jag uppmaning att redogöra för ett förmynderskap som jag i tiden fått mig på nacken och skam till sägandes aldeles glömt och för att klarera mig från denna högst ledsamma historie behöfver jag 6,500 Mk ovilkorligen, derföre har jag funderat både hit och dit huru jag i host²⁹¹ ska få penningar att klara saken och²⁹² ej låta affären gå till domstol.

Om du nu ville vara god och i afbetalning på min fordran lemnade mig en vaxel på nämnde belopp skulle jag diskutera den i Förenings Banken och sålunda klara mig från hela smörjan. Jag reser endera dagen in till Helsingfors och afvaktar der ditt svar

Helsa de dina från vännen

Çasimir Brehmer²⁹³

[Brevet har varit hopvikt, på baksidan finns mottagare och adress samt frimärke, sigill och stämpel, se bilaga 7.]

²⁹⁰ HÖGFORS BRUKS AKTIEBOLAG] tryckt färdigt på brevpappret

²⁹¹ host] förmodligen saknas ö-prickarna, borde troligen vara **höst**

²⁹² och] påskrivet

²⁹³ Çasimir Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 39

HÖGFORS BRUKS AKTIEBOLAG²⁹⁴ Högfors den 27 Oktober 1882

Broder Gustaf

Häromdagen tillskref jag dig några rader som jag hoppas att du alla redan be-
kommit och som jag i går emottog ditt
välkomna bref af den 19 skyndar jag att
meddela dig att en hel mängd af de gröfre
riuna²⁹⁵ äro gjutna och att afsvarfningen
och hopparsningen pågår. Såsnart dessa
äro färdiga skola de genast afsändas
och de mindre riuna komma efteråt.

Men om seglatsen på Nesijärvi skul-
le upphöra snart, så underrätta bolagets
kontor här²⁹⁶ om huruvida dessa kunde sändas
per jernväg direkte till Wilpula stati-
on. Och får jag gratulera dig att saken
kommit derhän, att du numera kan
räkna dig såsom bonde inom den
sivilicerade regongen.

För vattenbrist tror vi ej behöfva be-
kymra oss numera, regn och snö faller
om hvartannat som nog skall fylla
behofverna, men för säkerhets skuld vidtogs

²⁹⁴ HÖGFORS BRUKS AKTIEBOLAG] tryckt färdigt på brevpappret

²⁹⁵ riuna] otydligt

²⁹⁶ här] tillsatt ovanför med snedstreck

en grundlig tätning af dammarna på det
intet skall gå förlorat.

Frida är här för att slagta och trollo²⁹⁷
korf och sedan hon blifver färdig med detta,
afresa vi till staden. Framför våra vänliga
helsningar till de dina beder vännen

Çasimir Brehmer²⁹⁸

²⁹⁷ *trollo*] kan även vara **trotta**, t-strecket fortsätter från första bokstaven över (ovanför) hela ordet

²⁹⁸ *Çasimir Brehmer*] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Brev 40

Helsingfors den 30 Okt. 1882

Broder Gustaf.

Hitkommen i går afse
väntar jag att hafva den
begärde vexeln mig till
mötes, men som detta icke
var fallet befarar att bref-
vet förkommit och sände
för den händelsen en vaxel
å 6000 Mk som du ville
vara god att acceptera, des-
sa penningar skall jag an-
vända för att klara ett
förmynderskap jag i tiden
åtagit mig.

vänner

Çasimir Brehmer²⁹⁹

[på baksidan uppe i högra hörnet:]

1882

Ç. Brehmer

²⁹⁹ Çasimir Brehmer] långa krumelurer under namnet från början och slutet av namnteckningen

Walfrid Brehmers brev

Helsingfors den 18 April 1872

Herr G. A. Serlachius.

Tammerfors

Som H.H. Försummat att infria i Finlands bank den vaxel å Mk 842.40 som H.H. under den 10 sistledne Januari accepterat och hvilken vi derstädes hade disconterat, har jag, efter erhållen kännedom att sagde vaxel blifvit protesterad hos Nat. publ. sett mig tvungen att inlösa densamma. Jemte det jag har obehaget härom underrätta får jag anhålla att med det första får³⁰⁰ emotta liquid. Lösen uppgick till Mk 850.19.

Högaktningsfullt

Walfrid Brehmer

[på baksidan med annan handstil i övre högra hörnet:]

1872
W. Brehmer³⁰¹

³⁰⁰ *får*] tillsatt ovanför med snedstreck

³⁰¹ *Brehmer*] bokstaven e i slutet suddig, lång slinga från sista bokstaven under namnet

Gustaf Adolf Serlachius brev

(se bilaga 7)

På Herr Bankokommisarien A. Neiglicks hos mig derom gjorda begäran, får jag härigenom meddela Herr Neiglick tillstånd, att uti Föreningsbanken i Finland eller annorstädes pantförskrifva min den 1. April 1860. till aflidne Apothekaren A.W. Tennbergs sterbhusdelegare utfärdade, den 13. Juli 1865 på Herr Neiglick transporterade och uti min i Tammerfors stad egande gård Nr6. vid Kyrkogatan den 18 April 1860 in-tecknade Skuldförbindelse å Sextusen/6,000/. finska mark. Mäntta, den 25. augusti 1872.

G. A. Serlachius.

Sigin.

II AVSLUTNING

Slutord

Brev, både privata och formella, ger oss en blick in i det förflutna. Vi får veta otroligt mycket om hur man levde då, hur samhället fungerade, ibland till och med vad människorna tänkte då. Breven är en oersättlig källa av information. Dagens samhälle med e-post och textmeddelanden (sms) saknar detta. Vad blir kvar av oss till efterkommande generationer då dagens ungdom knappt skickar vykort med korta hälsningar från resor? Telefonen förändrade världen också i denna bemärkelse. Det är förståeligt att man helst använder den snabbaste formen av kommunikation. Efter telefonen kom datorn som gjorde att brevskrivningen minskade vidare. Det går förstås inte att neka att dagens kommunikationssätt underlättar våra liv avsevärt. I dag är det svårt att tänka sig livet utan mobiltelefoner fastän det inte är så länge sedan det var vardag. Att vara beroende av posten som kommunikationsmedel var vardag för cirka 150 år sedan.

Det har varit och kommer fortsättningsvis att vara intressant att få en inblick i såväl brevkulturen som livet i allmänhet på 1800-talet. Mycket hände inom industri, politik och kultur och Gustaf Adolf Serlachius var iblandad i alla tre. Breven gav information om hur familjerna Serlachius, Brehmer och Savander levde och om deras förhållande till varandra.

När jag påbörjade detta projekt förstod jag inte hur mycket tid och energi det skulle komma att ta. Till en början var det långsamt att transkribera breven men så småningom kom jag in i tidens bokstäver och skribenternas handstilar. Trots många sömnlösa nätter har det varit oerhört intressant och även utmanande. Mycket blev osagt, mycket måste av arbetsekonomiska och avgränsande orsaker lämnas bort. Mina följande projekt blir troligen att editera breven från Gabriel Serlachius som finns i pärmen 1a och att göra en kartläggning över breven i alla 14 pärmar för att få en helhetsbild över materialet. Jag har redan preliminärt diskuterat med Henrik de la Chappelle i Gösta Serlachius Konststiftelse om att vidare editera familjebrevväxling.

Jag är mycket tacksam för all hjälp jag har fått av fil.dr. Harry Lönnroth. Jag ville använda breven i min seminarieuppsats och avhandlingen pro gradu och det var han som genast kom på idén med utgåvan. Det har varit bra att veta att en ”specialist” på området finns att konsultera.

Källor och litteratur

Aalto, Seppo & Rientola, Kimmo, 1992: *Karkkilan eli Högforsin ja Pyhäjärven entisen Pahajärven ihmisten historia*. Karkkila: Karkkilan kaupunki. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. ISBN 951-96541-0-0.

Ahvenainen, Jorma, 2006: von Quarnten-Sillanpää. I: *Suomen kansallisbiografia* 8. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki: Karisto Oy:n kirjapaino. ISBN 951-746-441-X (hela serien) ISBN 951-746-449-5 (del 8), ISSN 1456-2134.

Alho, Keijo, 1961: *Suomen teollisuuden suurmiehiä*. 12 elämäkerta. 191 kuvaa. Borgå: Werner Söderströmin kirjapainossa.

Anttila, Olavi, 1991: *Kartanosta kunniaksi. Jokioisten historia*. Forssa: Forssan kirjapaino. ISBN 952-90-3142-4.

Cannelin, Kurt, 1939: *Svenskt-Finskt lexikon*. Julkaissut Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Tampere: Tampereen Kirjapaino-osakeyhtiö

Cedercreutz, Carl Johan, 2005: *Bruksliv. Från Warkaus till Högfors 1919-1968. Minnen av C.J. Cedercreutz*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 673. Helsingfors: Nord Print Ab. ISBN 951-583-116-4, ISSN 0039-6842.

Forssell, Pia, 2008: *J. L. Runebergs skrifter i textkritisk belysning*. Akademisk avhandling i nordiska språk. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur. Avdelningen för nordisk litteratur. Helsingfors universitet.

Högman, Hans, granskat 20.11.2010: *Gamla mått och vikter*. (5.5.2011.)
<http://www.algonet.se/~hogman/slmatt.htm>

Högman, Hans, granskat 28.11.2010: *Postbefordran förr*. (17.5.2011.)
<http://www.algonet.se/~hogman/slpost.htm>

Keskisarja, Teemu, 2010: *Vihreän kullan kirous. G. A. Serlachiuksen elämä ja afäarit*. Helsingfors:

Kustannusosakeyhtiö Siltala. WS Bookwell, Juva. ISBN 978-952-234-041-2

Klinge, Matti (redaktör), 1996: *Finlands historia* 3. Kejsartiden. Helsingfors: Painotalo Miktor. ISBN 951-50-0730-5

Kontio, Erkki O., von Bonsdorff, Lars G., 1968: *G. A. Serlachius Oy 1868–1968 Perheyrytyksen vaiheita*. Julkaistu yhtymän satavuotisjuhlan johdosta.

Laine, Eevert, 1948: *Suomen Vuoritoimi 1809-1884*. II Ruukit. Historiallisia tutkimuksia XXX 1,2. Julkaissut Suomen historiallinen seura. Helsingfors: Suomen kirjallisuuden seuran kirjapainon Oy.

Lönnroth, Harry, 2006: *Ekenäs stads dombok 1678–1695*. I: Rättsfilologisk studie av en 1600-talshandskrift. Akademisk avhandling i nordiska språk. Institutionen för språk och översättningsvetenskap. Tammerfors universitet.

Lönnroth, Harry, 2007: *Filologin som vetenskap*. Artiklar om textutgivning och filologisk metod. Tammerfors: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. ISBN 978-951-44-7115-5.

Mönkkönen, Mauri, 1992: *Mäntän historia 1860–1947*. Vanhan Ruoveden historia III:8. ISBN 952-90-3737-6.

Metsäliitto Osuuskunta, 2010: *Metsäliiton vaiheet. Yhteismyynnistä kansainväliseksi suurkonserniksi*. (17.5.2011.)

<http://www.metsaliitto.fi/TietoaMetsaliitosta/historia/Pages/Mets%C3%A4liitonvaiheetalustaalkaen.aspx>

Norrmén, P. H., 1928: *Mänttä Bruk 1868-1928*. Minnesskrift utgiven av G.A. Serlachius Aktiebolag.

Persson, Kristina, 2005: *Svensk brevkultur på 1800-talet. Språklig och kommunikationsetnografisk analys av en familjebrevväxling*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 68. Textgruppen i Uppsala AB. ISSN 0083-4661. ISBN 91-506-1830-X.

Pitkänen, Maritta, 1992: *Akseli Gallen-Kallela ja Serlachiukset*. Akseli Gallen-Kallelan yhteistyö G.A. Serlachiuksen ja Gösta Serlachiuksen kanssa. Lisensiaatintutkielma Jyväskylän yliopiston

taidehistorian laitoksessa syyslukukaudella 1992.

Rasila, Viljo, 2003: I *Suomen kansallisbiografia* 1. Aaku-Browallius. Studia Biographica 3:1. Huvudredaktör Matti Klinge. Suomen kirjallisuuden seura Helsinki: Karisto Oy:n kirjapaino. ISBN 951-746-441-X (hela serien) ISBN 951-746-442-8 (del 1), ISSN 1456-2134.

Reenpää, Lotte, 1981: *Serlachiuksen suku*. Sukuselvitys. Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Otava. Frenckellin Kirjapaino Oy. ISBN 951-1-06664-1

SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien* (1898-). Lund: C.W.K. Gleerups.

Schybergson, Per, 2005: I *Bruksliv. Från Warkaus till Högfors 1919-1968. Minnen av C.J. Cedercreutz*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 673. Helsingfors: Nord Print Ab. ISBN 951-583-116-4, ISSN 0039-6842.

Serlachius, Gustaf Adolf, 1900: *Bör Hangö nuvarande hamn flyttas till Tulludden?*

Serlachius, Gustaf Adolf, 1889: *Hankoniemen kaupunki ja sen tulevaisuus*

Serlachius, Gustaf Adolf, 1897: *Mistä on Keski-Suomen normaalikiskoinen rata jatkettava pohjoiseen?* (Utgiven även på svenska)

Serlachius, Gustaf Adolf, 1884: *Om Finlands järnvägsnät*

Svenska skrivregler. Utgivna av Svenska språknämnden, 2000. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden, 82. Falköping: Elanders Gummerssons. ISBN 47-04974-X

Svensk ordbok (1986/1999). 3:e rev. uppl. Stockholm: Norstedts Ordbok

Uppslagsverket Finland. 2 Fim-Kep, 2004. Schildts Förlags Ab. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Ab

Bilaga 1

Bilder på Lovisa Eleonora Andersson, f. Serlachius, Anselm Blechard Casimir Brehmer och Gustaf Adolf Serlachius. (Reenpää 1981:133.)

*Lovisa Eleonora Andersson, os. Serlachius.
Taulu 26. Museoviraston kuva.*

Anselm Blechard Casimir Brehmer. Taulu 26.

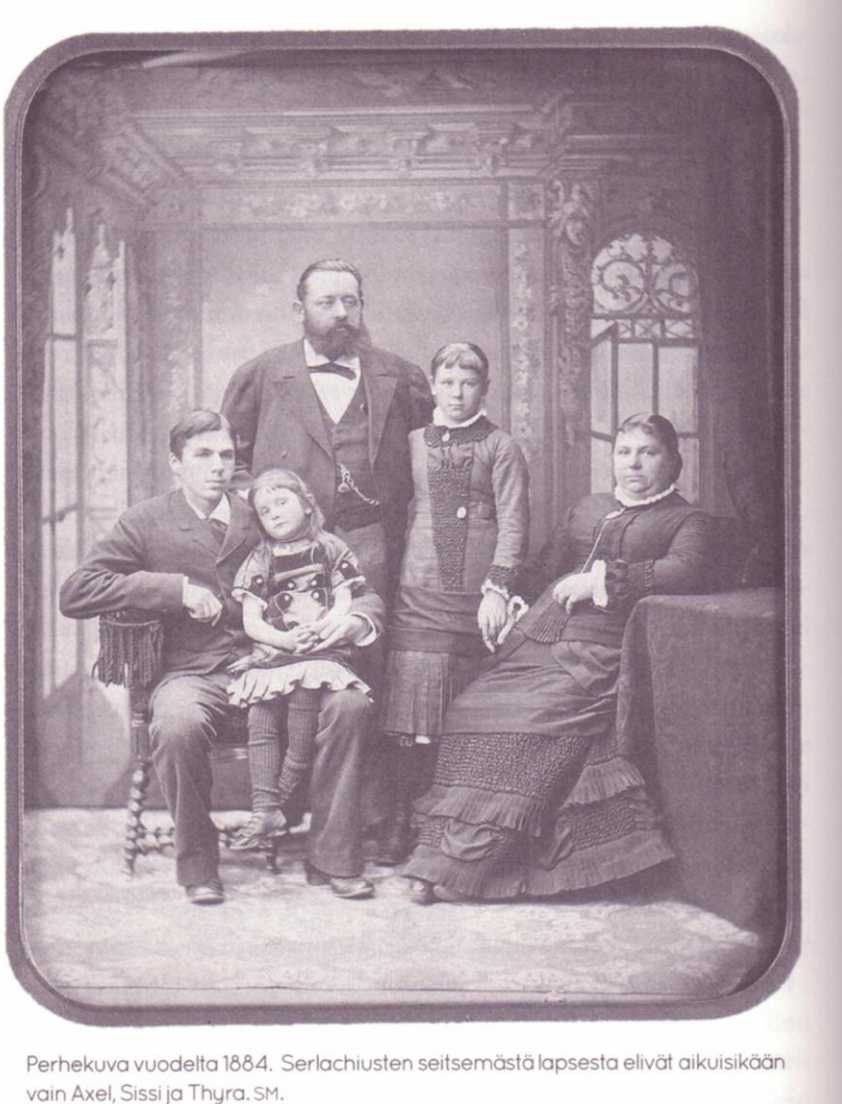
Gustaf Adolf Serlachius nuorena. Taulu 27.

Gustaf Adolf Serlachius vanhana. Taulu 27.

Bilaga 2

Bild på Gustaf Adolf och Alice Serlachius (f. Maexmontan) med barnen Axel Ernst, Thyra och Sigrid (Sissi) år 1884. (Keskisarja 2010:302.)

Perhekuva vuodelta 1884. Serlachiusien seitsemästä lapsesta elivät aikuisikään vain Axel, Sissi ja Thyra. SM.

Bilaga 3

Bilder på Gustava Charlotta Serlachius och Fredrik Alfred Serlachius samt en kaffestund på Sockala gård. (Reenpää 1981:173.)

*Gustava Charlotta Serlachius, os. Serlachius.
Taulu 36.*

Fredrik Alfred Serlachius. Taulu 36.

*Kahvihetki Sockalan kartanossa, Mikkelin maalaiskunnassa. Pöydän takana Gustava
Charlotta Serlachius. Söndagen 1890. Bilderna är tagna av Mikkelin Maalaiskunnan
Historiska Sällskapet. Bilderna är tagna av Mikkelin Maalaiskunnan
Historiska Sällskapet.*

Bilaga 4

Bilder på Elisabeth Sofia Savander, f. Serlachius och Hedvig Sofia Serlachius, f. Åberg, samt ett släktporträtt från Sockkala gård i St. Michel år 1864. (Reenpää 1981:131.)

*Elisabeth Sofia Savander, os. Serlachius.
Taulu 26.*

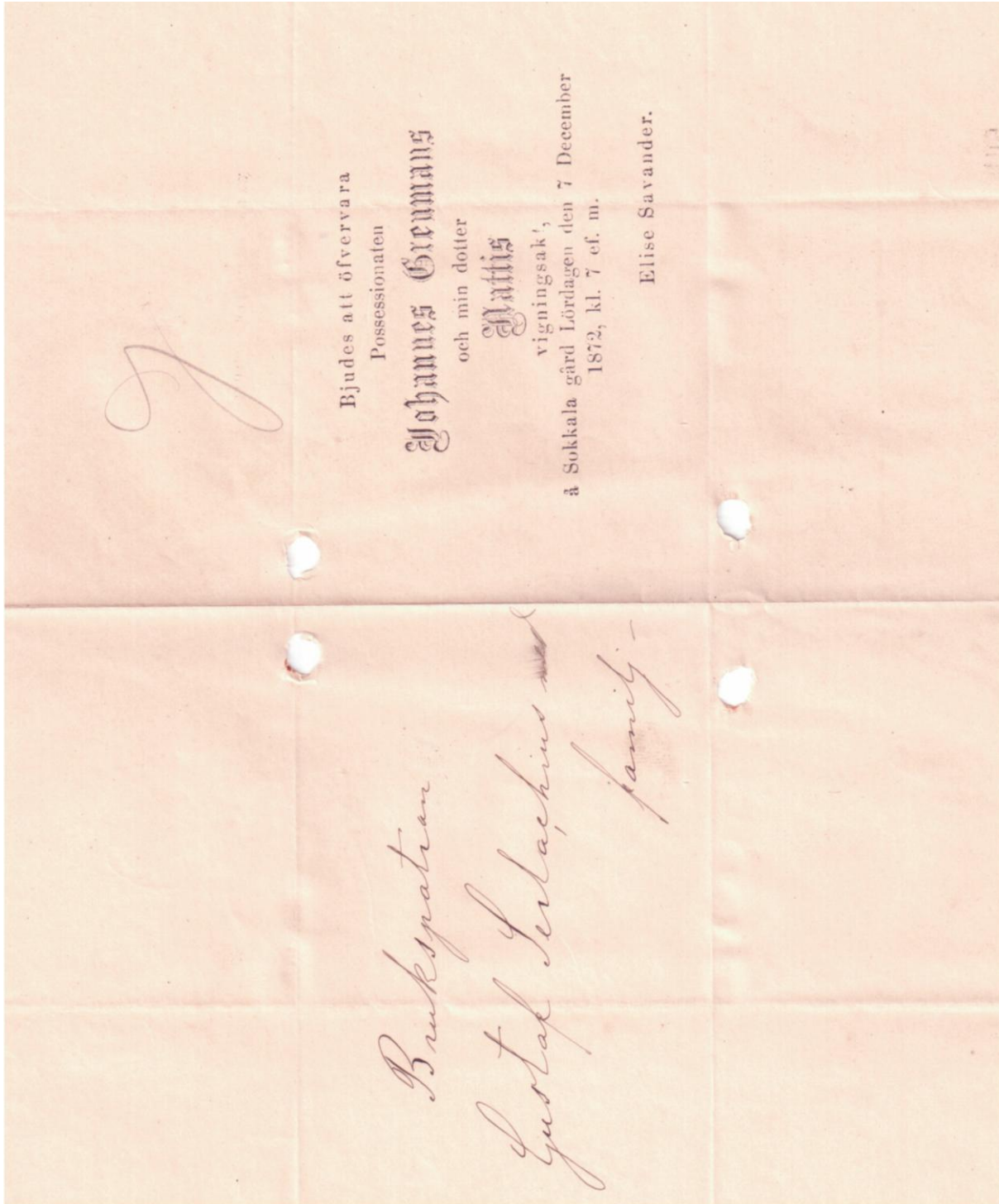
Hedvig Sophia Serlachius, os. Åberg. Taulu 26.

Sukulaisväkeä Sockkalan kartanossa, Mikkelin lähellä vuonna 1864. Taulu 26.

Bilaga 5

Brev 11

Bilaga 6

Brev 20

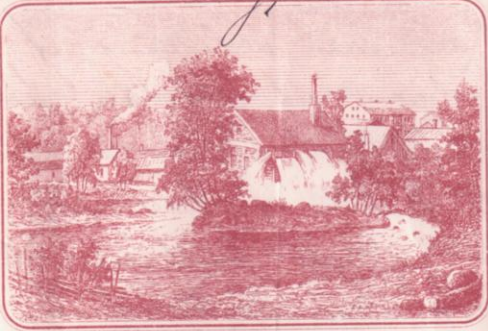
Bilaga 7

Brev 26

Högfors Bruk den 28 Febr. 1881.

Högfors Bruks Aktiebolags
Kontor i Helsingfors
emottager ordres å
Jordbruks-Maskiner och Redskap,
QVARNVERK,
GJUTGODS,
Valsadt Stångjern och Smiden
af alla slag.

General-Agentur för Ryssland:
JULES LEVINÉ & CO.
S:t Petersburg, Gorochovaia 32.

Högfors Bruks Aktiebolag
Expedit durch sein Comtoir in
Helsingfors Ordres auf:
Landwirthschaftliche Maschinen u. Geräthe,
MEHLMÜHLEN,
EISENGUSS,
Gewaltes Stabeisen und Grobschmiede
aller Art.

Главные Агенты для России
ЖУЛЬ ЛЕВИНЕ И КО.
С-т Петербургъ, Гороховая 32.

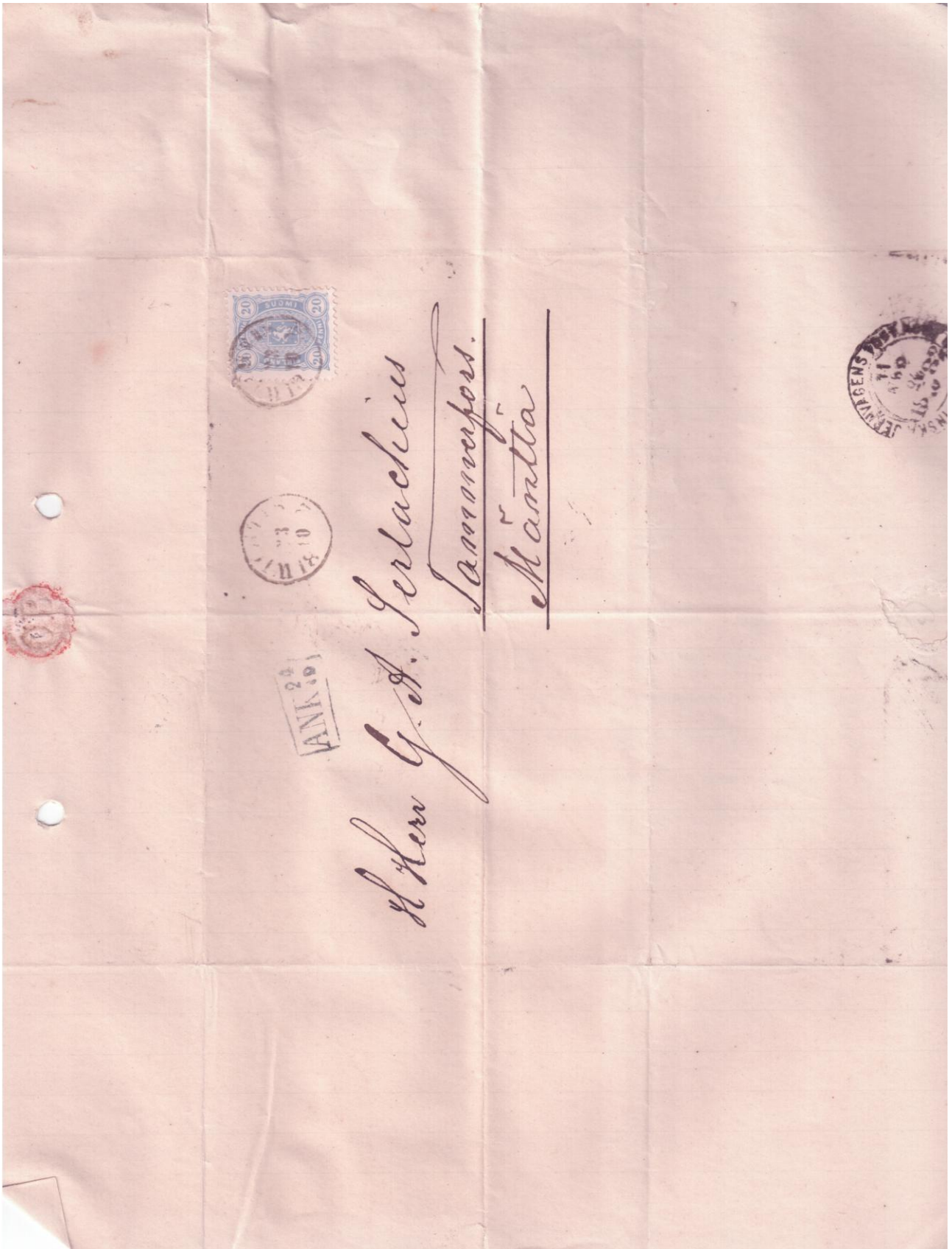
Trägel Gärstef!

Äfven näst senaste sammantreffande och
Lufvustadens här bref, såväl från Herrn den
Gabriel ingått, deras nya till. hafne gått gån
ska såväl i förhållande till de skänkas
materier. Det är härvidt med den stachers
Gabriels framtid, Masstjeme förklarad hans
färdnare för statlig och såv att om han i
för de i tid, komma en fullständig förslapp
ning af sinnesorganen att undrappa som gör
hju man till icke. Men skall exempel för
vika att slik sjukdom stamma för en längre
tid: det stannar den befinner sig, men går
sedan raske till målet, så den begrund
att tilltaga, vi för därför vara bevarad på det
som stamma. En mycket lifsam och miltig

TELEGRAMADRESS: W. BREHMER, HELSINGFORS.

Bilaga 8

Brev 38

Bilaga 9

Gustaf Adolf Serlachius brev

Högk. Kon. Bankokommisjärnen ed. Majest. k. h. m. g.
 d. erom gjorda begäran, för jag härigenom öfver-
 delat Kon. Majest. k. h. m. g. för-
 sändt i Finland och ankommande postförskrä-
 mm. den 1. april 1860. till Ap. h. m. g. ap. h. m. g.
 ed. W. i. Stenbergs stobruksdelegat utskickade, den
 13. juni 1865 på Kon. Majest. k. h. m. g. transporten
 att i min i Sammens stad gånge gars W. d.
 ord Nykrogsten den 18 april 1860 inteknare i
 Kruceförbindelse i Saktans 1860. G. m. m. m.
 skänkt, den 25. Augusti 1872.
 G. A. Serlachius.
 Signé